نصر جيون چرتر

شهيد سري سوامي

نورزام صاحب جن جا

پيسا :- ١٢ آنا

شامداس دولومل ڪلارڪ

ر پوسٽ آفيس ڪراچي.

ان دربار صاحب رهڙڪي

ڀومڪا

ڀڳت ڪنور رام صاحب جن جي شهادت ڪري
سنڌ هند ۾ جيڪو ڪرلاٽ متو ۽ شردالن جيڪي هنجون جهوليءَ
۾ ڪتاب لکيا آهي هن ڪتاب جي تفصيلوار ورنن
ڪنول جهوليءَ جي ٻاٻر نه هئا ان ڪري انهن لئي
سمجهڻ گهرجي نه هيءَ ڀڳت صاحب جن جي جيوني
ڪنول ۽ سهڻي نموني هن ڪتاب ۾ ڀڳت صاحب جي ٻالڪپڻ کان
وٺي ٻاڙپڻ جي حياتي تائين زري ٻرزي روشني
وڌي وئي آهي. تنهن کان سواءِ سندن ڀڳتي ۽ گروڀڳتي
جي حالتن جو ڏوري ورنن ڪيل آهي. ان احوال
پڙهڻ مان سمجهي سگهجي ٿو ته ڀڳت صاحب جن جي
ٻالڪپڻ کان وٺي سڀ گڻ ۽ لائق هئا جي گود ۾
پليا ۽ هڪ ڀڳتي گروءَ جي چرنن ۾ ويهي هن اوچ ڪوٺيءَ
جي سکيا پاتي ۽ اوچ ڪوٺيءَ کي پهتا.

ڀڳت صاحب جن ڀڳتي ۽ پرميشور جا سچا
ڀڳت هوا. جيئن ڏکڻ هندستان ۾ رامداس ڀڳت،
سنت تڪارام، سنت سکو، سنت ڏنيشور ۽ ٻيا ٻي
ٿي رهيا آهن جن پنهنجي وقت ۾ ملڪ وارن سان
رام رحيم جا ٻول ٻڌي عام ماڻهن
کي مست ڪري ڇڏيو هو تيئن اسان جي سولهاريءَ
پيدا ٿيءَ جا ڀڳت ڪنور رام صاحب جن
[illegible] ٿيءَ جا سچا ڀڳت هئا ڇڏ هن هو [illegible]

اکون ٻڌي ٿو شھر ۾ ملوسر آلا پيدا ھئا ڳڻ
ھنن جو اھو درد ڀلو آواز من ۾ جھڙي ويندو ھو
ھنن جي سڪ ڀري ۽ ڀڳت اکيان ھزارن ماڻھو
من ڀلڻي ويندا ھئا. ھڪ دفعي جي ڳالھ آھي جڏ
مان تمام ننڍو ھوس جو ڀڳت صاحب جن جو سا
۾ ٻھرون دفعو اچڻ ٿيو. سڄي ۽ سا ھتي ھا لا
ڀلا ٿي ڪندا ۽ ولا روشاھ تو شھر ۾ پرو ۾ آ
پاس جي سڀني ڳوٺن جا ماڻھو پرٽسن ۾ اچي ٻلڻ
آھو گھر خالي ڪوڻ ھو جتي ادب يا ڏھ مز
ٿ آيا ھوندا. مطلب تہ ڀڳت صاحب جن جنھ
ڳوٺ ۾ پڌارا ھئا تہ ساڳي ڪار ھوندي
اسان جي سنڌ ۾ اٿي ۽ گھڻا ئي سنت مھاتما
ٿي گذريا آھن، سوامي، سچل، بيڪس، ا
۽ شاھ. اھي ڀٽل شخص ھئا ۽ ڏٺي ء جي عش
مجنو بڻجي ھنن اوچا ۽ جڏ ٿا ٿي ڪلام وڃيا ۾
صاحب جن ڏٺي ء جي عشق ۾ مجنو بڻجي ا
سنتن ۽ فقيرن جا ڪلام ۽ سلوڪ لھندي ۽ ڳائيد
ھندو مسلمانن جي روحن ۾ ڦوڪي ڇڏيا.
صاحب جن ھوا ھندو ۾، مسلمانن جا ٻ سچا ر
ھئا ھندن [illegible] لکين روپيا دان ڏنا جي
ڪيھن [illegible] ڪڍ وڪڻ ڀائن ڀائن قومن جي گھ
شخص [illegible] ھي ڇڏيا ھندن ھن کي

مسلمانن هن کي شهيد ڪيو. هو سيني جا هوا سڀ هنن جا هوا،
ڀڳت ڪنوررام کي وڃائي اسان سنڌ واسين سنت وڃايو، اوليا
وڃايو، رس وڃايو ، راڳ وڃايو. ويڇهڙائي ۾ ڪا به اهڙي هستي
ڪانہ پيدائي سگهندي جا ڀڳت صاحب جن جي جاء پري
سگهي. اٿين ئي چئجي تہ ڀڳت صاحب جن جي شهادت کانپوء
رس راڳ ناچ جي روشنائي ڪان سنڌڙي اونداهي ٿي ويئي آهي.
شل ڀڳت صاحب جن جي هي قبولي ان اونداهي ۾ ڪجھ
نُورو آڻي سگهي.

جيرام ٺاڪرداس اگنائي.

سمباد ڪسنسار سماچار ڪراچي ۲۸ اڪٽوبر ۱۹۴۱

مهاڳ

اصل ۾ هي پستڪ ڀائي روڙارام صاحب جن رهڙڪي صاحب ۾ سري سوامي سترامداس صاحب جن جي دربار ۾ ڪم هلائيندڙ جو لکيل آهي ڀائي روڙارام صاحب (جنجوفوٽومهاڳ ڪانپوءِ ڏنل آهي)
پراپڪار جو ڪم سمجهي، جيون چرتر سري سوامي ڪوتارام صاحب سري سوامي سترامداس صاحب، سري سوامي ڪنوررام صاحب جن جا لکايا، اهو پستڪ هٿ جو لکيل تمام وڏو آهي، پرجنگ سبب پني مهانگي ٿيڻ ۽ ٻين ڪيترن سببن جي ڪري مٿئين وڏي پستڪ مان ڪي چرتر ڪڍي، هي ننڍڙو پستڪ ٻالڪن جي اڳيان پيش ڪجي ٿو. جيڪڏهن ٻالڪن جو اتساهه هوندو ۽ اهڙي چاهنا ڏيکاريائون تہ پوءِ وڌيڪ وستار سان پستڪ ڇپايو ويندو.
هن پستڪ جي پڙهڻ مان جيڪڏهن ڪنهن هڪ ٻالڪ ان ۾ ڏيکاريل گڻن مان ڪوبہ گڻ ڪٽي ان تي عمل ڪيو تہ هن پستڪ جو ڇپجڻ سڦلو ٿيو. امر شهيد سري سوامي ڪنوررام صاحب جن جا جيون چرتر

منهن۾ويراڳ ڀڳتي، گڻن ۽گمان سان ڀرپور

وارثائون رهٽيون ڪهٽيون آهن تہ ڪيئن انهن صاحبن پنهنجو تن من ۽ ڌن گرشيوا، پراپڪار ۽ هري سمرن ۾ لائي سرير جي انت ۾ امر شهيدي جو نعرو هڻي پنهنجي نج آنند سروپ ۾ سمائجي ويا.
سنڌ جي سڀ ڪنهن ماڻهو ننڍي وڏي ٻار، ٻڍي، نرناري کي خبر آهي تہ سري سوامي جن جن ساکيات سري ڪرشن ڀڳوان وانگر مٺي مرلي وڄائي گوپين جيان ساري سنسار کي مست ڪري ڇڏيو هو.
ٻرابر منوهر موهڻي سروپ هئا- راجا ڪرن ۽ راجا هرسچندر وانگر وچن پاليندڙ ۽ مهاداني هوا- راجا وير وڪرماجيت وانگر پراپڪاري هوا -نماڻي مورت - ڪميا جا ساگر، سري رامچندر وانگر مريادا پرشوتم، وشسٽ سم برهم گياني سري گرونانڪ صاحب وانگر گهرگهر ۾ نام جپائيندڙ ۽ غريبي جا اوتار، ڪنول گل وانگر مايا کان نرليپ ۽ نيارا ڀڳتن ۾ سرومڻي سري گرو تيغ بهادر وانگر شهيدن ۾ سرتاج، سنتن جا سينگار، بلڪل سخي ۽ ستار، الڏن ۽ منڊن جو آڌار دک ڀنجن سک سار، هيڻن جو همراهه، هندو جاتي جو اجيار- سمدرشٽي سچيار سڀ جاتي سان پيار نرمل چت نرلڪار

کل مک ۽ مننار سنڌڙي جا سينگار، گيان گٿن ڀڳتي جو ڀنڊار، داتاغريبن واز-ڀاڻي چلائيندڙ جهاز هرهڪ جي رکندڙ لاج جنهن‌جو من موهيندڙ آواز ڪڏهن بہ ڪنهن کي کونہ ڪيائون ناراض- سڀ ڪنهن جا ڪندڙ ڪاج- پنڇين ۾ پرڌان-راجاجنڪ ۽ نرموهي سمگيان وان- گرهست ۾ سجان، مطلب تہ اپراپار گڻ جن جو ورنن ڪرڻ قلم جي طاقت کان ٻاهر آهي. سوامي جن سدائين گنڀير- ڌيرج ڌاري ايشور جي ڀاڻي ۾ ڀنل رهندا هئا- سنت جو پهريون اصول هيو پرميشور جي ڀاڻي ۾ ڀنل رهڻ جيئن سري گرو نانڪ صاحب جن فرمايو آهي

ڪو سچڙارا هوئي ڪو ڪوڙي تٽي پال
حڪم رضائي چلڻا نانڪ لکيا نال

اهڙن سنت پرشن جو هن گهور ڪلجگ ۾ هجڻ ڪٿن آهي جيئن چيل آهي

ڪبيرگامي، گامي‌مٿن‌ڦرون‌ساڌان‌ٻڙوسڪال

تازو هڪ پرسنگ چڪ ضلع سکر جو آيل آهي - جنهن ۾ ڏيکاريل آهي تہ چڪ جي ويٺل هڪ زميندار بندوق سان ڪنهن ماڻهوءَ جي ٻنين جي تڪرار تان خون ڪري ڇڏيو، خون ڪري سڌو سوامي ڪنور رام صاحب جن وٽ آيو ۽ اچي حقيقت ورنن ڪيائين ۽ عرض ڪيائين تہ هاڻي منهنجي لڄ رکو سوامي جن ڪيس اپديش ڪيو تہ تو سٺو ڪم نہ ڪيو آهي پر هاڻي سنتن جي دامن ۾ آيو آهين- تنهڪري توکي معافي ملندي، پروشواس رکي سڄ جي اوٽ وٺ ڪورٽ ۾ بہ سڄ ڳالهائج، هن ائين ڪيو، ڪورٽ ۾ بہ چيائين، تہ خون مون ڪيو آهي جيڪي پڇيائونس ٿي تنهن جي جواب ۾ چوندو ويو مون ڪيو، مون ڪيو، وڪيلن ڄاڻايو تہ هو پاگل آهي هن جو مغز برابر نہ آهي ۽ هو ڇٽي ويو.

سوامي جن کي گئو ماتائن لاءِ حد کان وڌيڪ پريم هو ۽ سڄي سنڌ ۾ گئوشالائن کي پڪي پاڻي تي آڌر جو ادم ڪيائون، ٻهاري جو سوامي جن جي سرير ڇڏڻ واري ڏينهن ڪن هندن گئوشالائن ۾ گاين گاهہ نہ کاڌو- اهو احوال اخبارن ۾ بہ آيل هو- مطلب تہ ستگرن جي مهما ايشور جي مهما کان وڌيڪ آهي .

ستگرمهما

١. گرو گوبند دونون کڙي هم ڪس ڪي لاگون پاءِ
ٻلهاري گر اپني جن گوبند ديو بتاءِ.
٢. هر ني جان ڪنن وچ گهيري گرني ڪاٽي ممتا ميري.
٣. هرني نرڪ سرگ بتلايا گرني آواگون مٽايا.
٤. هرني پانچ چور دئي ساٿا گرني جان بچائي اناٿا.
٥. ائسي گر ڀي تن من وارون رام تجون پرگرنہ وسارون.
٦. انترگرو آراڌنا جيهوا جپ گرناءِ
نيتري ستگرپيکيا سروٽي سنٽا گرناءِ
ستگر سيتي رتيا درگهہ پائيئي ناءِ
ڪهہ نانڪ ڪرپا ڪري جسنو ايهہ ورٿ ديئہ
گرمهہ اتم ڪا ڍيهہ ورلي ڪيئي ڪيئہ.

شيوا ۾:- داس

ايڪواونڪارسريستگرپرساد

اوم شري گڻيش آ نمهہ

اٿ سري سوامي ڀڳت صاحب پائي ڪنوررام صاحب جن جو
جيون چرتر ورنن
دوهرا - سري گنيش مناءِ ڪي - ورنن ڪرون ولاس
جاس ڪرپاتي نروگهن - پورن هوءِ اتهاس
چوپئي- پرٿم ماتا سرسوتي منائون- جاس ڪرپائي انيون پائون
نروگهن هوءِ پورن گاٿا - ڪرهو داس ڪي ٻڌي سناٿا.
دوهرا - آد گرو کوتارام ڪو - ڪرهون نت نمام
جاس ڪرپاتي پرگهٽ ڀئي - ستگر داس سترام
چوپئي- تانڪو وندون وارون وار- چرن ڪمل جائون ٻلهار
السي ڪرپا موپهہ ڪرو - جان تي جس ڪو ورنن ڪرون
استتي سري سوامي ڀڳت صاحب سري ڪنوررام صاحب جن
جي
سلوڪ-ڪ-ڪرشن -ن-نانڪ- و- وشن جو روپ هو
رامچندر مهاراج وانگي- ڪنورام جوسروپ هو
خوشبو ان جي هندسنڌ۾ مثل چندن جوڌوپ هو
ڪنڌليا-ڪڪا-ڪرشن-ووا-وشن-رارا-رامپهچان تينو
اکر سوڌ ڪي هويا ڪنوررام هويا ڪنوررام

جانڪيڏن سن ڪر - سرنر سڀ موهي
نرناري پس پنڇي- گڻ گندرب سوهي
٢. وشن پالن ڪرت هي- ڪنوررام اپڪاري
انڏي پنگلي لولي ڪي- ڪرت رها سدسار
ڪرت رها سد سار- نت پرت سڀ هين ڪو پالت
آپن ڪسٽ سهار - اورن ڪي سار سمالت
ڪميا روپ وشن وت - مهاگنپير ڌيرج ڌري
آيو اپني سگل مين - ڪروڌ آڏ ڪيئون نہ ڪري
٣. رامچند وت نيتي نپن - ياٺي ڪنوررام
تانڪي گڻ ورنن ڪرون - سمتا هوت نڌان
سمتاهوت نڌان - رهت گرهست ڌرم ۾قائم
جگياسا ۾ آت سندر - جا نڪا پگ دائم
گرڌرم ڪو پاليو- ڪٺن ئي تپسيا ڌاري
جانڪي سمت پرڪاش تي - آتم ۽ سک ڪاري
چوپٽي- ڪڪا ڪرتا پرک پهچانون -ووا-واشديو ڪر جانون
رارا - روت برهم سڀ مانهين- انڪيلڪتا هي ان مانهين
دوهرا-سروشڪتي پاء ڪي - هوءِ رهي سد دين
ڪام ڪروڌ اهنڪار ڪي - جڙ ڪاٽي پر بين
لوڀ موهہ جانڪي نهين- ويري ميت سمان
تانڪيچرن ڪمل گهر- هوت سدا ڪلياڻ

سوامي ڪنوررام صاحب جن جو جنم ۽ ٻال اوسٿا

جنا ساس گراس نہ وسره - هرنا مامن منت
ڏن س سيٺي نانڪا پورن سيٺي سنت

سري سوامي جن جو جنم ويساک جي سنبت ١٩٤٢ ۾ ٿيو. سندن جنم سمٿا لکڻ کان اڳ جنهن مهاپرش جي ورتي سندن جنم ٿيو اها ڏيکارڻ ضروري آهي اهي مهاپرش سنت صاحب ڀڳت ڪوتارام صاحب جن هئا، رهڙڪي جا ويٺل هئا، سندن ٻالپڻ کان ئي خيال ايشور ڀڳتي ڏانهن گهڻو هوندو هو. ايتري قدر جو جڏهن ودِيا پڙهڻ جي لائق ٿيا تڏهن سندن پائرن کين چيو تہ اسين گرهستي ماڻهو آهيون وهنوار ڪري گذارو ڪرڻو آهي. سو ڪونہ ڪو ڌنڌو ڪريو- جنهن مان گذران جو اپاءُ ٻڌجي- ڀائي ڪوتارام صاحب جن فرمايو تہ ايشور سرشٽي پيدا ڪئي آهي- سو سڀني جيون ڪي پالنا ڪرڻ ۾ سمرٿ آهي ۽ سڀني کي آجيوڪا ڏيئي رهيو آهي ۽ سري گرو ارجن ديو جو چيل گوجري محلاھ ۾ شبد جنهي هدايائون ٻہ سٽون هيٺ لکجن ٿيون.

کاهي ري من چتوهادم- جا آهارهر جيڻ پريا
سيل پرتشاه جنت اپائي - تان کا رزق آگي کر ڏريا

اهڙي طرح سري گرونانڪديو جن جو آساديوار ۾ چيل سلوڪ
چئي ٻڌايائون.

سو ڪرتا چنتا ڪري - جن اپايا جڳ

پڙهندڙ مٿئين ورتي مان ڏسندا ته ڀڳت صاحب ڀائي ڪوتارام
صاحب جن جي نيڍي اوسٿا ۾ ڪيڏي نه ايشور ۾ نيشٺا پڪي
هئي. اهڙي طرح جئين عمر ۾ وڌندا ويا تئين ستسنگ ۾ واڌارو
ڪندا ويا. گائن وديا ۾ چڱي ايندي هين سندن آواز سنهو ۽ من
موهيندڙ هو نيٺ وقت سروهنوار جو ڪم ڪرڻ لڳا. ستسنگ جو
نيم صبح، سانجهي جو پالڻ لڳا وهنوار وقت به گهڻو ڪري چت
جو خيال ايشور طرف لڳائيندا رهيا- اهڙي طرح سندن رهڻي ڪهڻي
ڏسي ڀائي جاڙارام ڀڳت جنهن وٽ وديا سکيا ۽ جنهن وٽ رهي
پريم سان شيوا ڪئي هئي انهن کيس اڌڪاري ڏسي کين
گراپديش ڪيو. ڀائي ڪوتارام صاحب جن اهو ڪمائي پاڻ تاريو
پر ٻين ڪيترن کي هن اسار سنسار مان تاري ڇڏيو. ڀائي جاڙارام
صاحب جي پرلوڪ پڌارجڻ بعد ڀائي ڪوتارام صاحب جن ڀائي
پوجارام صاحب جو ڏهرڪي دربار جو ان وقت گادي جو مالڪ ۽
وڏي سگهه جو مالڪ هئا تنهن وٽ وڃڻ گهڻو ٿيو

اِي ۽ وهنوار ڪان واندا ٿي ويندا هئا ۽ اڪثر
ڪري ستسنگ ۾ وقت گذاريندا هئا- هڪ ڏينهن سندن اچڻ
حيات پتافي تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ ڀائي شڏارام جي آستان تي ٿيو.
جڏهن ڪنهن وقت مهد پرش ڀائي تخت لعل جو صاحب گيان وان ۽
ايشور وارو ماڻهو هو ۽ گائن وديا ۾ ماهر هو. سندن سڏي ايترو ته مشهور
هئي جو ساڳئي وقت کين هردوار ۽ حيات پتافي ۾ ڀڄن ڪندو
ڏٺائون ماڻهن ڏٺو هو. ان مهد پرش جي گادي تي ان وقت ڀائي
تنسک رام جن هئا. اهي به پورن سنت هئا. ان وٽ ڀائي ڪوتارام
صاحب جن شبد ڪيرتن ڪيو تڏهن ڀائي تنسک رام صاحب مٿن
پرسن ٿي فرمايو ته اوهان چيرجامو ٻڌي نشڪام ڀڳتي ڪريو ۽
ڪرايو ان وقت ئي کين چيرجامو ٻڌرائي پنهنجا سازيگر ڏيئي تيار
ڪيو وڏيڪ کين هدايت ڪيائون ته جيڪا پيدائش ڀڳتين مان ٿئي
سا فقيرن، اناٿن، اپاڄن ۾ ورهائي پاڻ پنهنجي دوڪان جي
آمدني جي اپائي تي گذران ڪريو. ڀائي صاحب اهي وچن پوري
ريت عمل ۾ آندا ۽ سڪ ورتائون اهڙي ريت ڀڳت پاءُ ۾ مليل هدايت
موجب نشڪام شيوا ڪندا رهيا. جس ڏينهون ڏينهن ديس ديسانتر ۾
پوندو رهيو. هڪ دفعي جي ڳالهه آهي ته ڀائي صاحب جن

راجن پور جي هڪ ڳوٺ ۾ ڀڄن ٿئي ڪيو تہ هڪڙو مسلمان
جنهن کي سازن جي آواز تي ڪراهت ايندي هئي تنهن لٺ هٿي
ڏڪڙ قاڙي ڇڏيو ڀڄن ۾ ويٺلن ماڻهن کي ڏاڍو غصو آيو تہ اهڙ
ماڻهو جنهن ڀڄن ۾ وگهن وڌو آهي تنهن کي مار ڏجي. پر ڀائي
صاحب جن ان کي شانتي پوربڪ سمجهايو تہ اسانجو هن ڪ
بہ نہ بگاڙيو آهي جنهن جو ڀڄن ٿيو تنهن اهو ڄاڻي ان جو ڪم
ڄاڻي- پوءِ مسلمان هڪدم گهر ڀڄي ويو. گهر پهچندي ئي ان
کي اچي پيٽ ۾ ڏاڍو سور پيو رڙ هيٺ، رڙ مٿي پيو ڪري آرام
نہ پيو اچيس سندس ڪٽنبي ماڻهو ڀائي صاحب وٽ ڀڄن ۾
پڄندا آيا اچي ڪري معافي گهريائون، جنهن تي ڀائي صاحب
جن فرمايو تہ هن اسانجو ڪجهہ بہ نہ بگاڙيو آهي. جنهن ڏٺي ج
ڀڄن ٿيو تني انکان معافي وٺو ان وچ ۾ مسلمان سرير تياڳيو هو آ
ماڻهو گهر موٽي اهو حال ڏسي عجب ۾ پيا ۽ شرڌا وڌين اهڙي ط
نشڪام شيوا ڪندا گڏ ٿيل پئسا غريبن، اناٿن، منڊلن ۽ لولن
ورهائيندا هئا پنهنجو گذران پنهنجي دڪان جي ڪمائي تي
ڪندا هئا. ڪيس گرهست وهنوار ۾ رهندي چار پٽ ٿيا جن مان
سري سوامي سترامداس جو هن پستڪ ۾ ورنن ٿيل سري سوامي
ڪنوررام صاحب جن جا ستگرو صاحب

هئا هڪ هو ڄ.ن جي جنم وغيره جي ڪٿا هن پنيان ٿوڙي ڏيڻ
ايندي، ڀائي ڪوتارام صاحب جن وهنوار ۽ پرمارٿ ٻئي هلائيندا-
پاڻهنجو نت نيم ڪندا رهندا هئا. هڪ دفعي ڪنهن پريمي
عرض ڪيو تہ جروار ۾ جيڪر دڪان کولجي پر صاحب جن
ڪين رخ نہ ڏيکاريو وري پريمي جي گهڻي ستائڻ تي ڪجهہ وقت
بعد جروارن ۾ دڪان کولپائون اتي پاڻ دڪان هلائيندا هئا.
رهڙڪي وارو دڪان سندن وڏو پٽ ڀائي سهجرام هلائيندو هو.
جروارن واري دڪان تي ستسنگ جو نيم بہ گهڻو رکيل هو ان
دڪان تي ڀائي تاراچند جروارن ڳوٺ جو ويٺل تنهنجي ڌرم پتني
صبح جو سويل ڀهاري ڀائي روز ڀاڻي جا گهڙا ڀري رکندي هئي ۽
شام جو بہ اهڙي طرح شيوا ڪندي هئي. هڪ ڏينهن ڀائي صاحب
جن مائي صاحب کان پڇيو تہ ماتا اوهان جا هي ستسنگ جي شيوا
سڦريو ٿا سو ڪهڙي ڪامنا اٿو. ماتا صاحب اکين ۾ ڀاڻي آڻي
هٿ ٻڌي ادب سان عرض ڪيو تہ پٽ ڪونہ اٿم گهٽائي پير فقير
پيليا اٿم پر ايجا چاڙهو ڪونہ ٿيو آهي، توهان صاحب رحم
ڪري وچن فرمايو. ڀائي صاحب جن ديا جا ساگر ان وقت سهج
ڀالي ويٺا تہ ماتا توکي پٽ ٿيندو جيڪو ساري جڳ جو جس
ڪنهندو سارو جڳ ان جو محتاج

ٽيندو پر اهو ڪڪو ڏج اسانکي ماتاصاحب ور وٽي بلڪل خوش ٿي ۽ اڳتي ٻہ پريم سان شيوا ڪندي رهي. ڀائي صاحب سمو ڀائي رهڙڪي صاحب ۾ ايندا ويندا هئا. حيات پتافي ۾ ڀائي شڏارام جن جي آستان تي جنهن جو بيان مٿي ڄاڻايل آهي عام طرح پنڌارو هلندو هو. غريب غربو سيڪو ان ڪائي آسيسائون ڪندو ويندو هو. سنبت ۱۹۳۱ - ڌاري ڏڪار جي سبب ان جي ٿوري شڪست ڀائي صاحب کي معلوم ٿي پراپڪار جو انگ سمجهي ڀائي صاحب پاڻ ان آستان تي ويا اتي دستور موجب پنڇات درشن ڪرڻ آئي انهن سان مٿين ڳالهہ جو ذڪر ڪيائون جن خوشي سان چيو تہ ميرپورماٿيلي جي تعلقي پنچات ۾ هي ڳالهہ وجهو تہ سڀني ڳوٺن جون پنچاتون گڏجي هڪ صلاح ڪري هنڌيان آستان جو ٻڌجي ان موجب ڀائي صاحب جن ميرپورماٿيلي ۾ پنهنجي ساٿين سميت آيا. پنچات درشن لاءِ آئي احوال ڏيندي حيات پتافين جي آستان ۾ ان جي شڪست جو ذڪر ڪري ڪجهہ هنڌيان ٻڌڻ جو ويچار ڪيائون ۽ اهڙي رٿ حيات پتافين جي پنچات جي ٻڌائون مکي سياڳومل ان وقت تعلقہ پنچات جو مکي هو ان جواب ڏنو تہ هي سمو هنڌيان ٻڌڻ جو نہ آهي. ڀائي صاحب

جن پراپڪار جو ڪم سمجهي گهٽائي اپديش ڏنا پر هن ڪن پوٺا ڪري جڏيا پنچائت موڪلائي ويئي رات جو ڀائي سياڳي مل کي ڀيانڪ سپنو ڏسڻ ۾ آيو جنهن ۾ هن ڏٺو تہ هڪ ڀيانڪ ماڻهو سندس ڇاتي تي چڙهي ويٺو آهي ۽ گردن ۾ هٿ وجهي سخت گهوگها ڏئيس ٿو. ان وقت نہ ڪي ڳالهائي ٿي سگهيو ۽ نہ ڪي دانهن ڪري ٿي سگهيو ڪجهہ وقت ڪانپوءِ هن ان ڀيانڪ ماڻهو کان پڇيو تہ سائين مونکي ڇو ٿو مارين- تنهن تي ان چيس تہ تون ڀائي صاحب جن جي پراپڪار جي سانگي آيل هئا تن سان بي مک ٿيو آهين سياڳي مل تنهن تي ان کان معافي وئي چيو تہ صبوح ٿيڻ سان ئي ڀائي صاحب جن کان معافي وٺي آگيا پالن ڪندس. پوءِ اهو ڀيانڪ ماڻهو غائب ٿي ويو- پوءِ صبوح جو مکي سياڳي مل ٽالهہ پرساد جو پري ڀائي صاحب جن وٽ وارد ٿيو. مٿئين حقيقت ٻڌائي ڀائي صاحب جن کان معافي ورتائين. پنڇن کي گهرائي انهن سان صلاح ڪري ساري تعلقي جي پنچات کي سڏائي هنڌيان ٻڌو ويو جو اڄ ڏينهن تائين ڏيندا اچن ٿا پنڇن جي وٺلي تي سازيگر گهرائي يڳت ڀاءُ پنج ڏينهن ڪيو اهڙي طرح پرماررت ۽ وهنوار سڌ ڪندا رهيا سمو ڀائي جروارن وارو دڪان بند ڪيائون ۽ پنهنجي اوسٽا هو ڏجاٽي وهنوار کان فارغ ٿيندا ويا. وهري ڇرڻن ۾ پريت وڌائيندا ويا!

هڪ دفعي پنهنجي ڏوڪري نياڻي جي شادي تي جروار مان لنگھڻ تي
اتي ڀائي تاراچند پنهنجو ٻالڪ جو ان وقت هڪ مهيني کن جو مس
هنج ۾ کڻي انهي ڀائي صاحب جن کي مٿو ٽيڪيو ۽ چيائين ته سائين
مهرباني ڪري هن ٻالڪ تي پنهنجي ديا جو هٿڙو گھمايو ۽ نالو رکو
اوهانجو بخشيش ٿيل آهي. ڀائي صاحب جن هڪدم ٻالڪ کي هنج
کڻي اکيون بند ڪري ڀڳوان جو ڌيان ڌري ان ٻالڪ تي ديا جو هٿ
گھمايو ۽ سندس نالو ڪنور رکي پٺي ٺپري فرمايائون. تہ ڪنور ٻچا
سدائين خوش هوندين-ڀائي تاراچند کي فرمايائون ته ٻالڪ جو نالو
ڪنور انهي ڪري رکيو ويو آهي - جو سدائين ڪنول گل وانگر ٽڙيو
خوشبودار سهڻو رهندو، اهڙي طرح ٻالڪ کي آسيس ڏيئي- ڀائي صاح
جن اڳتي پنهنجي ڪارج سان ويا.

جنني جني تو هر جن يا داتا يا سور
اور جنني جو جني سو سہے ڈوڑ کا ڈوڑ.

ماتا جو سڪيلڌو ٻار ۽ وري سنتن جو ڏنل بخشيش سندن آسيس سري
سوامي جن جي اِ نندا سياڻي وڏا اهڙي طرح عمر ۾ وڌندا رهيا ماتا کي
ڪنهن بہ وقت رئڻ ۾ يا ٻي طرح هلاڪ نہ ڪندا هئا.جئين ٻارن جو
سياڻ ٿيندو آهي

جئين اڪري ننڍڙن ٻارن جو سياڻو ٿيندو آهي.
هميشه، ماتا ۾ گڏاريندا هئا ۽ سدائين جهڙ ۾ ساڻ [illegible] والد
[illegible] عجيب طرح ٻارن جو ٻا ۽ ڏيکاريندا هئا. [illegible]
[illegible] سالن جي عمر ۾ کين ڀائي تاراچند ڀائي ڏاتومل
جن [illegible] هندو سنڌي اکرن پڙهڻ لاءِ وهاريو - جنهن
سندن سوت ڀائي حڪومت مل ٻالڪ ۽ اڳيئي اکر
سکندو هو ۽ پڙهندو هو. سندن ذهن بلڪل تيز هو.
[illegible] اکر پڙهندا هئا سي سمجهي ۽ لکي ويندا هئا.
[illegible] جي سوت حڪومت مل کان اڳيئي سب
[illegible] هندو سنڌي اکرن جي لکڻي چوکي رکڻ جهڙي
[illegible] ويا. استاد جي ٻوڙي طرح ٻنهي سان شيوا ڪندا
هئا. جنهن ڪري سندن مٿان استاد جي هميشه آسيس
هوندي هئي. اها وديا پڙهندي [illegible] سندن دل جو
لاڙو [illegible] سنگ ۾ رهندو هو ۽ گھڻو وقت ان ۾ ئي صرف
ڪندا هئا. سندن اکر موتين جهڙا سٺا هوندا هئا.
سندن پتا کيتي جو ڪم ڪندا هئا ۽ سوامي جن ان وقت
[illegible] پتا کي ان ڪم ۾ وڃي مدد ڪندا هئا - هڪ وقت
[illegible] آهي ته پتا کين آکيا ڏني ته کيت جو ان
وقت [illegible] هئو. ان جي وڃي سنڀال ڪر - (جهار کي
[illegible]) سوامي جن کيت تي آيا ۽ ويهي تي [illegible] وڃي
ويا. وهندي ئي سندن من ورتي ڀڳوان طرف لڳي ۽
آهستي آهستي مٺڙي آواز ۾ شلوڪ ۽ ننڍا ننڍا شبد
[illegible] قدرت ڀڳوان [illegible] ۾ مهو هئا جو

اوچتو ماڪڙ اچي لٿي ته ڪمن ۾ هر ڪنهن طرح خبر ئي ان
وهي . ۽ ٻار ٻيهجي آئند ۾ اکيون بند ڪيو ٻکولند
ٻاهين ۾ ويٺا هئا - ٻاهر ڪيترائي ماڻهو پنهن جن پنهن جن
کيتن ۾ سنڀال لاءِ ويٺا هئا - انهن جي آواز ۽ روڙ ٻڌي
ٻارڙ اکيون کوليائون - ڏٺائون ته جنهن کيت جي
سنڀال لاءِ ٻار ويٺا هئا ان تي ماڪڙ آئي ڪا نه هئي
باقي ٻيا سڀ لڳيتا کيت جن ۾ ماڻهو سنڀال لاءِ ويٺا
۾ هئا ۽ انهن مڪڙن کي هڪلڻ يا اڏارڻ جي ڪيتري
ڪوشش نه ڪئي - ته به اهي کيت سمورا ماڪڙ کائي
ڇڏيا - پر نه جڏهن کيت جي سنڀال لاءِ ويهندا هئا
تڏهن اڪيلائيءَ ۾ وهي ايشور جو ڌيان ڌاريندا هئا .

هڪ دفعي جي ڳالهه آهي ته هڪڙو شيوا ڌاري
راماجيءَ واري سنڌ ۾ گهر ۾ ڳائن جي سنڀال لاءِ رهندو
هو . ۽ هو ساڻو وقت سوامي جن سان گڏ گذاريندو
هو اُن وقت هڪ ڪتي چتي تي پيئي ۽ سڀني کي
گهڻو نقصان پهچائڻ لڳي خاص ڪري ڳئن ۽ ڳائن کي
چڪ پائڻ لڳي - سوامي جن جي ڳائن مان هڪڙيءَ
کي ڪتيءَ چڪ هڻي ڦٽي ڇڏيو - اها حالت ڏسي
ان شيوا ڌاريءَ کي ڪاوڙ آئي ۽ هڪ سوٽي کڻي
ڪتيءَ کي هنئي جنهن ڪري ڪتي ڪري پيئي ۽
مري وئي - پنچائت کي خبر پيئي جنهن شيوا ڌاريءَ
راماجيءَ کي ڏوهاري ٺهرائي ڏنڊ تن تي وجهڻ لاءِ چيو -

راماجيءَ جا ڪهڙا جو رات جو سوامي جن جي ڪٽ
سامان سمهي پيو ۽ اندر ۾ پرليم ٿيو ۽ هڪ ارداس
ٿيو ڪري ته سائين هاڻي لڄ رکو.
ڪجهه ٿوري وقت کان پوءِ سمهي ۾ آواز آيو ته
صبوح جو وڃي ڏس ته ڪتي جيئري آهي يا مري
وئي آهي - راماجي صبوح جو اٿي وڃي ڏسي ته
جنهن جاءِ تي ڪتي مئل پئي هئي اُهو آسان اٿي
سڄو موڙي بازار ۾ وڃڻ لڳي - بازار ۾ ماڻهن ڪسي
راماجيءَ کي ٻڌايو ته جيءَ اها مئل ڪتي آهي جنهن لاءِ
ارهان مونکي سزا ڏني هئي ته وڃي ڏنڊ ڪري
ايو - اها حالت ڏسي سڀ ماڻهو حيران ٿيا - هڪ
ڀيري سوامي جن دڪان تي ويٺا هئا - جنهن دڪان
تي ايڪسٽ صاحب پاڻي کوٽاوام جن هٿ ڪيڏندا هئا
جو اهو ڏيهن ٿائين ته سوامي جن جي نالي مشهور
۾ هندو آهي اهي وڻني ماڻهن کي
سود ۽ سود ڏنا ئون - انهي هڪ مسلمان مائي
آئي جنهن دل ۾ ڪنهن رکي سوامي جن کي جهولي
مونکي هيءَ ڪپڙو جو ٻار آندو هئائين - سو ٿوري ڏيو .
سوامي جن ان وقت پنهن اکين ۾ رڙل هئا. ڪجهه ڪري
ان ڏي انهن اهارائي ڪونه .
مائي مشڪل جي ستائي هئي ۽ سنڌس دل ۾ ڪنهن
هئو ته سوامي جن سائنس ڳالهائين ۽ آڻ ڀاءِ ڪن . ان

ڇوٽيءَ اوستا ۾ ئي سوامي جن سندس دل جو حال پرکي
ان ڏانهن ڀاريو ٿي ڪون. ان مائيءَ وجهه ولي سوامي
جن کي اڪيلي ۾ ڏِل ڏسي. ۽ پيو پاڻيوار دڪان تي
نه ڏسي. ٽماٽن جا ٻه لوڙ جي ڀين ڪين سان گڏ وڪري
لاءِ وکيل هئا. سي ڪٽي ٻيهڄي پلنگ ۾ لڪائي ويهندي
رهي - جڏهين دڪان جو پيو پاڻيوار آيو جو ڏاڍو چست
۽ چالاڪ آدمي هئو. ۽ سندس نظر ۾ دڪان جون
سڀ شيون هيون تڏهن جڏهين چوطرف نظر ڦيرائي -
ته ٽماٽن جا ٻه لوڙ ڪونه ڏسڻ ۾ آيس. جنهن ڪري سوامي
جن کان پڇيائين ته ٽماٽن جا لوڙ ڪٿڙي اڳهه ۾ ڏنا اٿو.
اني سوامي جن جواب ڏنو ته ٽماٽن جا لوڙ مون ڪونه
وکيا آهن. دڪان تي گهٽي ڀُولا ٿي. نيٺ خيال
ڪري چيائون ته هڪ مائي ٻڙ لوڙائڻ لاءِ آئي هئي جا
ائين ٿي موٽي ويئي آهي ان کان پڇا ڪجي. پوءِ پاڻي
حڪومت مل سندن سوٽ جو ساٿن گڏ هندو
سندي اکر پڙهندو هو ان سان سڀ حقيقت ڪيائون.
۽ هو اُن مائيءَ وٽ ويو جا اُن ڳوٺ کان ٻاهر مسلمان
جي گهر ۾ رهندي هئي مائيءَ ڪيس گهٽيءَ مٿان ڪٿ
کان پوءِ سموري حقيقت ٻڌائي - ۽ پنهن جي وارتا ٻه
ٻڌايائين. ۽ وڌيڪ چيائين ته مان ٽماٽن جا لوڙ ڪٽي
آئي هئس ته سوامي جن جي شڪل جا سندو هئا
سندس گهر ۾ ايندا. پوءِ هوءَ ساڻس هٿ پاءِ ڪندي

حڪومت مل ته ٽماٽن جا لوڙ ولي واپس موٽي آيو.
... ڪنهن مهل ٻالڪ اوستا ۾ گهر ۾ ڪوهه ڊگهي ۾ ...
... ڪوڙا ڪرائي وڪڻي ويندا هئا. سندن هوڪي ڏينهن
... ۽ ڏاڍيون گڏ ٿي اچي ڪوهر ۽ ڪوڙا ولندا
هئا ۽ ڪي رات پڙهائڻ لاءِ چوندا هئا. جا مدوڪامنا
سوامي جن اڻهڄي ٻوري ڪندا هئا. ڳوٺ ڦڪي ۾ ڏينهون
ڏينهن ٻاهر وڌيڪ ٿيندو ويو. هڪ ڏينهن گروصاحب
جو پاٺ پڙهڻ لاءِ ملين. پين پاڻين سان صلاح ڪري
رات جو پاڻ پاٺ پڙهندا هئا. ۽ ڏينهن جو وهنوار
جو ڪم ڪندا هئا. هڪ رات سندن هم پاڻي ٿو ٻالهه
ڪري ته ڪيس رات جو هڪ ٻجي جاڳ ٿي ته سوامي
جن کي پاڻ سان گڏ سمهيل ڪونه ڏٺائين. ۽ هيڏي
هوڏي اٿي ڳوليائين ته ڇا ڏسي ته سوامي جن ڪنڊ
۾ ويٺي ماري وڃڻ پڇن ڪن. هاٿي ڪاڏي ڪهور
اوستا جنهن ۾ سڀ طرح ڪائڻ پيعڻ ۽ الله ۾ من لڳل
ڪئي. ۽ ڪاڏي سوامي جن جي رهڻي. ان مان ٿي
... ٻالڪ اندازو لڳائي سگهن ٿا ته ڪيئن ته سوامي جن
... جي آئيندهه جي چمتڪار جي پنهن جي ٻالڪپڻ ۾
۽ ڪهور اوستا واريءَ رهڻيءَ ۾ لڪا ڏيکاري
... ته جو سوامي جن ڪشور اوستا ۾ جڏهين
... ۽ ڪارڪون روڪري لاءِ گهوٽڪيءَ کان آئيندا
هئا. تڏهين هڪ دفعي پاڻي چانڊورام صاحب جن جي

بو ون درويش گهولڪيءَ ۾ رهندا هئا. سي سوامي جن
کان موڪلائي لاءِ ڪجهه پنڌ ٻاهر آيا ۽ ڇڏهن موڪلائي
واپس هليا. ته وات لي ڪي پريمي گڏيل جن پڇيو
ته سائين انهرو ٻري ڪيڏانهن ويا هئا - جواب ۾ ڀائي
چانڊو رام صاحب جن فرمايو ته ڪنوورام سان موڪلائڻ
لاءِ انهرو ٿيا هئاسين. انهن چيو ته ٻالڪ سان اوهان
صاحب انهرو پنڌ ڪري آيا آهيو. فرمايائون ته هن
وقت برابر ٻالڪ آهي. پر ڪو وقت ٿيندو جو ساري
سنڌ جا لڳ ۽ لاڳو ن کين پيرين پوندا ۽ نمندا.

سنگرو ڌارڻ ڪرڻ ۽ سندن شيوا ۾ رهڻ

شيوا منجهه شيوڪ ـــ سامي سماڻو آهي
يڳمه هار ڳچيءَ ۾ پائو جهن پوئـــي
اوديا ميل اندر جون ڪيائين ڌوئي
جهــــن ولـــڪ رلــــي اوئـــي
تيـــن سامـــي وئـــو ونــگــ ۾

سوامي جن جو ماتا ۽ پتا پنهنجو ڏنل وچن ياد
ڪري - جو وچن يڳمه ڪوتارام صاحب جن کين پٽ جي
بخشش ونڻ مهل ڇيو هو. ته ڇوڪر اوهان کـي
چمندو پر ڏجو اسان کي - متان موه جي وس ٿي اها
ڳالهه وساري ڇڏيو. اهو وچن ياد ڪري پاڻ ٽاراچند
سوامي جن کي سري سوامي سترامداس صاحب جن وٽ
رهڙڪيءَ ۾ وٺي آيو. اچي سندن چولي وڏائيـــن

ان وقت يڳمه صاحب ڀائي ڪوتا رام صاحب جن و ڪنت
بڌارپل هئا. سوامي جن پرنم پورڪ شاشٽانگ ڏنڊوت
ڪري سري سوامي سترام داس صاحب جن وٽ ويهي
رهيا جن کين متي لي هٿ گهمائي پلي ٿيري. آئي
سوامي جن شيوا ۾ گذارڻ لڳا. ستگرن جي رهڻي ڪرڻي
اورام پا و سان ڏسندا رهيا. وقتين ســري سوامـــي
سترامداس صاحب جن سوامي جن کي گرهست ۾ هلڻ ۽
ورتاءُ ڪرڻ لاءِ هدايتون ڏيندا هئا ۽ وقتين سنتن
فقيرن جون رهائيون ٻڌائي کين پرمارٿ جـو انگ
ســـمجهائيندا هئا ڪجهه وقت انهن شيوا ۾ لڳاتار رهندا
هئا.

هتي ضروري آهي ته سري سوامي سترامداس صاحب
جن (جي سوامي ڪنوورام صاحب جن جا ستگرو هئا)
جو سنکيپ ذڪر ڪجي.

سائين سترامداس صاحب جن جو
سنکيپ جيون چرتر

سري سوامي سترامداس صاحب جن يڳمه صاحب
يڳمه ڪوتا رام صاحب جن جا ٿيون لمبر پٽ هئا. ۽ سندن جنم
سمبت ١٩٢٣ ۾ ٿيو آهيءَ سبت ۾ هڪ شام جو ٿيندو

مينهن سڳنڌي هوا ڇُٽي لڳي بادل به گجگوڙ ڪرڻ
لڳا. ڇم ڦُڙي ڦُڙي بوند برسات جي به پئي وسي ته
آسمان ۾ انهيءَ آواز ٻڌڻ ۾ پئي آيا جڻ ديوتائن ۽
گندروبن باجا وڄائي گانو ڳائڻ پئي ڪيو. انهيءَ
جي الحرت ويلي مهل اٽڪل ۴ بجي وسپت ڏينهن
ڀائي ڪوتارام صاحب جن جي گهر ۾ هڪ سندر ٻالڪ
آيو ٿيو ڀائي صاحب جن جي چت ۾ مٿيون علامتون ڏسي
ويچاريو ته هيءَ ٻالڪ ڪو ڀڳت جن آهي ان ڪري
سندس نالو صاحبن جي ڀائيءَ مان رکڻ گهري. انهيءَ ڪري سکمڻي
صاحب مان پرماتما جو ڌيان ڌاري واڪ ورتائون ته
هيٺيون واڪ نڪتو.

جسڪي من ٻار ٻرهم ڪا نواس
تسڪا نام ستيرام داس

ان واڪ وٺڻ بعد ڀائي صاحب جن وري به انتر
ڌيان ٿي ڪجهه وقت ماٺ ۾ رهيا - ته انهيءَ آواز
سندن دل ۾ ٻڌڻ ۾ آيو. ستراماداس- اهڙيءَ طرح انهيءَ
واڪ ۽ سکمڻي صاحب جي واڪ موجب ان ٻالڪ جو
نالو ستراماداس رکيائون - (ٻرگهت ڪيائون). سري
سوامي ستراماداس صاحب جن جنم کان پوءِ ٿورو پان ٿي
ڏينهن ماتا جي ٿڃ اصل نه ورتي ۽ جڏهن ماتا پنهنجي
پتيءَ ڀائي صاحب ڀائي ڪوتا رام صاحب جن سان اها
ڳالهه ڪئي تڏهن ڀائي صاحب جن ڪن هنج ۾ ...

ويچاريو ته هيءَ ٻالڪ ڪو اڳئين جنم جو تپسي ٿو ڏسجي.
جو ماتا ڪمس مايا جو موه ورتي وڃي ان ڪري کان ٿڃ نه
ٿو وٺي. تنهن ڪري ڪيس ڪن ۾ چيائون ته اسا ٿو
جو اهو خيال ٻنهن جي دل ۾ ڪيو آهي ته مايا موهڪي
واڙهي ويندي سو ڇڏي ٿڃ وٺ. جو ته هيءَ به پنهنجن
جي جا آهي. ۽ سري جو ٻالڪ ٻو شڪ ڪا ڏي کان
سواءِ ٿي ڪون سگهندو. ۽ ٿڃ وٺڻ سان ڏينهون ڏينهن
ڏسندا جا گڻ جهڙيءَ طرح ٻيجي ٻاڄ ٻر اڪار نهڪام
شيوا آدڪ گڻ پيدا ٿيندا. ۽ ٻنهن جي اڳئين جنم
جو وصل ڪم پورو ڪندا ۽ وقت پڄڻ ۾ گذرندو.
ان کان پوءِ ٻالڪ ٿڃ وٺڻ شروع ڪيائون ۽ ماتا
... سان شيوا ڪندي رهي - سري سوامي
ستراماداس جن اڄ ننڍا سيان وڏا - ماٺ ۽ آنند
۾ گذاريندا هئا - ۽ جڏهن ٿورو ٿورو وڏا ٿيا تڏهن گهڻو
وقت پتا صاحبن جي حاضريءَ ۾ جتي سندن جي
سنمل لڳل هوندي هئي اتي وڃي ويهندا هئا - ۽
اتي جا وچن ٻرپر سان ٻڌي دل سان هنڊا ٿيندا هئا
ڪڏهن ڪڏهن وقت جڏهن شيوا ڌاري ڪن ڪٿي گهمائڻ
ويندا هو ۽ ڪا شيءِ وٺي ڏيندو هون ته پوريا ٿيس
ان شيوا ڌاريءَ جي مک ۾ اها شيءِ وجهي ۽ جڏهن ڪي
... ۾ پيٽل هو لدا هئا - انهن کي به ٿورو ٿورو
ڏيندي پوءِ پاڻ به مک ۾ وجهندا هئا. آهستي آهستي هر جس
... ڌائيندا ويا - وقتي جي واڌ پا رن سان گڏ

ڪندا هئا. ۽ ٻهراڪي ۾ جي ڪمرن شروع ٿيندو هو
۽ سعدن ڪن تي اهو آواز پوندو هو، هڪدم والد
جي اچي اهو ڪمرو کسن ڏيندا هئا.

وقتي وري پرشاد وارو الڪوچو ڪٽي هڪ ٻه شيوا
ڏاري ٻاهر سان ولي جهنگ ۾ ڪٺلين جي اسر ۾
پهاشا ۾ ٽي پوري وجهي ڇڏيندا هئا. اهي شيون
گڏ سعدن پيءُ ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيندا هئا. هڪ ڏينهن
ٻالي ويرو رام جهان پور جو ويٺل سنت درشن لاءِ آيو.
اُن کي ٻالي ڪوٺا رام صاحب جن لاءِ سڪ ڏسي سوامي
سترام داس صاحب جن کي وديا پڙهائڻ لاءِ چيو جنهن
خوشيءَ سان ڪين وديا پڙهائڻ شروع ڪئي ۽ پڙهندي
شرط سعدن سعد ۾ اکر ڏسي ٻالي ويرو رام جن بلڪل
خوش ٿيا اهڙيءَ طرح ٿوري وقت ۾ وديا پڙهي
پوري ڪيائون. ۽ گائن وديا ۾ اڀياس ڪندا ويا
سعدن آواز اهڙو ته مٺو ۽ من موهيندڙ ۽ بلند هو جو
ان وقت تي لاڙڪاڻي سعدن مٿان ٻلهاري پيا ويندا
هئا. ڪنهن ڪنهن وقت پيا جن پنهنجي ۾ پاڪستان گڏ
ٻهاريندا هئن ته ٻاهر جي موج لڳائي ويهندا هئا.
سعدن پيءُ وقت ۾ وقت ڪين شب گٺي يعني اڪيلائي
شيوا ۽ ٻين جي هدايت ڪندو هون جي ڪڙ سمجهي
ٻالڪ ۾ ٿوري وقت ۾ ڏاڍو ڪري ويا ۽ اهڙيءَ طرح جيڪو
جو سڪ حاصل ڪندا هئا. درويش ۾ وري سعدن

ٻارام اهڙو هو جو جتي وڃڻ واڪ ائي ۾ ڏيندا هئا ته
درويش آهي پوءِ ڏاس ٻاس جي ٻيڙ کان سواءِ وٽس
پرشاد کڻي ويندا هئا ۽ سر لمائي ادب سان وڃي وهندا
هئا. درويش ۽ سعدن اهڙي رهڻي ڏسي خوش ٿي
مٿن آسيس ڪندا هئا. ٻرائي مالڪ ۾ ٻو ٻه ڪندا هئا.
ٻڪين - ٻسن - ڪٽن ۽ ٻلن کي سعدن ڪاڏو ۽ ٻاڻي ڏيئي
اُن ۾ خوشي ڪندا هئا.

گڏهه جن کي پٺيءَ تي ڇٽا هوندا هئا انهن جي ڇٽن
کي دوا پنهنجي هٿن سان لائي ڪپڙو ٻڌي ڇڏيندا
هئا. ۽ مسڪين ۾ جيڪي غريب ۽ اڻ ستيا وارا هوندا
هئا ان کي ڪاڏو ڪپڙو پيسا شڪس ڏيندا هئا. ٻنهن
جي پيءُ جي چالاڻي بعد بلڪل وتراڳ ۾ گذاريندا هئا ۽
پيءُ جي ڏنل وچن جي پالنا لاءِ سعدن وڪٽ ڏام
پڌارڻ کان پوءِ سچيءَ ٽوليءَ سميت رائيو جي ڳوٺ
ٻاوجي کان ٻه اڳ وڃي ٻهڙ پاءِ ڪري آئي جي آيل
ماڻهن کي خوش ڪيو جيئو ٽيڪ ٻاڻ ڏڪ هيٺ هئا.
اهڙيءَ طرح درٻي سپهدا جا گڏ مڇهن ٿنهيءَ تي
اوستا ۾ ڏسڻ ۾ آيا جي جنهن پوءِ ٿيڻ وڌندا ويا.
پنهنجي رهڻي بلڪل سادي ڏولي ۽ ڪڙ لو بدن تي
مٿي تي سادي ٽوپي يا پگڙ ۾ وچن ته جيري جي
گدران پنهنجو هٿ جي ڪرڻ تي ڪاڏو سعدن
بلڪل سادو ۽ مهمان نوازي ايتري قدر ته هوندي هئي

سکڻ وارن شبد ٻاڻي ٿيندو رهندو هو. اهڙي طرح هڪ
ار اپڪار ٿيو هو جس گڏ وگڏ ڪري ڪمائي ڪندڙن
کي يڪدم مڪت جا ڦل بخشيائون-

(٢) هڪ ڀيري هڪ ٻائي گٺيسارام مسند نالي هندو
وڪيل صاحب ٻتافيءَ تعلقه ميرپور ماٿيلي جي کين عرض
ڪيو ته سائين مان غريب آهيان منهنجي شادي آهي.
توهان کي اها وصيعت ڪان آهي جو شادي ڪري سگهان
ستگرو سوامي سترامداس صاحب جن ڪيس آٿت ڏيئي
فرمايو ته ابا تون فڪر نه ڪر ڀڳونت سڀ ڀلي ڪندو.
انهوال ولي ان موقع تي سنڌس ڳوٺ ۾ وڃي سنڌس
گهرڀاتين کي گهرائي انهن مان حال معلوميت ڪري شاديءَ
جو اهڙو ته سنڌر بندوبست رکيو جو سڀ ماڻهو واهه واهه
ڪرڻ لڳا اهڙيءَ طرح شاديءَ جو ڪم سک سان پورو
ڪرايو.

ٻائي گٺيسارام جي عرض تي ته سنڌس آجيوڪا لاءِ ڪو ٻلو
ابڻ ڪوهي - داد لغاريءَ جي ڳوٺ ۾ هڪ دربار کولا تي
کين اتي اسٿاپن ڪري سنڌس سڌو ڪاما پوري
ڪرائي هو ٻهڄوان ٿي مدو ڪاما ڪيائون اهڙيءَ طرح
آنند يون ڏسي خوشيءَ ۾ نچي مايو ۽ هو طرح
دلي آسيسون سري سوامي جن کي ڪرڻ لڳو.

(٣) هڪ سمي ٻائي ٽهڪومل وينل خانپور تعلقه
سهوان آيو ۽ هٿ ادب جا ٻڌي عرض ڪيائين

جو جيڪو ايندو هو سو ڏاس ٻاسه جي پيٽ ڪان سواءِ
ڏسو ڏاني ٻائي وينڊو هو. پنهنجي ڀنڊاري ۾ ڪا ب
پاهر ٻن ٻر مارڪيٽ ۾ مليل چيز ڪڏهين به ڪم نه آڻيندا
هوا - ۽ اهوتي اپنديش ٻين کي به ڪندا هئا - خيال
وزي سنڌن اهڙا اوچا جو پارس ٻاڳ ۽ پوڳ وشست جو
اڀياس ڪندا هئا - ۽ ان موجب پنهنجي رهڻي رکندا
ايندا هوا - پراپڪار - انڪامتا - شيوا سنڌن ۾ ٻرپور وچن
۽ سنڪلپ جي سڌي - الترپا هئا. اهي گڻ مڃهن
سهجيئي هوا انهن جا ڪيترائي مثال موجود آهن - مگر
جنهن پستڪ وڏي ٿي وڃي تنهن ڪري ٿورا مثال پاڪن
جي ويچار ۽ عمل لاءِ هيٺ ڏجن ٿا. (١) **پراپڪار**

(١) هڪ سمين ڪنهن معتبر ماڻهو کين وينتي ڪئي ته
سائين کوهه کيمکي تعلقه اوباوڙي جي ٻوسان پيرٽا ڪوري
وت ايتري نه وسٿي ۾ رڄ لڳل آهي جو کوهن ۾ پاڻيءَ
جو سهنجو ڪو نه آهي. واٽهڙو مسافرن (هندو مسلمان
ڍ ڍڳه چمار) وغيره کي ڪوبه پاڻي پيئڻ جو سهنجو ڪونه
آهي جنهن ڪري جيو جنتو کي گهڻي تڪليف آهي.
خاص ڪري اونهاري ۾. يڪدم ٻاڻ سنڌرو ٻڌي -
ڪيترا ماڻهو ساڻ ڪري ان جڳهه ڏانهن ويا ۽ برابر هڪ
مهيدو الي رهي بلڪل پڪو کوهه تيار ڪرايائون. جنهن
مان اليڪ ماڻهن - جيو جنتو - پکين ۽ پسن جي پياس
مٽائي جس کٽيائون - سنوري وقت ۾ نمه نم سان ڪٽا

ته سائين مون کي قرض خواهن اهڙو تنگ ڪيو آهي جو
مان سموري ملڪيت تو کين ڏيان تڏهين به نٿا ڇڏين
مان ٻڙ ڪان لڪي اوهان صاحبن جي شرن پيو آهيان ته
متان مون کي گرفتار ڪرائين - اگرچه سوامي جن جو ليم
هو اهڙن سوالين جي ڪمن جو جڏهين اُن هنڌ پگت
پاءِ سان وڃڻ ليندو هون تڏهين پورائو ڪندا هوا -
انهيءَ هوندي به پڻ جو دک نه سهاري جو سنتن جو
هردو ڪومل ٿيندو آهي - اُن سواليءَ پاڻي مينگهي مل
سان خانپور ۾ آيا الي پنچائت کي گهرائي حال احوال
ڏيندي سمورو احوال سڀا کي مينگهي مل جو پڌائي
انهن کي پاڻ مينگهي مل جي ڪم لا هٿ لاءِ چيو - قرض
خواهي گهرايا ويا چار پنچ ڏيهن اهڙيءَ طرح ڪم
هلندو رهيو پر ڪو ليڪ نتيجو نه نڪتو. هڪ رات
پاڻي قيمت راءِ جو هڪ مکه قرض خواه پاڻي مينگهومل
جو هو تنهن کي هٿن ۾ سوڙهه لي ۽ ڪڇهه ڳالهائي
ٻولهائي نه پيو سگهي - خيال ڪيائين ته متان جڏهن ڪم
لاءِ سوامي سترامداس صاحب جن جو اچڻ ٿيو آهي
اُن ۾ متان مون ٻڌل ڪٿي هچم يا پوريءَ دل جي
صفائيءَ سان نه هليو آهيان - تنهن ڪري ائين ٿيو
الم - اُن وقت پڪدم سوڙهه. هٿي وهس، پاڻي
قيمتراءِ صبوح جو سوڀل الاي سوامي جن وٽ آيو ۽
هٿ ادب سان جوڙي سموري حقيقت راس واري

بيان ڪري عرض ڪيائين ته هاڻي جيئن فيصلو
ڪريو - پنچائت گهرائي وئي آخر سوامي سترامداس
صاحب جن کي فيصلي جي واڳ سونپي قرض خواهن
ڏني سوامي جن سڀني جي مهتا ۽ خوشيءَ سان اهڙو
سهڻو فيصلو ڪيو جو هر هڪ آسيس ڪندو ويو -
اهڙيءَ طرح پاڻي ايسرمل ميهڙ واري جي سيٺ هيمنداس
قرض خواه کان جند آزاد ڪرائي جس کٽيو -
(۳) هڪ دفع پاڻي ٺندومل ۽ موهن مل داد لغاري
[illegible] محمد پور ماتيلي جا وڻل سوامي سترامداس صاحب
جن وٽ پرپور پور اڪ اچي هٿ ادب جا پڌي عرض
ڪيو ته ڪين تعلقي جي پنچائت ٽالهيان لاهي ڇڏيو آهي
حالي اچي توهان جي شرن آيا آهيون. جيئن وڻيو تيئن
شرن آلي جي لڄ رکو. سوامي جن انترياميءَ کين ڏٺو
[illegible] سمجهي چيو ته ڪوٺن ڪرمن ڪرڻ وقت پڙ ۽
[illegible] ڪو ته ڪول ڪريو اوکيءَ ۾ ولو وسيلا لکيندا.
اهو جواب پڌي پڻ ماٺ ڪري ڪنڌ هيٺ ڪري
[illegible] اهي ويا ۽ پهن سنتن کي عرض ڪيائون ته سوامي
جن کي پارت ڪريو ته اسان جي لڄ رکن - ليمت پاڻي
[illegible] رام ۽ پاڻي سياڳچند سعدن وڏا پانڙ سوامي جن وٽ
آيا انهن کين چيو ته پر اُپڪار جو ڪم آهي - اوهان کان
سوا ڪو به ڪوله مدد ڪندن ۽ شرن آئي جي لڄ
رکو - سوامي جن جن جا ليڪ سدا وهم سان پرپل هوندا

هوا - سي هڪدم آئي ڪڙا ٿيا ۽ ٻه شيوا ڌاري ساڻ
ڪري ميرپور ماٿيلي ۾ آيا جتي پنچائت وٽن آئي
ڪين احوال ۾ مٿين حقيقت ٻڌائي ڪاريائون ۽ فرمايائون ته هيءَ
ٻئي ننڍو مل ۽ موهن مل اسان وٽ اڍهور جو ٽالو وٺي
شرن ۾ آيا آهن اسان به اڍهور جو ٽالو وٺي
توهان وٽ آيا آهيون جيئن سهڻي لڳيو - پنچائت گهڻا
ڏڪ ڏنو رايا ننڍو مل ۽ موهن مل جا ڪيا - پنچائت
ويچاريندي رهي ته مکي واپاري مل جو جوشيلو ۽ ايماني
مڙس هو ڪڏهن چيو ته سگهه وٺڻ کان سواءِ هن ڳالهه کي
فيصل نه ڪيو پوءِ پنچ (يعني سوامي سترامداس صاحب
جن) هجي يا پيو ڪهر به هجي سوامي جن سمجهه سياڻ
چيو ته جيڪو هن فيصلي ۾ ايندو سو سگهه ڪٽي ايندو
انهن جي ٻاهر اڪتا ۽ سڀئي ٻئي شيوا ڌاري به ٻاهر
اڪري آيا - پوءِ ته سڀ سوامي جن وهڙ ڪيءُ هليا
آيا شيواڌارين سميت - پنچائت کي جڏهين اها خبر
پئي ته هوڙو سمت سڀ ڏرن انهن حالي موٽي
وڃي سو پنهنجا ماڻهو معافي وٺڻ لاءِ چاڙهي موڪليائون
جن اچي سوامي جن کي پنچائت پاران عرض ڪيو
۽ معافي گهري هلڻ لاءِ وينتي ڪئي - سوامي جن ڏٻرج
سان جواب ڏنو ته اها فيصلي ۾ سگهه جي طلب ٿيل آهي
۽ اسان اهو وچن ڪيو آهي ته جيڪو الهيءَ فيصلي ۾
ايندو سو سگهه ڪٽي ايندو اهو ڪم اسان کون نه ٿيندو

توهان وٽ پنهنجون کي چئو ته جيئن وٺيو ٻئين فيصلو
ڪرايو مکو انهن ماڻهن چيو ته جيستائين اوهين صاحب نه
... جيستائين اسين هتان نه وينداسين - سوامي جن
... ڪيو ته ڀلا ڪارڻ ۾ سمت سو ٻه ڏينهن ويا آهن
اسان ... طرح ڪيون - هن حالت ۾ مظلوم اسان
جي ... آيا آهن انهن جي رکيا شرڻ ڏانهن ڪرڻ گهرجي
... خيال ڪو ڪري پنهنجي سڄي ساليءَ جي نياڻي
... ڪري ميرپور ماٿيلي ويا ائين پنچائت کي چيائون
ته اسين پنهنجي نياڻي پاڻ سان وٺي آيا آهيون سگهه
ڏيڻ لاءِ هاڻي جيئن فيصلو ڪريو - پنچائت ۽ مکي
واپاري مل عجب ۾ پئجي ويا ته هيءَ ڇا ٿيو - پنچائت
خيال ڪرڻ لڳي ته سوامي جن هڙ ڪيءَ طرح تيار ٿيا
آهن - تنهن اسان کي به جڳائي ته ڪو سهڻو فيصلو
ڪريون - جنهن ۾ ٻنهي ڌرين جي ڀلائي اچي - انهي
... ساڳئي مکي واپاري مل سوامي جن کي چيو
ته سائين اسان توهان کي ته ڪوبه سگهه آڻي ڏيڻ لاءِ
... هو - جو هن طرح پنهنجي نياڻي وٺي اسان کي
... ڏيڻ آيا آهيو - سوامي جن اهي وچن ٻڌي
... فرمايو ته مکي تون ته ڪو مرگهن ڪاڏل آهين
... ڪهڙيون ڳالهيون تو ڪرين ۽ گهڙيءَ
... انهن وچن نڪرڻ شرط مکي واپاري مل
... ڪري پيو ۽ لڳو چرڻن هٿڻ ۽ مرگهيءَ

جو ٽن لهاليون ڏي پڪارڻ - سڀ ماڻهو ڏسي پر اچي ويا ۽ هاءِ هاءِ پيا ڪن سوامي جن کين ڌيرج ڏنو ۽ فرمايائون ته ڀاڳ سڪيا اوس. ڀاڳ سڪيائي سان نور و هوش ۾ آيو. پر منهن جي شڪل ڦري هئس ۽ ڪيس ڪڏهن ۾ گهر ولي ويا آخر پنچائت فيصلو ڪيو ته ٽيڪمل ۽ موهن مل لئي ڏنڊ وڪيائون جو انهن ڀري ڏنو. پنچائت جو ڦري سوامي جن وٽ آهي ڏنڊ جا پئسا وٺيا جي سوامي جن ٽيڪمل ۽ موهن مل کي واپس ڏنا. واپاري مل جي مرڪهي نه لڳي کٽيندي آکر فقير گهميو ۽ دوائون کيائين وري نه سوامي جن جي شرن ۾ آيو ته اهڙو ڪيس جو ڪيس ڇاهون ته اڳئين جو اها بيماري لئي ختم مٿس ايندي هئي سا هاڻي ڪجهه وقت اڳواٽ ڇڏو سان ايندي هئس.

(۵) هڪ دفعي جي ڳالهه آهي ته سوامي جن ٽوليءَ سميت ٺٽو دري ڳوٺ ڏي ويا رڌل پر هوا ته مدهجي سٽيشن تي هڪ ماڻهو گاڏيءَ ۾ چڙهيو جنهن سوامي جن کي سڀاڳي عرض ڪيو ته سائين مونکي ٽيئڙ لڳ اينو آهي ڪمزور ٿي ويو آهيان ڪڏهن نه ڪري لڳو سڪهان سو ڪرپا ڪري ڪو وچن فرمايو جنهن منهن جو دک نه لوڙ لڳي ۽ روزگار نه ڪريان. سوامي جن سدا دئيال هڪدم الکي پاکر پاڻي ڇاهون ته اها اڄ کان ولي اسان ٽيهو ٽيئڙ لڳ پاڻ وقت وٺيو - ٽيو

الهن. آن سواليءَ کان تپ آن ڏينهن کان لهي ويو ۽ هو هوش ٿيندو ويو ۽ وري پنهنجو روزگار ڪرڻ لڳو. هوڏانهن سوامي جن کي آن ڏينهن کان وٺي تپ شروع ٿيو جو ٽيئن ڏينهن ايندو هو ۽ ڪيترا وارا پاڻ سهاري. سري گرو امرداس صاحب جن جي پالي لهاءِ واري ساکيءَ جي ڪٿا جوڙي پاڻ تپ سرڪي اختيار ڇڏايائون -

نشڪامتا

سوامي جن نهڪام ته وري اهڙا هوندا هئا جو پڳتين ورهاڱي ۾ ڇهواڙيءَ ۾ جيڪي به ملندو هون روڪ، ڪپڙو، ڀاڄي، شاد وغيره سو سڀ ورهائي ڏيندا هئا- ڪنهن سواءِ غريب انامه ابيا ڪسي - لولا- لنگڙا ۽ ٻيءَ طرح اڻ شڪتي وان پرش يا ناري ن جنهن جن کين پاڻ پڳتين لئي ويندو پڙوڻا هئا ته آن ساڻ اوڏانهن وڃڻ لاءِ ليا ر ڪسي ويندا هئا ۽ سوامي جن پنهنجي پوٽر سان انهنکي ساڻ وٺي ويندا هئا ۽ پوءِ انهن جي هر طرح جي شيوا ڪندي رهندي هئي. اهي هوش ٿي سوامي جن جو جس هڪ طرف ٻڌندا هئا ۽ آسيسون ٻئي طرف ڪندا هئا. ڪيترن ئي قسمن جا ماڻهو رهڙڪي صاحب ۾ رهندا هئا. جن جي ڏولي جهڙي وغيره جي شيوا پوٽر سان ڪندي هئي. جيڪي به ڪنهن خاص طرح ملندو هو جهڙي

اهڙيءَ طرح ٻنهي - ٻڪين ۽ الهن مان جي اڌار هجڻ ان جي ۽ شيوا ڪندا هوا. شيوا جي قيمت ڏيکارڻ لاءِ هڪ دفعي ٻاڻي روڙا وار ٻهڇڙي پائڻ ڪي ڏسر ساڻ آئي شيوا ڪرڻ ڪري فرمايائون ته شيوا سيڌي ٻهن جو مول آهي شيوا ۾ جن جو ٻريسر آهي تن کي پيا ٻن جي پڙهڻ ۽ لکڻ جلد اچي ويندو آهي. جيئن ستين جو چوڻ آهي —

(١) ڪن پڙهندي ڪيئن پاتو - ڪن سڻندي ڪيئن سڃاتو ڪيئن هڪ اکر مان جاتو - ڪن جي وڃي عمر وهائي

شلوڪ

پڙهيو تا پڙهن — ڪڙهن ڪيئن قلوب ۾
پيا پو ٿين جا پڙهي تا پڌائين پين
الهن لڳين ڏوهه ڇڙهن — جهڙين جهڙين ورائين ور ٿن کي

شلوڪ

شيوا سڄهون جن لڌو لعل اڻ ملهو - سي سامي سڪ
سچيءَ ساڻ سدا شيوا ڪن
اهو ن مڪون موچڙا سهڻي سهن - رتا رنگ رهن انهي
پهر عجيب جي -

اهڙيءَ طرح شيوا ڀاءُ ڪري اُن ۾ اُهو مشابل

طرح لوالکي يا لوٺي کٺي ڪو ٻيو رسيبان. ڳجهيءَ ۾ وڃهندو هون ته اهڙا ڪيهن اپاگت ڪي ڏيئي ڇڏيندا هئا - هڪ دفعي جي ڳالهه آهي ته، هڪ برهمڻي جيڪب آباد جو ويٺل سوامي جن وٽ پڄڻ بعد ٿيڻ بعد موڪلائڻ وقت مٺهه موڪه ساڻ گڏ هڪسولي ڪف سوامي جن جي ليالي جا ان وقت سائس هئي ان لاءِ ڪٺي آيو هو - سوامي جن ڪيس چيو ته اپا اها اسان هو گو نه وٺنداسون. لوڀ جي درياهه کي بند ڏال آهي. هڪ دفعي جي ڪٿان روڪ هيٺي ته سمورو بند ناس ٿي ويندو. اهڙيءَ طرح ڪيئن مثال آهن. جهڪي ٻيا ڌال وستي اَن وغيره سندن تالي تي ايندو هو جيتوڻيڪ تا لو موڪليندڙ ۽ وٺندڙ جو سندن ڏيکارل هوندو هو ن - تڏهن اهڙيون ته تجويزون ڪندا هئا ته هين ته اهو سمورو پداوت ٻو اُپڪار ۾ لڳائي ڇڏيندا هئا. ٻين درياهن - اپياگتن غريبن - لولن لنگڙن اناٿن ۾ گهرج آهر ورهائي ڏيندا هئا. ڪڏهين ته جيترو ته پنهن جي ڪم ٻلڪل نه آڻيندا هئا ۽ پنهاوي ۾ ته ڪم نه آڻيندا هوا.

شيوا

شيوا جا روپ هوا. اتٿين - سڌن - لولن لنگڙن ۽ اڻ شڪتيوان ٻوڙن جي شيوا پنهن جي هٿن سان ڪندا هئا.

ڏيکاري لوڪن کي ڪرتارٿ ڪندا هوا

سنتن ۽ درويشن ۾ پريم

سامي جن جو سنتن ۽ درويشن سان پريم هوندو هو جنهن جتي ويجهڙائيءَ ۾ سنتن يا درويشن جو ٻڌندا هوا آتي اُتي پرشاد کڻي ويندا هوا ۽ هميشه انهن جو درشن ڪري وچن وارتا ڪندا هئا. اهڙيءَ طرح روح رهاڻ ڪري واپس ايندا هئا. هڪ دفعي سندن خيال ٿيو ته پنجن تي وڃڻ سان سنتن ۽ درويشن وٽ وڃڻ ۾ گهڻو لاچار ٿئي ٿو. تنهن ڪري ١٠ - ١٥ شهواداري ساڻ ڪري الهن تي مهاتمائن جي درشن لاءِ نڪري پيا.

سهڻي ڪي جتي جهڏياڻون ته ڪڏهن سان ۾ ڳالهه ته ڪن ته اسين ڪير آهيون. اهڙيءَ طرح سادو لباس ڪري سفر تي نڪري پيا.

مهراب پور اسٽيشن تي لهي ڀلاڻيءَ ڳوٺ ڏانهن هليا اتي هڪ ڪهوڙڪيءَ جي رهندڙ برهمڻ ڪين سڃاتو ۽ رسوئي ٺهرائي. ماڻهن کي جو خبر پئي سي ٻڪڙا ۾ گهڻي انداز ۾ درشن وغيره لاءِ پرشاد کڻي اچڻ لڳا پنجاهه ته آيا. سوامي جن برهمڻ ديوتا کي چيو ته اسان ته سنتن جي ديدار لاءِ اچڻ معمولي لڪا هوا سون لوهان هي جا ڪيو. قصو ڪوتاه ماڻهن جي پريم کي

ڏسي سوامي جن انهن کي شبد ڪيرتن سان راضي ڪيو. پوءِ هالاڻيءَ جي دربار ۾ آيا اتي ڀائي ڪيسرداس صاحب سان اچي مليا. جنهن کي ڀائي ڏيان داس چيو ٿي هجي پنجين سترامداس صاحب آهي. انهن تي ڀائي صاحب جن وڏي پريم سان سوامي جن سان ملاقات ڪري گڏيا ۽ گهڻو وقت پاڻ ۾ روح رهاڻ ڪيائون اوءِ ڪجهه وقت اتي رهي پيا. روح رهاڻ ۽ روزانو ستسنگ ٿيندو هو. سوامي جن ڀائي صاحب جن کي چيو ته دربار جي جڳهن لهڻ جو ڪم هلي ٿو ان ۾ هڪ جڳهه لهڻ جي شيوا اسان تي رکو. گهڻي بحث مباحثي کانپوءِ ڀائي صاحب جن قبول ڪيو. اتي سوامي جن سهڻي پاڻ سان آيل سنگتين ۽ شيوادارين کي ڪم ۾ لڳايو ۽ سري سوامي ڪيول رام صاحب جن جي ته اُن وقت سالن کان هوا تن کي گارو چڪڻ لاءِ مقرر ڪيو. اهڙيءَ طرح سنتن ۾ پريم ڪري شيوا ڪئي ۽ ڪرائي. اوماڻا جو اڳ پنهن جو مثال ڏيئي ڏيکاريائون. اتي مائيڏاو مل هڪ ڪوي درٻار صاحب ۾ رهندو هو. ان هڪڙي ڪافي سوامي سترامداس صاحب جن پسهي لاهي جا آتي جتي پڌايائين اها هن ريت آهي.

ڪافي راڳ جوڳ

١- ڀائي سترامداس آهي دياوان
ڪري ٿو پنجين ڀڳوان جي

۱- آهي پاڻ ئي لال لاهوتي
صبر جي سرڪي جنهن پيتي
اِندرين جي واشنا جنهن جيتي
اِها آهي ڳالهه سچ لکڻي

۲- آهي پاڻي مهر و مالڪ سنت
راضي آهي تنهن تي ڀڳوانت
رکي هڪ رام جو منتر
اِها آهي خاص مت جنهن جي

۳- ڀرپور ڪي آهي پاڻ ئي پيارو
مڃيس تو ملڪ سنڌ سارو
ڪنول جان رهي تو نيارو
پوئس نه پوند پاپن جي

۴- پليو آئس پنهنجو جوڀن
ڪري نه پر تريا جو گمن
چوئس تو لوڪ سارو ڌن ڌن
ٿيا ڳي آئس واش وشين جي

۵- ڪوناتي تو ناتو لاٿو
هريءَ جي ناتو تي وڪاٿو
ڀڳونت جو مڃي تو پاٺو
آئس سڪ سڃي سانول جي

۶- طمع جي طلب جهڪي ناهي
وڌو آئس پاڻ ڀڃائي

موهن سان من کي ملائي
رکي نه پياس ٻئي ڪنهن جي

۷- آهي درويش دنيا ۾
رکي نه ڪامنا من ۾
وسيل آهي وڙڪيءَ ۾
گذاري تو پلڪ سک جي

۸- آهي هن جڳت ۾ سوور
پيئي تو رام رس ڳوڙهو
ڳالهين تو واڳي سڀ پورو
آئس مٿان مهر مالڪ جي

۹- هالاڻين پهلاڻين ۾ آيو
ساڌن ۾ ميل تنهن لاهو
صاحبن جو هند سٺايو
ڪري للڪار سڀ سرن جي

۱۰- پوءِ وهو ڪنڊ ياري ڪاهي
پنهنجن آئي وڌو نڪالي
آيو آئي ميل پڌائي
پيوءِ تيس ڪون سڪر جي

۱۱- سري سنت سکر مجهه آيو
آئي پاڻ ئي سهر و سنت نڪايو
ڌڌڙو ميل هت لايو
مرضي آهي گهٽي شنگت جي

١٢- پوڙيا الس ڪنور رامن
تن لئي رهي سدا پرسن
آسيس ڪري مالڪ لسو هڪ جن
آهيان مان سڀ سنتن جي

اهڙيءَ ريت هن سنتن جا درشن ڪندا شيوا ڪرمائتا جا ڳڻ مثال طور ڏيکاريندا سڀني سنتن مان پرمين جي پريم جي ڇڪ ڪري گهمندا مولي ڳوٺ آيا.

هڪ دفعي جو ذڪر آهي ته ڪنور پور ميرس ۾ جڏهن سوامي جن جو وڃڻ ٿيو تڏهن ڏنل فقير ۽ صادق فقير جي ديدار لاءِ ويا. صادق فقير وقت سندن اچڻ الوسار پيڪ جو پرساد ڪڍي ويا هوا ۽ وجهي ٻيا ٻوڙ پرڻام ڪري ويٺا. صادق فقير کي جو اوچتو جوش آيو ۽ ايتري قدر ڪاوڙ ڪيائون جو سڀ ويٺل لوڪ سواءِ سوامي جن جي ڀڄي ويا. جڏهن صادق فقير جڙتو ڪرودڌ شانت ڪيو تڏهين سوامي جن کي پاڪر پائي گڏ ٻو ۽ چيائين ته توهين پاڪ عاشق آهيو ۽ سڀاڻو ۾ عاشقن کي. ڏنل فقير وقت ٻوهي مگن جو پرساد ڪڍي ويا. ائين ٻين شيوادارن سان گڏ وڃي ويٺا. ان وقت سوامي جن سري سوامي ڪنور رام جن کي شلوڪ چوڻ جو اشارو ڪيو. سري سوامي ڪنور رام جن شلوڪ چيو ڏنل فقير کي ڪاوڙ آئي تنهن هڪ

ڀياڻ سري سوامي ڪنور رام صاحب جهڙي همٿي ۽ [illegible] ته انسان پنهنجي مغز ۾ گهوگهٽ تا وجهن توڻ وڙي [illegible] روڙهون تو ڪرڻ سوامي ستراماداس صاحب جن سري سوامي ڪنور رام صاحب جن کي پڇاڻو ته ابا فقير صاحب جن جي اندر ۾ انحد شبد جو الڪي ٻاهر واڄو ٿو وڄي. سو الهن کي ٻاهريون واڄو ته گهرجي سري سوامي ڪنور رام جن راز سمجهي شانت ڇپ رهيا. وري پائي رامداس فقير صاحب کي مٿو ٽيڪي [illegible] ڪيو ته پنهنجي ٿيو. فقير صاحب پنهنجيءَ لئي ڏڪ [illegible] ته تنهن جي پنهنجيءَ کي لڳي پاهه. سوامي ستراماداس صاحب جن سمجهايس ته فقير صاحب دعا ڪئي ته [illegible] ڪوئي مت روپي پنهنجي سانڍي وڃي. اهي آهن سنتن [illegible] ۾ پريم جون نشانيون جو ٻاهر لڳ ارٿ [illegible] السر لڳ ارٿ ڏي ڏسن ٿا.

وچن ۽ سنڪلپ جي سڌي

وچن ۽ سنڪلپ جي سڌي وري اهڙي هئي جو [illegible] اڪثر نه آهي يا سنڪلپ الهن ٿيو نه آهي ته ٿيو [illegible] ان موجب پورو ٿيو ٻوي. هڪ دفعي ساڌو رام ڏهرڪيءَ [illegible] سوامي جن کي همت ادب جا پڙي عرض ڪيو [illegible] سالن پائي هيمداس جي ڌرم پتني ڏاڍي بيمار آهي. سندس پتي سورداس آهي سندس اسٽريءَ کان

سواءِ ٻيو ڪو بہ ماڻهو شيوا لاءِ ڪولي الس تنهن کي ڏنيا
درشن ڪرڻو تہ مائي خوش ٿي. سوامي جن چيو تہ
ابا اسان ڪو ويد طبيب ڪونہ آهيون وڃي ڪنهن
طبيب جي دوا ڪرائيس. ڀائي ساڌورام عرض ڪيو
تہ سائين سندن وساهہ سائين جن ۾ آهي ويد بہ سائين
جن طبيب بہ سائين جن جڳين وٺيو تنهن پلو ڪريو سوامي
جن ڪائونس پڇيو تہ ڪهڙي بيماري الس. چيائين تہ
سرسام. انوقت هڪڙي شيوا ڌاريءَ سوامي جن کي
ڀنگ جو گلاس آڻي ڏنو جو سوامي جن پي باقي اڌ پاءُ
کن جيترو ڀائي ساڌورام کي ڏنو تہ وڃي مائيءَ کي پيار
ان موجب ساڌورام ڪيو. مائي اهو پيالو پي هڪدم
لوڏي کي پيئي. اها مائي ڪيترو وقت پوءِ حياتي هئي
۽ ڪيس پوءِ هڪ پٽ بہ ڄائو. ڏسو ليلان سنتن جي جو
هڪ سرسام جي بيماري ٻيو وقت سرد ريت جو ان ۾
ڀنگ جا اڳيئي ٿڌي آهي تنهن فائدو ڪيو. ٢. هڪ
دفعي رهڙڪي شهر ۾ سوامي جن جي وڏي ڀاءُ ڀائي
سياڳچند جي پٽ شادي هئي ان ۾ ڪيتري خلق ڀڳس
ڏسڻ آئي هئي. سوامي جن هو ڪو ڏياريو تہ هر ڪو
آيل ماڻهو ڀوڄن کائي پوءِ وڃي. پنڊارو جو تيار ٿيل هو
سو آيل خلق بنسبت بلڪل ٿورو هو. ان مان جيڪر
سؤ کن آدمي مس کائي سگهن. سوامي جن شيواڌارين
کي حڪم ڪيو تہ ڀوڄن آيل خلق کي ڪرايو. شيواڌارين

حڪم مڃي وڏي ٻوڙ ۾ ساڻ شيوا ڪئي. هزار ٻن
... ٻوري ٻر سان روٽي کاڌي ٿڌ هئن ٻ اها
...داري ۾ اَن ڀي پيو. ٣. هڪ دفعي رهڙڪيءَ ۾
...ءَ جو ڪارج هو سوامي جن سڀجهي فرمايو تہ
... سال اوسات ڪانہ پئي آهي. جيڪڏهن هن موقعي
... اوسات پوي تہ سڀئي ساڌ سنگت جاچي برسات
...ها گهندا ڪنوارين جي دل لي وڃن. وڃن ٺڪرنديئي
... بادل لهي آيا ۽ برسات شروع ٿي. شلديءَ رات
... تہ برسات پئي جو ساري جڳ پاڻي جها گهندي
...ا ...ن جي دل لي پهتا. ڀڳتي ڀاو لاءِ شيواڌاري
...ن لاهي تہ پيا سگهن جو برسات جام هئي. اها
... والڪ ٿي تہ شيواڌاري پڇن لاءِ ٽپڙ وڃائين مس تہ
...ن اوسات گهٽي اچي پوي ۽ ٽپڙ بہ پسيو وڃن.
... شيواڌاري ڪڪ تي سوامي جن وٽ آيا اچي عرض
...يا ...ن تہ هيءَ ڪهڙي قدرت ڀنائي الو. فرمايائون
... ڀڳوانت پنهنجو ٻچن لو ڪري توهان کي جيڪڏهن
... تہ ڀڳونت کي ارداس ڪريو تہ برسات بند ٿئي.
...واڌارين ۽ حاضر سڀني لوڪن عرض ڪيو تہ اسان جو
... قبول پوي هاڻي سائينجن پنهن جي مڪارولد
... ڪيڏن. تنهن تي سوامي جن فرمايو تہ هاڻي
... وڇائي گب سڪائي مٿان ٽپڙ وڇهو تہ نام پلي
... شيواڌارين ان موجب ڪيو تہ برسات

ورې ۽ پيئي ۽ پڪس پاڻ بلڪل بريم سان ٿيو.
لوڪن جون دليون ڏاڍيون پرسن ٿيون.

(٤) هڪ دفعي وري اهڙو حال ٿيو جو برسات جي نه پوڻ سبب ملڪ ۾ اچي ڏڪر پوڻ لڳو پوکون پيون سڪن ماڻهن جون اکيون برسات ۾ هيون ڪيترا ماڻهو سوامي جن وٽ گڏجي آيا ۽ عرض ڪيائون ته فقيرسائين هاڻي وچن فرمائي برسات وسايو نه ته حال تنگ آهي. سوامي جن سهجئي فرمايو ته جيڪڏهن برسات پئجي نه سگهي اگهي پوندا. پوءِ ڀڳوان کي وينتيون ڪندا ته هاڻي مهرباني ڪري بس ڪريو. وچن اڪرڻ سان برسات شروع ٿي ۽ ڪيترا ڏينهن سالده پئي پئجي. ڀائي راڌورام سوامي جن جو پاڻيو ڍهرڪيءَ ساهون ۾ هو سو روز گوٺ رهڙڪيءَ اچڻ لاءِ تيار ٿئي ته خوب مٿان برسات اچي وسي جنهن ڪري هن جو اچڻ نه ٿي چار ڏينهن ٿي نه سگهيو. ڍهرڪيءَ ۾ هڪڙو درمحمد نالي فقير هو تنهن ڀائي راڌورام کان پڇيو ته ابا گوٺ ڇو نه ٿو وڃين. چيائين ته سائين روز تيار ٿو ٿيان ته مٿان برسات هڪدم ٿي اچي وسي. فقير صاحب چيس ته ابا حالت تهڙي چاچي صاحب ڪئي آهي. ٺيڪ ڪيترا ڏينهن سالده برسات پوڻ ڪري جايون ڪرڻ لڳيون. هڪڙي ملان جي جام اهڙيءَ طرح ڪري پئي. سوامي جن هڪدم شيواداريون سميت اتي ان طرف ويا. جتي

شيوادارن کان مٽي ناسي ڪري ڏنائون ته ڪيترا آدمي انهن پيا آهن انهن کي سجا ڪيائون. گهر جا ڀاڳ لاڙي ڏنائون ته سڀ جنهن جو ٿيون پيا آهن ڪوله نقصان ڪوله ٿيو ان. آدمين کي ڪو نقصان ڪونه ٿيو هو. اهڙيءَ طرح ماڻهو حالتون ڏسي ڏاڍو ڪڪ ٿي پيا ۽ سوامي جن کي اداس ڪيائون ته ڪرپا ڪري هاڻي وچن فرمائي برسات بند ڪريو. سوامي جن فرمايو ڀڳوان وٽ هو هڪڙ ڪنهن جي ڪان هلندي آهي. جيڪڏهن اهو مهربان ٿئي ته هاڻي برسات بند ٿيندي - وچن اڪرڻ سان برسات بند ٿي. ڀائي راڌورام گوٺ موٽي آيو. سوامي جن کانئس پڇيو ته ڇو ايترا ڏينهن ساهري رهين عرض ڪيائين سائين توهان جو برسات وسائي. پڇائونس ته ڪهڙن ٿو چئين ته اسان برسات وسائي آهي. چيائين سائين فقير درمحمد ڍهرڪيءَ واري انهن چيو ته جنهن ڀائي راڌورام کي موڪلي فقير صاحب کي گهرايائون گهل و قسم سا ٿس راهائيون ڪري ۽ ڏينهن ڪيس رهائي روز رهاڻ ڪندا هئا. آخر فقير صاحب موڪلائي ويو سوامي جن پنا پوڄ ڪين پيتا ڏاي.

(٥) هڪ دفعي سوامي جن ٽوليءَ سميت ڄڄ سان ...حد قلات ۾ ويا هوا. اٿي پاڻي پئي ٿيو. خلق هزارن جي تعداد ۾ هئي. موسم گرميءَ جي هئي ۽ ڏينهن ۾ تتل هو- لوڪن کي گرميءَ ستايو ٿي هڪ

ماڻهوءَ عرض ڪيو تہ سائين سارنگ راڳ ڳائي گرميءَ جي تابش کي هٽايو تہ لوڪ سک وٺن. سوامي جن سارنگ راڳ شروع ڪيو تہ جهٽ بادل اچي ويا ۽ گرميءَ جي تابش گهٽ ٿي. هڪ زميندار وري عرض ڪيو تہ سائين سورٺ راڳ ڳايو. سوامي جن چيس تہ سورٺ راڳ ڳائڻ سان بادل هٽي ويندا ۽ لوڪن کي گرمي ستائيندي. پر زميندار هٺ ڪيو. سوامي جن سورٺ جو هڪ شلوڪ چيو ۽ سري سوامي **ڪنور رام** صاحب جن بہ هڪ شلوڪ سورٺ جو چيو اهڙيءَ طرح بہ چار شلوڪ مس چيائون تہ بادل هٽي ويا ۽ ماڻهن کي گرمي ستائڻ لڳي. زميندار جي دل جو ڀيد ۽ سنسو مٽجي ويو.

(٦) هڪ دفعي سوامي جن ڪشمور شهر ۾ ڳجمع ۾ پنهنجي خود مستيءَ جي آنند ۾ ويٺا هوا ۽ ڀڳتي اکيون ٻوري ڀڄن ڳايائون ڀڳتي خلق هزارن جي تعداد ۾ ويٺي آنند سان ٻڌ وٺي. هڪ مسلمان مائيءَ آواز ڪري عرض ڪيو تہ فقير سائين مونکي سڳ ڪونہ آهي. منهن جي پٽ کي ٻانهن سڳ کان سواءِ ڪونہ ٿي ملي. مسلمانن ۾ اڪثري سڳ جي ڏي وٺ ٿيندي آهي. سوامي جن فرمايو تہ مائي تنهن جي پٽ جي شادي سواءِ سڳ ڏيڻ جي ٿيندي. وري ٻي دفعي جڏهين سوامي جن جو اچڻ ڪشمور شهر ۾ ٿيو تڏهين اها مائي پنهنجي پٽ ۽ ڏهن سميت سوامي جن وٽ آئي ۽ عرض ڪيائين تہ فقير سائين هي

توهان جي دعا آهي، منهن جي پٽ جي شادي ٿي جنهن کي هڪ پٽ بہ آهي. مان ڏهن ۽ پوٽي کي ديدار لاءِ وٺي آئي آهيان. سوامي جن کيس آسيس ڏني.

(٧) هڪ دفعي ڪشمور کان موٽندي ماڇڪي ڳوٺ ۾ سوامي جن ڀڄن ڳائي ڪيو تہ هڪڙو مسلمان مهڙو ماڇي سوالي اچي هٿ ادب جا ٻڌي ڀڄن ۾ سوامي جن کي عرض ڪيو تہ سائين مون سواليءَ جو سوال پورو ڪيو مونکي پٽ ڪونهي گهڻا پير فقير پڇيا اٿم. هاڻي توهان وٽ آيو آهيان. جيئن وڻيو تئين سوال اگهايو. سوامي جن فرمايو تہ ابا پنهن جي مرشد جي خدمت ڪر ۽ پوءِ الهن کي سوال ڪر. مهڙي عرض ڪيو تہ سائين مان پنهن پاسن کان ٿڪجي هاڻي سائين جن وٽ آيو آهيان. سوامي جن سدا رحم جا گهر بہ بتاشا مهڙي کي ڏيئي فرمايو تہ ماڇيءَ پنهن جي گهر واريءَ کي کاراءِ تہ توکي بہ پٽ ٿيندا. مهڙي پڻمنو ڪي ائين ڪيو. سو پائي ان کي بہ پٽ ڄاوا. ڪڏهن دفعي وري جڏهين سوامي جن جو اچڻ ٿيو تڏهين مهڙي ماڇيءَ پنهن جي ٻنهي پٽن کي وٺي اچي سر نوايو. سوامي جن انهن کي آسيس ڪئي. اهڙيءَ طرح پنڊيءَ جي ڳوٺ ۾ ڀڄن ڪندي هڪ پائي ال ۽ رام جيسا رام پٽ جي ملڻ لاءِ عرض ڪيو. ان جو بہ عرض اگهائي کيس فرمايائون تہ توکي بہ هڪ پٽ ٿيندو.

اهڙيءَ طرح ڇھ ھيٺيون شلوڪ اچاريائون.

سلوڪ

ٻولھ سنڌي ڏر ۾ اٺين پهرن جو ٻاغ
ويٺو آهين تر سنڌي ڏي سمهو آهين تر جاڳ
ڏي سڪت کي لاڳ
جي سوالي ٿيھجي ڏر جا

سمو پالي آڏوار کي پٽ ٿيو جنھن جو نالو ھر وکيائين. ٥-٧ ورھين جي عمر ۾ انکي سوامي جن وٽ رھڙڪيءَ ۾ مٿو ٽيڪائڻ لاءِ وٺي آيو جن ٻالڪ تي آسيس ڪئي - ھو ھينئر لکن جو ڏڻڌ ڪندو آھي-

(٨) ھڪ دفعي ھڪ عامل ديوان کانچند حيدرآباد جو وڪيل جو ميرپور ماٿيلي ۾ سب ڊويزنل آفيسر ھو سو سوامي جن وٽ رھڙڪيءَ ۾ آيو ھٿ ادب جا ٻڌي عرض ڪيائين تہ ڪن سببن ڪري مان ماھي واھ تي ٻن ٽن مھنن ۾ مٽيءَ وجھائڻ جو ڪم پورو ڪري نہ سگھيو آھيان ٻن ٽن ڏينھن ۾ سپرنٽينڊنٽ انجنيئر صاحب جي منزل ٿيڻي آھي ۽ ھو اھو ڪم ڏسڻ ھلندو ھن وقت اھو ڪم ڪنھن بہ طرح ٿي نہ سگھندو. منھن جي ھاڃي ٿيندي تنھن ڪري منھن جو بچاءُ ڪريو - سوامي جن سدا دياڻ ھوا فرمايائون تہ ابا سپرنٽينڊنٽ انجنيئر جي

منزل اوھان وٽ ڪانہ ٿيندي - جي ٿي بہ ڪٿي تہ ماھي واھ ڏي نہ ھلندو. پڇيو رڪي ھو ويو ھليو. ٿيو بہ ائين سوامي جن جي وچن انوسار سپرنٽينڊنٽ انجنيئر پنھن جو ميرپور ماٿيلي ڊويزنل وارو پروگرام رد ڪري موڪليو. اھڙيءَ ريت ميرپور ماٿيلي جو مختيارڪار ديوان موٽومل سوامي جن وٽ آيو. سواميءَ جن سندس پنا پوڄا آدر ستڪار ڪيو. ۽ جڏھن تہ سرديءَ جي موسم ھئي ڪيس ٿورڙو شراب ڏرڙي وٺڻ لاءِ آڇ ڪيائون ديوان صاحب انڪار ڪيو سوامي جن چيس تہ ابا سردي آھي ٿوري ڏرڙي فائدو ڪندو. وري بہ ديوان صاحب سنتن جو مرم نہ سمجھي انڪار ڪيو. ۽ طلب ڪيائون تہ مونکي ٻاجھريءَ جو ڍوڍو ۽ ڏڌ ڪاراءِ - سندس مرضيءَ موجب ڪيس ڏڌ ۽ ٻاجھريءَ جو ڍوڍو ڏياريائون. ڪائڻ سان ھڪدم اچي ڪيس سرديءَ ورتو سڄو ٻيو ڏڪي ھٿ پير ٺري ويس. ۽ ٻاڏائي سوامي جن کي عرض ڪرڻ لڳو تہ سائين ڪرپا ڪري شراب ڏرڙي ڏيو. سوامي جن فرمايس تہ ابا ھينئر تہ اھو شراب ڪولھي جڏھين اسان توکي ازخود ڏنو ٿي تڏھين اوھان نہ ورتو. وري ٻاڏائي عرض ڪيائين تہ سائين منھنجو ساھ ٿو وڃي بچايو. سوامي جن کيس شراب جي ڏرڙي ڏياري پيئڻ سان - سندس الا ۽ ڏڪ - ڏڪ بلڪل لھي ويئي ۽ ھو لو بدو ٿيو شرڌا

وڏالي پرڀر ڪري موڪلائي روانو ٿيو.
(٩) هڪ دفعي وبا جي بيماري اچي زور پيئي
ڳوٺن جا ڳوٺ لڏ پلاڻ هيٺ هوا. ان وقت سوامي جن
تيرٿ ياترا تان موٽي ٻيهجي ڳوٺ آيا. هندو مسلمان
گڏجي سوامي جن وٽ آيا ۽ عرض ڪيائون ته سائين
هاڻي هيءَ بلا ڪنهن به ريت ٽاريو ته ته اسان جو بچاءُ
ڪونهي- سوامي جن جي پر دکم ڪنڌ هار هوا. تن
ٻيهجي ڪرپا درشٽيءَ سان بيماريءَ کي هٽايو. آهستي
آهستي بيماري هٽي ٿورن ڏينهن ۾ اصل ناس ٿي ويئي.
(١٠) هڪ دفعي رهڙڪيءَ ڳوٺ ۾ ڊپٽي صاحب
جي منزل ٿيڻي هئي. ڳوٺ جي زميندار عبدالرحمان
رهڙ ٻنهن جي زمين جا هاٿوڪي نهرايل مسافر خاني واريءَ
جاءِ تي هئي- ڊپٽي صاحب لاءِ تنبوئي لڳارايا -سوامي جن
اُتان لانگهائو ٿيا. عبدالرحمان کي چيائون ته هيءَ رستو
مالهن ۽ ڳالن جي جهنگل ڏي وڃڻ جو آهي- اتي
تنبو لڳائيندؤ ته اُنهن کي تڪليف ٿيندي ڪنهن ٻيءَ جاءِ تي
لڳارايو تهڻتي عبدالرحمان چيو. اسان ڊپٽي صاحب جي حڪم
موجب هتي لڳائيندا سين- توهين وڃي اُنکي چئو. سوامي
جن ڪيس چيو ته اسان ٻنهن جي صاحب کي چون چئون
جو ٿو ڪان تنبو نه پٽارائي ۽ لڏ نه منڊائي. وچن ڪرڻ
شرط سخت واچوڙو اچي لڳو ۽ تنبو لڳي نه سگهيا ڊپٽي
صاحب منزل ڦيرائي ويو. تنبو جيڪي آيل هوا سي
واپس موٽائي ويا الي جيڪي گهوڙا زميندارن تهـــدارن

ولهور ٥ جا هوا تن جي لڏ عبدالرحمان موڙي ۽ موڙائي
ٻاهر ڪڍائي ڇڏي-
(١١) هڪ دفعي سوامي جن سائين **وسڻ رام** صاحب
جن جي ورسيءَ تي روهڙيءَ ۾ ٽوليءَ سميت هــوا-
اتي پاڻي **اهرداس** صاحب جي سائين وسڻ رام صاحب
جن جا پٽ هوا ۽ ان وقت گاديءَ تي براجمان هوا.
ايڪانت ۾ سوامي جن کي عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري
پٽ جي بخشش ڪريو. سوامي جن فرمايو ته اسان ته
اوهان جي وڏن جا داس آهيون اُهي مالڪ آهن پگولت
۽ سڀ طرح ڪرپا ڪندا توهان خيال نه ڪريو.
اهڙيءَ طرح ڏهه ڀيرا پاڻي **اهرداس** صاحب جن کي
ڏنائون. آخر ويلي جڏهن سوامي جن ... ۾ ويٺا
هوا تڏهن پرڀر ۾ گد گد ٿي فرمايائون ته پاڻي **اهرداس**
جيترا شلوڪ ... ۾ چوندؤ اوترا پٽ ٿيندو. پاڻي
اهرداس چيو ته مون کي ڳاڻڻ نه ايندو آهي- تڏهن
ڪيس چيائون ته فڪر نه آهي جهڙيءَ طرح آچو تهڙيءَ
طرح چئو -پاڻي **اهرداس** اهڙي ديا ڏسي ٽي ڏسي
۽ شلوڪ چيا سوامي جن بلڪ ... ۾ ... ۽ ... فرمايائون
... ورسيءَ تي هڪ چوڪر جي ڇٺيءَ تي مالپڙن جو
جڳ ولبو- ٿيو نه انهن جو ... ورسيءَ ٽاڻي هاڪ
چائو.جنهن جو لالو چيتن داس رکيائون ڇٺي ورسيءَ جوءَ
ميلي ۾ ٿي ۽ مالپڙن جو جڳ ٿيو. پيو پٽ نه سمويائي!

ڀائي **امرداس** صاحب جن کي ٽيو جنهن جو نالو گوبندرام آهي - اهڙيءَ طرح ڀائي چٺڪومل ڏهرڪيءَ واري کي پٽ جي بخشش ڪيائون.

انترياهتا

هڪ دفعي سوامي جن لئون ڪوٽ جي ڳوٺ جو سندن ڳوٺ کان اٽڪل ميل پنڌ تي آهي ويا جو سندن برادريءَ مان هڪڙو ماڻهو ڀائي شيوارام سخت بيمار هو. ان جي سخت حالت ڏسي سندس استريءَ برادريءَ وارن جي صلاح سان خيال ڪيو ته - اڄ ڪاڻ دستور موجب ڌرم ڪرائجي. سوامي جن چيو ته اڄ گيارس جو ڏينهن آهي - ان ڏان گيارس ڏينهن نه ٿيندو آهي. سياڻي ڏان ڪرائجوس - انهيءَ صلاح موجب ڏان جو ڪم سياڻي تي رکيو ويو - قدرت ايشور جي جو ڀائي شيوارام جنهن پوءِ تنهن سخت پوندو ويو.

آخر رات جو ١٠ بجي ڌاري سرڻ ڇڏيائين . ڪٽنبين ۽ ڳالهين بر گهڻو چوپول ٿيو ته شيوارام هيتري پدارٿ وارو ماڻهو هو تنهن کي ته ڌرم بچ ڇڏيو ڙيءَ جو ڪولڻ ڪيو. ۽ اهڙا بار ڳالهين ڪندي لڳو ته سوامي جن ويچار ڪيو ته اهو ڏان بچ جو ڪم اسانجي چوڻ تي ٻئي ڏينهن تي ملتوي ٿيل هو. تنهن ڪري شيوارام جي مڙدي سرهه اڳيان امرت وٺي وڃي هڪ سڏ ڪيائين سڏ ڪيو ته آواز آيو.

انهن سڏ سان ڪرموڙي آواز ڪيائين ۽ چيائين جيءَ سائين - سوامي جن کيس پڇهن جو هٿ سندس پٺن تي ڏيئي اٿاري ويهاريو. پوءِ هو ڪنهن به آڌار ڌاران ويهي رهيو ۽ هٿ جوڙي عرض ڪيائين ته جيڪو حڪم ڪريو. سوامي جن کيس چيو ته انهيءَ موجب جو ڌرم ڪيو آهي سو تو نه ڪيو آهي هاڻي اهو ڪر - هن مس قلم ۽ پنو گهرايو جو شيوا ڌارين الله ۽ پوءِ ڀائي شيوارام ڌرم پڇ برادريءَ وارن کي لکايو جڏهن اهو ڪم لهي رهيو تڏهن سوامي جن کان آگيا گهريائين ته سائين هاڻي موڪل ڏيو. سوامي جن چيس ته جيڪا اوهان جي مرضي اهڙيءَ رت آگيا ڀائي وري سمهي پيو ۽ سريو ليا ڪ ڪيائين . سوامي جن جي سڪي شيوڪي گهڻي وڏي اگرچه هو انهيءَ ڳالهه کي پسند نه ڪندا هئا . ۽ عام طرح سيبي کي چوندا هوا ته ابا اسين گرهستي ماڻهو آهيون . سڪي شيوڪي رکڻ فقيرن جو ڌرم آهي. پر سو رڇ کو ڪاريءَ هينئان لڪي سگهي. ماڻهون بر پڙهيو ۽ شرڌا وڌڻ ڪري ڪٿي ڪٿي جا لوڪ سندن شيواڌاري ٿيڻ لاءِ ايندا هوا - هڪ اهڙي بريءَ مڪند مل نالي ڪن عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري مون کي قدرت جو تماشو ڏيکاريو - انکي فرمايائون ته تون هاڻي پنهنجي ڳوٺ وڃ . پوءِ ڪجهه وقت رکي پاهر رتن ڪرڻ وڃه مڪند مل آگيا ڀائي

ڳوٺ ٻيهڙا ڏڍي ۾ ويو. ڪجهه وقت رهي هو ٻيهر
ياترا تي نڪري ويو. اُتي ڪيترو عرصو گذاري واپس
سنڌ ۾ آيو. اُتي رٽن ڪندي هڪ ڏينهن امروٽ ۾ آيو
جتي هڪڙو ماڻهو ڪيترن سالن کان گهر ٻار ڇڏي ٻاهر
هليو ويو هو. سندس مٽ مائٽ کيس ڳولي ٿڪجي
پيا هوا. پر سندس پتو ڪو نه پيو. ماڻهن آسرو لاهي
ڇڏيو هو. اوچتو اُن ڏينهن مڪند مل کي ڏسي اُن
کي پنهنجو گم ٿيل ماڻهو سمجهي سندس مائٽ
وڪوڙي ويا ۽ چيائونس ته تون ايترا سال ڪاڏي
ويو هئين. مڪند مل چيو ته مان اهو گم ٿيل ماڻهو
ڪو نه آهيان توهان ڀلجو ٿا. مائٽن جي ڪي مڪند مل
۾ پنهنجي گم ٿيل عزيز جي شڪل ٿي ڏسڻ ۾ آئي. تن
کيس ڪين ڇڏيو ۽ يڪدم کيس گم ٿيل ماڻهوءَ جي
گهر وٺي ويا. سڀيئي لو ڏاريون - عزيز - خويش کيس
چوڻ لڳا ته ڪاڏي ڀڄي ويو هئين. مڪند مل
اچي مونجهيو. نيٺ هن کي اُن گم ٿيل ماڻهوءَ جي گهر
۾ رهائڻ لڳا. ۽ ان تي مهڻا اهڙي طرح کيس پنهنجو
گم ٿيل ماڻهو سمجهي رهائي ڇڏيائون. مڪند مل
ورنڌو ڪندو رهيو پر ڪڏهن به اُن گم ٿيل ماڻهوءَ
جي استريءَ سان ڪو نه ڳالهايائين. آخر هڪ ڏينهن تنگ
ٿي عزيزن کي چيائين ته منهنجو نالو مڪند مل آهي
منهنجا ستگرو سوامي **ستڙامداس** صاحب جن رهڙڪيءَ

وارا آهن. توهان کي اعتبار نه اچي، ته اُتي هلي پڇا
ڪريو - عزيزن اهو واجبي سمجهي سائنس گڏ جي
رهڙڪيءَ آيا - جتي سوامي جن کين چيو ته هيءَ
اوابر مڪند آهي، ۽ اسان جو شش آهي لڏ هين مس
مس هن جي جند ڇٽي. مڪند مل کي سوامي جن
چيو ته ابا قدرت جو تماشو ڏسڻ، هو هڪدم چرڻن
تي ڪري پيو ۽ چوڻ لڳو ته سائين توهان جا ٿو
توهان جي قدرت جا ٿي. اهڙي طرح ڪيئي مڪت پنهنجن
شش شيوڪن کي ڏيندا رهيا. سوامي جن کي ڪي
پٽ ٿي نياڻيون ٿيون - جن مان ٽيئي پٽ ۽ ٻه نياڻيون
گذر ڪري ويون آهن باقي هڪ نياڻي پوٽيل حيات آهن.
ٻيءَ نياڻيءَ جي اولاد حيات آهي ٽيئي پٽ ۽ هڪ نياڻي
ننڍيءَ عمر ۾ ڀڳوان شرن ۾ پرلوڪ پڌاريا. هاڻي
هتي سري سوامي **ستڙامداس** صاحب جن جو ٿلڪل
مختصر جيون سنڌن ٻاري ۾ ڪيترن تي ڏاهڻ شبدن
مان ٿي شبد لکڻ سان پورو ڪجي ٿو.

ڀڳت سڀ ڏاري ڪو م ڪٽيان مان ڪيترا
ڪهت وڃ آهي ڪو نه ڪو سيڏي سرڏاري
ڪهي آڏي سعرام سدت هيو پر آڦڪاري
ڪري ڦڪاران پريرجو ن - جهن لدولدو سپڏاري

ڏيندي ڪيان ڪروڙ جو - جنهن وحدت سڀ ماري
ٻڌو صاحب ستاري ملڪ و شال اڏين ڪي

ڪافي راڳ جوڳ

سچا ستارام تون سائين سڀني کي سماڌ لڳائي
وهاءِ - هڪين تون سنت سڀ سوامي
سڀني گهٽن جو انترجامي
ورسءِ هاڻي پڻ آرامي
ڪنهن کي ڪل نه ڏاڍ ڪائي
٢- ڏسي ڪل جڳ سڄو ساري
تنهن تو سروپ پر ماري
ڪري ولين سڪ سنگت آزاري
سڀيارن ڏنا سنت سڏائين
سچا ستارام تون سائين
٣- ڪري ولين سنت غم ساري
روئي ٿي زار تون زاري
ڪولهي تو سر پيو آپڪاري
سيني جيئون جا سڪدائي
سچا ستارام تون سائين
٤- رهين تون پڻ پاڻي
ولين هن لوڪ مون لڪائي

سڀني تون ڏام سڏائين
جالي رهن سنت سڳائي
سچا ستارام تون سائين
ڪرن نا لوڪ هنن هيءُ هيءُ هيءُ
ولن نا ديو هنن جيءُ جيءُ جيءُ
اهين مرد لوڪ مون لڳي لڳي لڳي
جوڙي پر جوت سمائي
سچا ستارام تون سائين
ڪري ارداس داس روز هو
بخشجان ۾ صدق پنهنجو پورو
ڪيا نجان ۾ پنهن جو ڪورو
رهند پڻ الگ سنگ سان سڏائين
سچا ستارام تون سائين

ڪافي راڳ ڀيروي

سڀو سائين ستارام پڻ اپڪاري
هيو پڻ تڪ ڪرشن مراري
وهاءِ - ١ ڏورم ڪرم پر سرشت سڏائين
جنن وڪرما جيسن جس ڏاري
ساري سنگ پر نالو تنهنجو
هيو گوبند گرور ڏاري
سڀو سائين ...

٢- ٻيو سوارٿ ڪارڻ ديهه ڏاري آيو
جنهن چند رمان وٽ چمڪاري
سيا سينگارو درشن ڏک ڪٽيا
هيو اسراچا تو انڪاري
سچو سائين ...
٣- مهرداس تي مهر مالڪ جي
پالي ڪنور تي ڪرپا ڏاري
تو اهڙا سي ڪيئن ڪندا
اها مالڪ ڪئي اسراري
سچو سائين ...
٤- آڏا امڙا مست مولا سي
تو وٽون موتيو سوالي ڪونه ڪو خالي
سڀ ڪو تو ڏي توکي لالي
توکي سياري تي سنڌڙي ساري
سچو سائين ....
٥- ٻيسي موٽ لهڻي ٻاري
ڪسي تو دل سڀني جي ساري
گوپين وٽ ڦرون چوڏاري
تو ٻنا رهڙڪي لڳي تي وڌاوي
سچو سائين ...
٦- تاراڳڻ غلام عرض ڪري تو
هڪ ٻڏي ٻئي زاري

رهڙڪي شهر ۾ جنم صاحبن جو
وڃي ٿيا امرا پور جا اڌڪاري
سچو سائين ...

آرتي

ستگرو صاحب تيري آرتي گائون
جا لئي ٻرم آنند ڪون پائون
١. گگن منڊل ڪو ٿالهه ٻڻائون
چند سورج دونون جوت جڳائون
تاري موتي راڪو مالهين
پون ڪو چنور ڍولائون
ستگرو صاحب ...
٢. سرب ڪمل ڪي ڦول چڙهائون
اگر چندن ڪو واس ڪرائون
ڪنگو ڪيسر ڪرٿون چرچا
عطر عنبر ڇڙڪائون
ستگرو صاحب ...
٣. انهد تاري ٻجن گرد تاري
تانڪو سن ٻهتا سک پائون
گهنٽ گهڙيال ٻجين ٻهه رنگي
ٻهڙي سنک ٻجائون
ستگرو صاحب ...

٤. ستگرو سري سترام سوامي

ٽيري چرن ڪمل بل جانون
چرن ڌوڙ لئي مستڪ لائون
چرن ڌوءِ چرنا امرت ليئون
ستگرو صاحب ...
جن روڙها داس ڪهائون

هاڻي اچئي سري سوامي **ڪنور رام** صاحب جن جو جيون چرتر جو ذڪر ڪجي تو مٿي ڏيکاريل مها پرشن جي سري سوامي جن شرن پڪڙي ۽ سندن پريم ستگرن ۾ اهڙو رهيو جهڙو سري گرو انگد ديو جو پنهنجي پوڄ سري گرونانڪ ديو صاحب ۾، جيئن ته ستگرن جي اهڙي امولي ڪمائي جهڙي سري گرو امرداس صاحب پنهنجي ستگرو رءِ انگد ديوصاحب جن جي ڪئي. جيئن جيئن ستگرن جي رهڻي ڪهڻي ڏسندا هوا تيئن تيئن سري سوامي **ڪنور رام** صاحب جن پاڻ کي ڍارڻ ڪندا ۽ انهن تي عمل ڪندا هوا. وقتين جڏهين ستگرن کان ڳوٺ وڃڻ لاءِ موڪل ملندي هئي تڏهين ڳوٺ اچي ماتا پتا جي سيوا به ڪندا هوا ۽ وهنوار جي ڪرت به ڪندا هوا. اهڙيءَ طرح وقت سک سان گذرندو رهيو. ڪاڻ ورهيا ۽ گرمکي اکر ستگرن جي آگيا موجب حماسه پنافيءَ جي ڏيهاڙي ۾ پائي هاسارام مشهور واڳيند ڏ کان سکيا. سري سوامي جن ان جي به سيوا بلڪل پريم

سان ڪئي. جنهن ڪري پائي هاسارام جي مٺن ڏاڍي ڪرپا هئي ۽ آسيس ڪمائون ته ڏيهون ڏينهن سرون سر هوندا. پرماوت جي ڪم ۾ سري سوامي جن جو اهڙو ته ڌيان هوندو هو، جو هڪ دفعي سندن پتا ڪ لي چيو ته پنا **ڪنور** تون ته مهنجي مرڻ وقت ۾ حاضر ته هوندين ۽ ڏيو به ته پاربندين. تنهن تي سري سوامي جن ڪن ادب سان چيو ته پتا جي اوهان جو سر پر مهنجي رونرو چمندو ۽ مان اوهان جو درشن پڇاڙيءَ جو ضرور ڪندس. ايئن سوامي **ستراهداس** صاحب جن سوامي جن کي بلڪل اڌڪاري ڏسي گر اپديش جي بخشش ڪئي. جا سوامي جن بلڪل چڱيءَ ريت ستگرن جي حياتيءَ ۾ سڦل ڪئي. اهڙيءَ طرح وڏ پڪ ستگرن جي مٺن مهر ۽ بخشش آي.

گرهست ڌرم اختيار ڪرڻ ۽ رهڻي ڪهڻي

سلوڪ سدا نرمل ساڌو جن سنسار ۾
ليپ نه لڳي تن کي جيئن جل ۾ ڌن ڪنول
اندر سمر سچتل . پام تعا ندو ر ...

سوامي جن مٿي ڏيکاريل طرح ستگرن جي بخشش پائي، نام ۾ پريت لائي، سيوا اٽل پريم سان ڪندا رهندا هوا. سمو پائي پائي تاراچند سوامي جن کي

لائق ڏسي سنڌن مڱڻي جو سڱ هڪ خاندان
ڪٽنب مکڻهوياڻين جي ڳوٺ مان ڀائي لولو مل زميندار
جي لياڻيءَ جي مائٽن آئي جو ڀيڻجي برادريءَ وغيره
جي صلاح بعد سري سوامي سترامداس صاحب جن
وٽ سنڌن پتا پيش ڪئي. انهن جي آگيا وٺي مڱڻو
ڪيو ويو. دستور موجب مٺائي وغيره واڌائيءَ جي
ورهائي ويئي، ۽ رهڙڪيءَ ۾ سري سوامي سترامداس
صاحب جن ڏانهن به عرض رکي ويئي. سوامي سترامداس
صاحب جن فرمايو ته هيٺئر شادي تڪڙ ڪريو. پتا
تاراچند حڪم ٻڌي مهورت ڪڍايو جو سنبت ڦڳڻ
١٩٦٠ جو نڪتو. جنهن موجب شاديءَ جي تياريءَ
جو بندوبست ڪيو ويو. سوامي سترامداس صاحب جن
ٽوليءَ سميت جروار ۾ ڀيڻجي پياري شش جي شاديءَ
جي ڪارج ڪرڻ لاءِ آيا سمورو ڪم ڀيڻجي نظر سان
ڪرايائون. ساڌن سنتن پريوارن ڏانهن چٺيون ونڊيون
سڀئي وقت سر اچي شريڪ ٿيا. هڪ سري سوامي
سترامداس صاحب جن جو ناماچار ٻيو سري سوامي
ڪنور رام صاحب جن جي شاديءَ جو ڪارج ٿيڻ.
ڪري خلق گهڻي آئي. ڀڳتاس پريم سان شيوا هيٺ
۾ ڪئي. ۽ سڀڪو ڀيڻجي ڀيڻجي شيوا ۾ لڳي ويو.
ڄڃ پاڻ وقت سر ڏيندا پئي آيا. آخر شاديءَ واري
ڏينهن ڄڃ وڏي ڌوم ڌام سان نڪتي جا مکڻهوياڻين

جي ڳوٺ سک سان پهتي. اتي سمڙ سچڙ ۽ ڀڳتاس
سنڌن لاءِ آڇهه تي آيا، پريم سان سڀني سان مان آدر
سٽڪار ڪري ڳوٺ ۾ وٺي ويا. شاديءَ جو ڪارج.
سک سان شروع ٿيو. سوامي سترامداس صاحب جن
گهوٽ پيءُ بيٺا ۽ ڪارج سک سان نروگهن سماپت ٿيو.
ڄڻڪ پاڻ هڪ ميلو لڳي ٿي. خلق هزارن ۾ هئي پريم
سان انهن شرڌن ڪري فائدو ورتو. آخر ڪنوارين
کان موڪلائي، سک سان ڳوٺ پهتا. جتي دستور
موجب مجلس جو ميلو شروع ٿيو طعام اهڙي تيار ٿيل
هو، پر ٿورو هو، خلق بي انداز هئي سوامي سترامداس
صاحب جن پاڻ ڀنڊاري جي جاءِ ۾ وڃي سري واهگرو
چئي، سڀ تيار ٿيل اَن مٿان چادر وجهي پاٺيءَ جو
ڇنڊ وهئي حڪم ڏنو ته هاڻي بيٺڪ سري واهگروءَ
جو ڀنڊار کوليو. ساري شهر ۾ هوڪو گهمايو ته جيڪو
به ٻاهريون اندريون آدمي آهي سو اچي کائي. اهڙيءَ
طرح پريم سان سڀ ماڻهو کائي خوش ٿي آسيسون
ڪندا ويا. اُنهيءَ هوندي به اَن اڃان بچيل هو. پوءِ ته
ساڌن سنتن مهمان کائي موڪل وٺي ويا. سوامي سترامداس
صاحب جن به ٽوليءَ سميت هڪ ٻه ڏينهن رهي پوءِ
موڪلائي ويا سوامي جن کي به وٺي ويا جيستائين اَن
ملڪ جي رواج موجب گهوٽ کي ڇنڊ گڏڻ کان اڳ
ٻاهر نه ڪڍندا هوا. سوامي سترامداس صاحب جن جو

اُهي ٻاري ۾ ڇوڙ هو نه اهي رواج سادن سان لاڳو
نه آهن. سوامي جن جي رهڻي ڪهڻي ستگرن جي مت
الوسار هئي جنهن بابت گورو ڏڪرمتي ۾ چڪو آهي.

واهه مهه واڄا جوڳي مهه جوڳي
ڪنپ مهه تپيسر گرهست مهه ڀوڳي
ڏيا ء ڏيا ء ڀڳت مهه سڪسر پايا
نانڪ تس پرکرڪا ڪنهي انت نه پايا

هيٺئين تورو وڏيڪ بيان سندن گڻن جو سنکيپ
مالو ڪيو ٿو.

ستگر - ڀڳتي - ايشور ڀڳتي

گرو گوبند ٻئي کڙي مهه ڪسڪي لاگون پاءِ
ٻلهاري گرو آپڻي جن گوبند ديو ٻتاءِ

ستگرن جي ڀڳتي ان من ڏن واڻيءَ سان پورن
ٻوڙ سان سري سوامي جن ڪئي. جن جا ڪي
مثال مٿي باب ٢ ۾ ڏيکاريل آهن.

ستگرن جا وچن ويد سمان ڄاڻندا هوا. ۽ شيوا
هر پرڪار ڪندا هوا. ويد ۾ لکيل آهي ته آچاريه
(گروءَ) جي شيوا ايشور جي شيوا کان به وڌيڪ
آهي ڇو ته جڏهن شيوا دواران ستگر ديو جن راضي
ٿين ٿا، تڏهين ڀڳونت سروپ جي ڄاڻ ملي سگهي

ٿي. شرتيءَ ۾ چيل آهي ته ايشور جي شيوا فقط
ادرشٽ (جو ڏسڻ ۾ نه اچي) ڦل جو ڪارڻ آهي، ۽
آچاريه (ستگرو) جي شيوا ٻنهي ادرشٽ ۽ درشٽ
ڦلن جو ڪارڻ آهي، ۽ ادرشٽ ڦل آهي ڌرم ادرم جي
الهتي دواران ڦل جي درشٽ آهي ساکيات حاضر ڦل جو
ڌرم ادرم جي الهتيءَ بعائين ٿئي ٿو. ايشور جي
شيوا مان ڌرم جي الهتي دواران انتهڪرڻ شڌ ٿئي
ٿو، تنهن ڪري ادرشٽ ڦل ٿو چئجي. آچاريه (ستگر)
جي شيوا ڌرم جي الهتي بعائين ستگر جي پرسنتا دواران
اپديش روپي ڦل جو ترت ڪارڻ ٿئي ٿي، تنهن ڪري
اهو درشٽ ڦل ٿو چئجي. وري اها شيوا ڌرم جي
الهتي دواران انتهڪرڻ جي شڌيءَ روپي ڦل جو ڪارڻ
ٿئي ٿي. تنهن ڪري اهو ادرشٽ ڦل جو به ڪارڻ چئجي
ٿي. ان سان خوب ستگرن جي ٽهل ڪيائون. آگيا
سندن ڪڏهين به نه هٽايائون. جنهن بابت هڪ مثال
دل لئي ٿي ٿو اچي ته هڪ ڀيري ٻارانڪي اوستا ۾ سنان
ڪندي سري سوامي جن کي سوامي **ستراماداس صاحب**
جن پنهن کي آڱوٺي سان مهٽيندو ڏٺو ۽ ڪين چيائون
ته **ڪنور** پنهن کي مهٽيو پيو مهٽين ڇا لوڪن کي
پنهن جي سونهن صفائيءَ لئي موهت ڪرڻو اٿئي ڇا.
اهي لفظ سري سوامي جن ڌارڻ اندر ڪري ڇڏيا جو
وري ڪڏهين به پنهن جي حياتيءَ ۾ پنهن کي ته

اگهائون - ۽ سڀني کان پوءِ هميشه آلا پير جتيءَ پروڇيندا
هئا - هميشه ستگرن جي سنگت ۾ رهڻ جي ڪوشش
ڪندا هوا - ۽ پرڀوءَ جي پاس سندن دل ۾ لڳي پئي
رهندي هئي - ڪوشش ڪندا هئا، ته جيئن ستگرو ديو
جن سدائين منهن پاسن رهن، ڇوته ستگرن جي پوسبتالي
ڪارڻ آهي پرڀوءَ سان ميلاپ جو. ڪڏهين به دوش
درشتي ستگرن ۾ ڪان آڻيائون - ۽ ڪين پرهما.
وشن ۽ مهيش جا ٿيندا هوا - ۽ سدائين سندن مورتن
هردي ۾ ڌارڻ ڪندا هوا - ۽ سندن ڳڻ ڳائي پيساه
ورلن ڪندا هوا - ايتري قدر ته تن، من، ڌن ۽
واڻيءَ سان سڀ ستگرن جي شيوا ڪيائون جو سندن
ونڪٺ پداوچڙ بعد به سندن آکهه جي آدمين جي
موڪل ڪان سواءِ، ڪڏهن به پاڻي پاهر نه ڇيندا
هوا - نه فقط ايترو پر هانه ولب جو سبب ٿي انهن
کان ڌ يا ڙ بندا هوا - اهو اهر سندن حيالي ۾ ڪانه
هليو آيو - هميشه هڪ نه هڪ ستگرن جي آکهه جو
ماٿو ماهر يڪ پاڻ پا ڪيهن نه پرمارٿي ڪم سان
وچڙ ڪري ساڻ کٽيندا هوا - ۽ انهن سان با ادب
هلت ڪندا هوا - گهڻو عرصو رهڻ کي صاحب ستگرن
جي درٻار ۾ گذاريندا هوا - ۽ آئي وئي جي
ٻولي سان شيوا ڪندا ۽ ڪرائيندا هوا - سندن ڌرم پتني
ڀي ساڳين اهڙيءَ ريت ٻولي سان درٻار ۾ رهي

ساري جي پريت سان شيوا ڪندي هئي -

ڪن پريمين جي پڇڻ تي

ستگرن جي مهمان هن طرح ورلن ڪندا هئا.
چوندا هئا ته ستگرن جي مهما اپار ڪان وڌيڪ
آهي ۽ اها ورلن ڪري نٿي سگهجي.

سلوڪ

سفت ملپا تو مر ملپا - اتنر رهي نه ريکر
رام دهائي سچ - ڪوڻ ساڌو آپ اليکر

ستگر مٺا يو اوڏيا روپ اندر جو
ڏيئي ڪهر ڪرپا سان روئندو ريجهايو
پلو ڪوڙ جدم جو سمجهي گهر آيو
ساڌي سما يو جيئن سيڪو سدڪ ۾

شبد

ساچي ستگر تان پلهاري —
جن راکي پيڇ هماري
۱- شاهه، شاهه گر دين ديالا -
ميري مهما مڪل ڌواري ساچي ... ...
۲- مين قربان جاؤن گراو پر -

اجو قاسن جهڙن مارئي .....

٣. ڍنڍ تي اوچ ڪيا ڪرڀوري —

ڊيا پرم ڀريا ري .....

٤. ويه ڀران جس ڀار ڀاوت —

ترڇي ڀرڀو ترڪڪا ري .....

٥. ڪليان هار ڀرڀو ڪرڏاري —

ڪرو تر آڏاران آڏاري ....

سنگون جا جي سنڪلپ سندن حياتيءَ ۾ پورا نه ٿي سگهيا هوا سي سري سوامي جن سندن خيال پٽاندر آدم ڪري پورا ڪرايا جن مان هڪڙو مسافرخانو، گوٺ جي اوڀر طرف ٺهرايائين. ۽ ٻي شمشان ڀومي. جتي وڏن سنگن يعني ڀائي ڪوتارام صاحب جن جي سماڌي ۽ ٻين درويشن جون سماڌيون هيون. انهيءَ جاءِ کي پڪيءَ طرح ٺهرائي ۽ ان ۾ هندن جي مساڻن جي جاءِ به ٺهرائي. اهي ٻئي سري سوامي سترامداس صاحب جن جا سنڪلپ هوا. جي پنهنجي حياتيءَ ۾ پورا ڪري نه سگهيا. اهي ٻئي سري سوامي ڪنور رام صاحب جن آدم سان ٺهرائي راس ڪيا. جيڪي ترڪارين ان طرف ڏانهن ويا آهن ۽ درشن ڪيو اٿائون. سي

چڱي سگهندا ته ڪهڙا نه اتي ۾ اپڪار جا ڪم آهن ٻئي سندر طرح پڪا ٺهيل آهن. شمشان ڀوميءَ ۾ وڻ وڃاريا ويا آهن. ۽ جايا ڦلن لاءِ هڪ پڪي کوهي به لڳل آهي اتي هڪ ڪوٺي ڏار ٺهيل آهي. جتي شمشان ڀوميءَ جي نظرداريءَ لاءِ هڪ ماڻهو رهي سگهي. مسافرخانو وري ڏکڻ طرف اهڙو سندر ٺهيل آهي جو ڏسي ٻڌي دل خوش ٿئي ۽ اتي آئي وڃي جو سهنج گهڻو آهي وقتن آهيسو به اُن ۾ اچي رهندا آهن -

شلوڪ

ورلو ڪو آهي — سامي سڪر ڪروءَ جو

ڏلو جهڙن ڪرڪيات سان — اوديا پٽ لاهي

سيوا ستسنگت جي ڪري — ممتا مٽائي

سهجي سلائي — روم روم سان رام ڪي

ايشور ڀڳتيءَ ۾ نه وري اُنهي ڀڙ هوندا هوا. جن ٻاڪي وارن ٻرشن کي سندن درشن ٿيو هو. سي ٻڌا هيڪ جي چڱي سگهندا ته سندن ڪنڌ سدائين جهڪو ۽ سندن اکيون جلوهدار ۽ لماٽيون، سدائين رحم سان ڀريل جي ٻئي نشانيون. ايشور ڀڳتيءَ جون آهن. ڀڳتين ۾ وري لهج ۽ ڪاٺ وقت نه سندن اکيون ٻند، ٻرهم جو روپ لي ٻڌن ۾ لنوائين هوندا هوا. سندن ٻاڻيءَ ۾ اهڙو نه

اثر هوندو هو. جو جيڪا به خلق ٻڌن ۾ وٺل هوندي هئي. سا ٻڌن وانگر چپ چاپ ويٺي وچن جو آنند وٺندي هئي. ٻيو به پاڻڪو اهي هڪڙيون ٻاهريون مثاليون آهن. ايشور ڀڳتيءَ جي ڪاٿير جون. ڪيترن ئي هنڌ جتي سري سوامي جن جو ڪٿهن ڪانفرنس. ميلي. ڀڳمت يا ڪٿهن به اهڙي موقعي لئي وڃڻ ٿيندو هو. ۽ پاليڪارن کي ڏسڻ ۾ ايندو هو ته گوڙ گهڻو آهي ۽ اِيءَ طرح شانت نه ٿي ٿئي ته سري سوامي جن کي عرض ڪندا هوا. ته ڪرپا ڪري هڪ به شلوڪ چئو ته لوڪ شانت ڪن ٿئي به انهن جو اچان سري سوامي جن. ها. جو آواز مس ڪن ته سڀ لوڪ شانت چپ ٿي رهن. جهڙڪ سڀ لوڪ هڪڙيءَ پس لئي تصويرون چٽيل آهن. هڪ دفعي سکر ۾ مهاتما گانڌيءَ جي ملاقات ڪرڻ وقت اهڙو مثال ٿيو جو ليڊرن جي ڪوششن نئي اپيلن هوندي شانت نه ٿي. جڏهن سري سوامي جن شلوڪ چوڻ لاءِ ها جو آواز بلند مس ڪيو ته هر طرح سڀ لوڪ شانت چپ ٿي ويا جڻ گوڙ الائي ڪاڏي غائب ٿي ويو. خلق سان ورتڻ وري سندن اهڙي هوندي هئي جو خلق ۾ خالق سمجهندا هوا. ۽ خلق جي سيوا خالق جي سيوا سمجهندا هوا. هڪ ڏينهن ڪٿهن مختيارڪار صاحب جي، خانگي جاءِ ۾ ان جي عرض تي سري سوامي جن ٻڌن ڪيو. مختيارڪار جو خلق گهڻي

ايندي ڏٺي، سو ٻيءَ واري کي حڪم ڪيائين ته ٻاهريون در بند ڪري ڇڏ. سوامي جن فرمايو ته خلق ۾ خالق تو وسي آهي ان کي بند نه ڪريو. ته اسين ٻڌن بند ڪندا سون. مختيارڪار پنهنجو حڪم بند ڪيو ۽ خلق اچڻ لڳي. اهڙيءَ طرح اُهي مثال ايشور ڀڳتيءَ جو پنهن جي عمل ڪرڻ سان وقتن لئي ڏيکاريندا هوا.

عشق چراغ ٻيا جب روشن. پهي ٻرتن الڪ ٻري
گيان الهن وچ پاءِ اکين دي آئي ڪاڏي ڀري
جت ديکا تت آيا درسي سڀ گهٽ صورت ميري
روحل راس گئي دن پايا. ناڪو ويو نه ويري

وچن جي پالنا

عاشق سڀ مئي آڪيا عجب
سامي رهي سڪ ۾ وچن ڪين ٻچي
توڙي سر وڃي. پر نه وڃي ٻولي

وچن پالنا هر ڪنهن طرح ڪندا هئا، ڪهڙين به اوکين حالتن هيٺ. سمجهندا هئا ته ماڻش جهڙو دولت آهي ۽ وري ور نه ملندو. جڏهن هڪ ڀيرو پنهنجو قول نه ڪيو. اهو به زباڻو آهي. ٻه زباڻون فقط نانگ کي ٿينديون آهن. اسان کي اهڙيءَ ونسه ته

لمحي گهرجي جو اهڙا ڳالهيون ڪيون. ٻاڻ ڪيترن مثالن سان ٻڌن جي وهٽيءَ ۾ ڏيکاريائون ته وچن پالنا ڪهڙي نه اهم اوستا آهي. ٿورا مثال هيٺ ڏجن ٿا

(١) هڪ دفعي گهوٽڪيءَ ۾ ٻاڻن ڪرتلو هون ۽ سندن وڏي ڀيڻ سخت بيمار هئي. ان وقت ڪهڙو گرهستي هوندو جو اهڙيءَ سخت حالت ۾ ٻڌن جو ٻار ڇڏي ٻاهر ويندو. گهوٽڪيءَ ۾ سري سوامي جن ويا الي ٻاڻن ۾ اهڙي طرح لئمر وهيا جو ڄڻڪ غير معمولي حالت سندن گهر ۾ ڪان هئي. واڻس جو ڀيڻيءَ جي وڏيڪ سخت حالت جي تار آئي. تڏهن به ٻاڻن ۾ لئمر وهيا. اٽلو وڌيڪ ٻه ٻه ڏينهن جي ٻاڻن ۾ ڏيکاريائون. صبوح جو ڀيڻيءَ جي ديهانت جي تار آئي تڏهن به اچل من سان ٻاڻن ۾ ويٺا رهيا ۽ اٺين ڏينهن وس وڏالڻ لاءِ ٻه ٻه سان ٻاڪٽي ڳالهي لوڪن کي ايشور طرف مائل ڪياڻون.

(٢) هڪ دفعي جي ڳالهه آهي ته سکر ضلع ۾ عام طرح ڌاڙا - ڦريون - لٽيون هيون خاص ڪري روهڙي ڊويزن ۾ - جنهن ڪري ان وقت ان ملڪ جي حالت قياس جوڳي هئي. آدمي ٻڌن جي گهر اڪان ٻاهر نڪري نٿي سگهيا. ان وقت سندن ڏوهٽيءَ جي حالت به بيماريءَ ڪري سخت هئي ليڪ ان وقت نهال ڳوٺ جا پنچ سري سوامي جن کي وٺڻ آيا.

هوا لي اڳ الهيءَ موقع تي مڪل هوا. آيل ماڻهن کي وهڙڪيءَ جي پڇاڻاس ڏهن ڏينهن ڪيو ته هيءَ وقت ٻاڪل سخت آهي. تنهن ڪري اوهان موٽي وڃو. هين اهڙ الين ڪرڻ قبول ڪيو ۽ چيائون ته جيئن سري سوامي جن جي مرضي. جيتوڻيڪ سموري ٻند و ٻست ڪري اسان کين وٺڻ لاءِ آيا هواسين پر ملڪ جي الاڪين حالتن سبب هيئنر سري سوامي جن کي ڇڏيون ٿا ته جئين کين وڻي تيئن ڪن. سوامي جن فرمايو ته ڏنل وچن تي پورو رهڻ ڌرم آهي. ۽ ٻيءَ طرح ڪرڻ اڌرم آهي. جو اسان لوڪن نه پسند و. وڌيڪ فرمايائون ته سري سنگرن جي اها رسم هلندي آئي آهي ۽ اسين ان موجب ڪڏهن اهڙيءَ رسم جي هڪ ڪٿا وچن پالنا تي جي پڙهايائون جا ٻالڪن جي عمل لاءِ هيٺ لکجي ٿي. هڪڙي گهـو ڪنهن جهنگل ۾ چرندي، اوچتو اچي ڪنهن شينهن جي ور چڙهي. شينهن انکي کائڻ لاءِ تيار ٿيو ته گانءِ نماڻي ٿي ان کي چيو ته مان پنهنجا ٻچڙا بکيا ڇڏي آئي آهيان. سو ڪجهه وقت ڇڏيو ته مان انهن کي کير ڌارائي موٽي اچان. پوءِ ڀل مونکي کائجو. پوءِ شينهن چيس ته اها ڳالهه ناممڪن آهي. ته هڪ واريءَ موت جي منهن سامهون اچي پوءِ ڪنهن رسم وحشي ملڪ سان ڪو به ورِي موت جي اڳيان موٽي ايندو

اهڙو مدش نه ڪولو آهي، سو هسون ٻکي، جهو جنترا ٻوي رهيا. مان اهڙي موڪل نه ڏيندس. گرو ماتا ان کي چيو ته مان توکي ٻورو ٻورو وچن ٿي ڏيان ته فقط ٻوڙن کي، ڪير ٻيا ري پڻهن جي آهار ڪاڏي ڪان سواءِ اچي تو وقت حاضر ٿيندي پس. شيعهن ويساهه ڪري گرو ماتا کي موڪل ڏني. گرو ماتا گهر آئي ۽ ٻوڙن کي چيائين ته هڪدم ڪير ٻيو جو موڪلي شيعهن وٽ موٽي وڃو آهي. جو مان وچن ڏيئي آئي آهيان. وچڙن وري ڪيس جواب ڏنو ته ماتا اسين ڪير نه ٻيندا سون، جو ٻون وچن جي بدل آهين ۽ هاڻي پلي وڃي شيعهن وٽ حاضر ٿيءُ. گرو ماتا هڪدم شيعهن وٽ هلي آئي. شيعهن ڪانوس پڇيو ته ڪير وچڙن کي ٻيا ري آئينءَ. جواب ۾ مڻين حقيقت گرو ماتا ٻڌائي. جا شيعهن ٻڌي حيرت ۾ پيو. ايتري قدر ته گرو ماتا ۽ سندس وچڙن جي حالت جو اثر مٿس ٿيو جو هن جو من پڻ جي آيو ۽ گرو ماتا کي چيائين ته ماتا مهنجو توکي نمسڪار آهي. مهنجي اڄ پڪ مهنجي درشن ڪرڻ سان لهي ويئي تون هاڻي پلي وڃ.

(٣) هڪ دفعي ڪين سخت قرضن سهڻي بدن تي هيون. هلڻ جهڙا به نه هوا. آئي بدن جي آذار تي هون. ننڍ هيٺ ۾ جهلي اچي پڇن ۾ پيا ۽ مٺو آواز ۾ شبد ڳائي لوڪن جي چيت ۾ بيو سنتا آندائون.

(٣) هڪ دفعي وري ڪهر ٻور ميرس جي هڪ آنڊ ۾ سنڌن پهچن هو. مسٽر ٽڪو مل تو لکي ته ان واسو هو به اوڏانهن ويو ۽ ڏٺائين ته سري سوامي جن کي سخت بخار آهي. اهڙو ته بخار سخت هو جو چڪ باه جا ٿي ٻريا. هڪ ڪوٺيءَ ۾ سوامي جن سمهيا پيا هوا بخار سان گڏ وري ڪنگهه به هين جو هڪ مدت جي والدڪائي ڪنگهڻ ڪان ڪين هين. اهڙيءَ طرح تي آرامي ۾ پئي گذاريائون. اٽڪل ٣ بجي ڏاوي راتو جو ماڻهو آيو ته سوامي جن پڇن ۾ هلن. ٽڪو مل ڪين جواب ڏنو ته سوامي جن کي سخت بخار ۽ ڪنگهه آهي، اٿڻ جهڙا ٿي ڪين آهن سو پڇن ۾ ڪيئن هلندا. اهو ماڻهو ته اتين موٽي ويو. اڌ ڪلاڪ ڪانپوءِ ٻه ٽي ماڻهو اتارڻ لاءِ پيا آيا اهن کي به مسٽر ٽڪو مل اهين وانگر جواب پئي ڏنو ته سري سوامي جن ڪيس چيو ته ماسٽر تو اسان جي پڇڻ ڪاسواءِ ڪيئن اهڙو جواب ڏنو. ٽڪو مل لکي تو ته مون هٿ جوڙي عرض ڪيو ته هن حال ۾ توهان کي ٻاهر ٿي ته نڪرڻ کپي، سو پڇن ڪيئن هلي ڪندا. سري سوامي جن فرمايو ته ٻارا پڇن ٻڌڻ لاءِ ته سڀئين هيترا خرچ ڪيا آهن، هزارين ماڻهو ڪٿان ڪٿان ڪهي آيا آهن، اسان جو اڄ پڇن ڪرڻ جو وچن ڏنل آهي. سو فقط پنهنجي سر ٻڌ جي سڪ لاءِ پنهن جو وچن ڀنگ ڪريون ۽ هيتريءَ خلقت

کي اُداس ڪريون. اسان جيئن جا آهيون تيئن جو تيئن
پنهنجي نا ڪريون. جي ڪنهن وقت هوندو ته وري ولندو،
اسين سرير جي چنتا ڇو ڪريون. هي سرير آهي ئي
شيوا لاءِ پوءِ ان کان اسين ڇو منهن موڙيون هيٺيون
سلوڪ ڇپائون.

سلوڪ

سٽ جدا ن ڪي پريت پلي نه پالجي
دشت جدا ن ڪي سنگر ڏلي تو ڏالجي
ڪدڪ ڪامني ڪي ميت سمن آپ بچالجي
بچيدا رام پنهنجي ه داتي گلي تو ڳالجي

اهڙيءَ طرح اٿئي ڪڙا ڏيا ۽ ضروري ڪريا
مان واندا ٿي پنهنجي ۾ آيا، اٿي چير جامون ڍوري
پنهنجي ۾ معوهر پاٺي ٻوٻر سان ڳائڻ ڪري اهڙو ته رنگ
وڇايائون جو قلم کي طاقت ڪانه آهي جو بيان
ڪري سگهي.

(۴) هڪ دفعي سري سوامي جن ڏهر کيءَ ۾
پنهنجي ڪوٺ لاءِ وڃن موجب رام ڪرشن ڀلاج رام
وٽ آيا، پنهنجي ڪندي کين ڳوٺ جو وارن کان خبر آئي
ته سعدن ڀت ارجن داس سخت بيمار آهي. انهري

ڦدو جو ماٿا جي اچڻ ۾ لٿو ڏاڻي. اها وارتا جوڳي
صاحب جيئن جي دوا ڪلعدو ڏهڪيءَ تيئن اچي ڪئين
ٻڌائي، انهيءَ ڳالهه ٻڌڻ بعد ته ايتري ڦدو ۽ ٻار سان
پاڻي ڳائي لوڪن کي آنند بخشائون جو ڳالهه ڪرڻ
جي نه آهي صبوح جو ڪنهن عليءَ جي ڳوٺ پاڻي
رامن مل جي پٽ جي شاديءَ لئي ٽوليءَ سميت ويٺو
هو. اڪري اسٽيشن تي آيا ته سعدن پٽ جي
ٻر لوڪ پڌارڻ جي تار مليئن. ڳوٺ جو پاڻو سمع
ڪري گاڏيءَ ۾ چڙهي ويٺا ساريءَ ٽوليءَ کي
عليءَ جي ڳوٺ موڪلي پاڻ ٻن چئن سوڀن سان
ڳوٺ مان نيڪدا سڌ وعليءَ جي ڳوٺ وڃڻ جي پالدا
لاءِ آيا، ڳوٺ ۾ وستي ۾ هون تيئن ڪري آسان
ٿيندا ويا، جيڪ ڪنهن ٻنيءَ جي ٻرچاڻي ڏ ٻئي
آيا هوا، چوڪري جو داهه ڪرم سعدن پوچڻ ڪان
اڳيئي نيو هو تيئن ڪري آيل مهمانن سان منهن
ڏيئي ۽ ٽي ڪلاڪ ترسي وري وڃن پالنا لاءِ عليءَ
جي ڳوٺ ويا.

سردر شتا

ڪيتڙو جن پياس ادن آتم رام جو
ڏن سوامي ڏڏو سڀ ۾ واس ڏيو جو واس
سو وچ جو ٻر ڪاش جيئن وپاڻي رهو وس ۾

سوامي جن جي سر جهڙو جنترن ۽ جڙ پدارٿن ۾ برهم درشٽي هئي. سندن لڇڻ برهم گيانين جا هوا. سري سکمني صاحب ۾ برهم گياني جي لڇڻن ذڪر ڪرڻ لاءِ هڪ ساري اشٽپدي آهي آخرين طرح گروارجن ديو جن لکيو آهي ته

برهم گياني آپ پرمشور
برهم گياني جي ڪا ڪٿيا نه جاءِ اڌا اکر

سندن مکيه اصول هو. هردي گيان. مڪ ڀڳتي، ورڳ، وئراڳ، انهيءَ اصول تي هر طرح قائم هوا. ۽ سندن خيال جي ايڪتا اهڙو ته محڪم هئي جو ڪو به انسان يا ڪو به پدارٿ انهيءَ ايڪتا کان کين هٽائي نه سگهيو. اسٽرڻ وارا مهد پرش هوا ۽ تنهن گسڻ ڪيترو به مٿن زور پيو پيدا هوا ته به ايڪتا ۾ ٻوڙن هوندا هوا. وري تنهن گڻ ڪٺي جهڪڙ هين مانڪ ۾ ايندا هوا ته انهن کي چورڻ لاءِ کين سڪ نه هوندي هئي. اهڙيءَ طرح ٻنهي ٻرمارٿ ۽ وهنوار کي جيوت گذاري الم مثال دنيا لاءِ ڇڏيندا هوا. هڪ دفعي جو ذڪر آهي ته ڪراچيءَ ۾ جڏهن ٽوليءَ سميت پهريون دفعو سندن اچڻ ٿيو هو تڏهين ڪنهن سيٺ کان سوال پڇيو ته سائين ايترا اندا. منهن ۽ پيا ماڻهو پاڻ سان چوٿا آٿو اچايو ريل گاڏيءَ کي ڀاڙو ڏيڻو

آهي. فرمايائون ته ابا انهن ماڻهن کان هين نه ورتل گاڏيءَ ۾ مسافري نه ڪئي آهي هڪ ڏلي به کاڌ ته الن. جڏهن نام جي ٻرشاد سان کين اهڙيءَ طرح سهوليت ملي جو ريل گاڏيءَ ۾ مسافري اسان کن ۽ کاڌو به چگو ملهن ۽ هر طرح سمان به لهين ته ڪيترو نه خوش ٿيندا. هڪ هڪ جي دل خوش ڪرڻ معنيٰ ايشور جي خوشي جو ته پرماتما ٻري ٻوزن هر هڪ ۾ هڪ رس وسي رهيو آهي.

هه جهڙ تين پسارو ن تهه تهه ديکون تو ه
ڏکري ٻٽري ڪڏڪري رهي آرسي هو

هڪ دفعي ٻورن مسلمان درويش جي ديدار لي پاڻ سان ڪڏ ٥-٨ سر پر ساڻ ڪري ويا ٿي ته واهه لي ڪنڊرن جي ڳوٺ ۾ ڪيس هڪ ماڻهوءَ چيو ته سائين اوهان به مسلمان فقير ٿا ٻوڇيو. سري گروگرنٿ صاحب حاضران حضور گرو وينا آهن ٻوءِ چوٿا ٻين کي ٻوڇيو. سوامي جن کين ورائي ڏني ته ابا. سري گرو گرنٿ صاحب ۾ ته واڻي ڪبير صاحب جن جهڪو ذات جو جلاهو هو ۽ فريد صاحب وغيره مسلمان فقيرن جي به چڙهيل آهي. هيءَ مهما آهي نام جي جيڪو ٻرش نام جپي ڪمائي ڪري ٻوءِ ڪهڙي به ذرم جو هجي ان جو ٻوريءَ ريت سمان ڪرڻ

سمنڊ جو مکيه ڏيم آهي. جو ته سوامي صاحب جن
جو آهي.

ڪيتري وڏائي ڪريان ساڌ سنگت جي

ديهه مسجهان اوهه ٿيا ڪري ڪمائي

ڏيهه جسلامـــا ۽ جو هـــر اُپڄا را ڻائـــي

جي لڌو لاڙي سنگ ڀا سي سوامي ٿو وي

وري هڪ دفعه شهداد ڪوٽ ۾ پنهنجن ٿيو، ٿي سري سوامي جن پنهنجن ڀڳتن سان ڳالهه ۾ ويٺا هوا. لوڪ جي گهڻي انداز ۾ آيل هوا سي شانت چت ٿي السمرت رس پيئندا ٿي رهيا سوامي جن دستور موجب سوالين جي ارٿ پوري ڪرڻ لاءِ پنهنجن ۾ جهولي ٿي ڪئي. ته هڪ مسلمان فقير سوال وڌو ته منهنجا پيرا بڪ ٿا مون بکيو سائين رب جي نالي ڪجهه مون کي جهوليءَ مان ڏيارپو سري سوامي جن کيس جهو ابا پنهنجن بند لٽي ته جاءِ تي هلي دستور موجب ٻين سوالين کي ڏيندا سون. فقير جهو ته سائين مان ٻاهر هاڻي وڃان ٿو. رب جي نالي مون کي هاڻي ڏيارپو. سري سوامي جن نام جي نالي تي ڪيتا پيا هوندا هوا. تن جهوليءَ مان مٺ پوري کيس ڏني. فقير ڏٺو ته اها مٺ گهڻو ڪري چانديءَ جي سڪن سان ڀري پئي هئي!

هو کين آسيس ڪندو رهندو رهيو. اڳي هڪ فقير اهو ڪو اڪ ڏسي سري سوامي جن کي عرض ڪيو ته سائين مون کي به رب جي نالي ڪجهه جهوليءَ مان ڏيارپو. سوامي جن ٻهر پالين کيس مٺيون وانگر ورلدي ڏني. پر فقير جي گهڻي سڌائڻ تي ۽ گهڙيءَ گهڙيءَ چوندا صاحب جا نالا وجهڻ تي کيس به هڪ مٺ جهوليءَ مان پوري ڏني. فقير جو ڏٺو ته مٺ ۾ سڀ ٽامي جا سڪا آهن. سو ڪاوڙ ۾ جا ڪمائين جو مٺ وٺي هوائي سري سوامي جن جي منهن ۾ زور سان هڻائين وقت تمام گرميءَ جو هو، وري زور سان اوچتو پيسن جو لڙڻ تي لڳڻ سبب سري سوامي جن کي گهڻو ڏک لڳو ۽ پنهنجن ۾ هيمت سمهي رهيا. شهوا ڏاو پن پکو هنيو ۽ گلاب جو پاڻي ڇٽڪايو. ماڻهن کي جو لڳي ڪاوڙ سو فقير کي خوب مار ڏيائون ڪجهه وقت بعد جڏهن سري سوامي جن سجاڳ ٿيا تڏهن اهو ٻن سوال پڇيائون ته فقير ڪٿي آن کي ڪجهه چيو ته ڪونه الو. ماڻهن عرض ڪيو ته اهڙي فقير کي سيکت ته ڏني ته پيو جا ڪمو پوءِ سمو وي وارتا ڪري پڏا پائون. ار مان ڪالي سوامي جن حڪم ڏنو ته ان کي وٺي اچو ڪي ماڻهو کيس وٺي ويا ٻولي واپس آيا. سري سوامي جن کيس چيو ته پيارا ڏيڻ وٺڻ وارو صاحب باقي وچ ۾ ماڻهو ۽ انسان کي الين ڇٽي ڪمن،

هڪ ٻي مُٺ جهوليءَ مان پوي ڏٺائون فقير اها مُٺ
وٺي ڏاڍو شرمندو ٿيو. اهو سندس هلت ڪهڙي
۽ سري سوامي جن جي مٺاس هلت ڪهڙي. فريد
صاحب جن جو چوڻ آهي.

سلوڪ

فريدا جي تيدو مارن مڪيان تنان نه ماري گهم
آپڻڙي گهر جائيئي پير تنان دي چم

هڪ دفعي ڪنهن ڳوٺ ۾ سري سوامي جن جو
پٽڪو لي ويو. پٽڪي ۾ سري سوامي جن براجمان هوا.
هڪ ڍيڍ سندن درشن لاءِ پٽڪي ۾ آيو ٿي. ماڻهن
ڪيس ڍيڍ ڏسي روڪ ڪئي. هو ويچارو هڪ پاسي
وڃي رهيو سوامي جن پٽڪي ۾ ڳالهيندا ڳالهيندا اُن
طرف ويا جتي ڍيڍ ويٺو هو. ڍيڍ اُٿي ٻهي نمسڪار
ڪري پيري پوڻ لڳو ماڻهن چيو ته سائين هي ڍيڍ
آهي. ڍيڍ به قبول ڪيو ته سائين آءٌ براڻو ڍيڍ
آهيان. پرمان فقط سائين جن جو درشن ڪرڻ آيو آهيان.
ماڻهو مون کي درشن ڪرڻ کان روڪين ٿا
سوامي جن اکيون ڀري اُن ڍيڍ کي ڪلهي ٻاڪر پائي
ڇاتيءَ سان لڳايو، اهڙيءَ طرح ڪيئي مثال سندن
سرڌ شعا جا ڏيکاريل آهن - مطلب ته

جهه جهه لڳن پسارون تهه تهه ڏيکون ڏوهه
ڪري. پٺري ڪنڪري رهي آرسي هو

پر اُپڪار

جهڙ مرڻ دوهون مهر ناهين جن پر اُپڪاري آئي
هيءَ دان دي پکيي لاڏن هر سڀون لڳن ملائي

سري سوامي ستراهداس صاحب جن والڪر سوامي
ڪنور رام صاحب جن جو ورتارو به هو. جهڙيءَ ريت آهي
تن ٻاو يا پرمارٿ مان جيڪا به پيدائش ٿيندي هئي
سان غريبن ۽ اناٿن کي ورهائي ڏيندا هئا ٿهڙيءَ
ريت سوامي جن به ڪندا هئا. ڪنهن به ڪا به چيز
ٻيهجي گهر ۾ يا پنهنجي ڪم نه لائيندا هئا. سدائين
پر اُپڪار سان سندن هردو ڀريل هوندو هو. ٻئي جو
ڏک ڏسي سهاري نه سگهندا هئا، تن من ۽ واڻيءَ
سان ڪوشش ڪري به ان جو ڏک دور ڪندا هئا.
سوين مثال سندن جيون ۾ اهڙا ملندا پر پستڪ جي
وڌي وڃڻ ڪري ڪي ٿورا هيٺ ڏجن ٿا.

(۱) ٻهرين دفعي جڏهين ڪراچيءَ ۾ وڃڻ ٿيو
هون تڏهين پٽن ڪندي ڪين ڪن سڄڻ عرض ڪيو
ته سائين ڪراچيءَ ۾ پليگ وبا وغيره بيمارين ماڻهن کي
ڏاڍو هلاک ڪيو آهي ماڻهو وڏيڪ دک لهتا سهي
سگهن. توهان ڪرپا ڪري پراپڪار جي نظر رکي

آهي ٻيماريون دور ڪريو. سائين جن چيو ته ابا اسين سائينءَ کي عرض ڪريون ٿا عرض اڳهائڻ ان جي وس آهي ۽ ٻار ٻچا سان پرارٿنا ڪيائون ته وري انهن لکوڻن ٻيمارين هن مهل تائين منهن نه ڪڍيو آهي. انهيءَ ڳالهه کي ويهن سالن کان به وڌيڪ وقت ٿيو آهي

(۳) هڪ دفعي ونڊيري ۾ پيهن ڪندي هڪ غريب برهمڻ وليرام نالي ڪين عرض ڪيو ته سندس ٻنهي جي شادي آهي ڪنهن گهر ۾ هڪ پائي به ڪان آهي جو شادي ڪري سگهڪري توهان مدد ڪريو سوامي جن الوقت مهراج کي چيو ته ڀڳوانت سڀ ڀلي ڪندو پوءِ رات جي سمي اها ڳالهه دل سان ويچاري ۽ اپڪار جو الڳ سمجهي ٻئي ڏينهن پرڀات ۾ پوسم سان ماڻهن جون دليون پرميشور طرف ڪيڏهي، مهراج جي ڳالهه چورڻ توڻي ماڻهو جي وچن سان اڳيئي ڀل هئا، ٿي هڪدم دان ڏيڻ ۽ اٽڪل هزار کن روپيا مهراج لاءِ انهن اڳيان، تنهن سواءِ ڪي شيون سا ڏاڻ به مليس انهيءَ طرح مهراج پنهنجي مدوڪا مڻا سڌ ڪري خوش ٿيو.

”ته سا ڳجهي هيٺ هڪ مائيءَ سوامي جن کي عرض ڪيو، ته ڪرپالڊاڻ مولکي هڪ جاءِ آهي، سا شاهوڪار وٽ گروي آهي، هاڻي اها جاءِ شاهوڪار ضبط ڪرائي نيلام ٿو ڪرائي. پيو ڪو ڪنهن ڪمائڻ وارو

ڪوله آهي، ماڻهو منهن جي اسهن ۽ ڏيءَ دکسي ٿيندڙون سهن، پنهنجي جاءِ به کسجي ويندي سهن، تنهن ڪري توهان ذيال ٿي مهيجو دک دور ڪريو. سوامي جن رحم جا گهر مائيءَ کي فرمائڻ لڳا ته اپور هر طرح دائار آهي، توهين ڪو الڪو نه ڪر. شهر جي سيٺين مان ٻڻ مائيءَ جي ڳالهه جي سچائيءَ جي خبر پئي. پوءِ سيٺن جي اچڻ تي انهن سان ڳالهه چورياڻون، جن پنهنجو ڏن هوڙي آسم ڪارج ۾ سڦل ٿيندو ڏسي، پرم سان دان ڏنو، اٽڪل هزار رپيا ٿيا جي مائيءَ کي ڏناڻون. مائي ولي ڏاڍو آنند معنوي ۽ آسيسون ڪندي وئي.

(۴) انهيءَ ريت ڪراچي شهر ۾ سنبت ۱۹۸۵ع ڏاري ڪن اڳي سوالين جا سوال، جي سوامي جن کي ياد هوا، ٿي جو اپڪار ويچاري سيٺن سان صلاح مصلحت ڪري چندو ڪرايو، جو اٽڪل اٺ لو هزار روپيا ٿيو، سيٺين خوب پريم سان دان ڏئي پنهنجو پيدار ٿه سڪيار ٿو ڪيو.

(۵) هڪ دفعي وري سوامي جن وٽ ڪڙڪيءَ ۾ هڪ ماڻهو آيو جنهن پنهنجي اندر جو حال اپڪانت ۾ وڃي ڪيو ۽ چيو ته سائين مان ٻهو سنڪ آهيان مون کي استري به آهي، هاڻي منهنجو ڏئيءَ جي ٽالسي ڪنهن به ريت دور ڪيو. سوامي جن کيس

ڇو تہ اسان تہ فقير آهيون، نہ وري طبيب تون
ڪنهن اهڙي ڪامل فقير وٽ وڃ، جو ورجن سان
تنهنجو دک دور ڪري، يا ڪنهن حاذق حڪيم
وٽ وڃ، جو تنهنجو دک دوا ڏيئي دور ڪري. پر
هن شخص تہ مڃيو ۽ چيائين سائين مون لاءِ ڪامل
فقير بہ توهين آهيو ۽ حاذق حڪيم بہ توهين
آهيو - مان هت ويٺو آهيان. شرڌا رکي ٽڪي پيو.
سوامي جن جي سدا ديال هوا ۽ جن جا نيڻ سدائين
رحم سان پرپل هوا، ۽ ٻئي جو دک ڪڏهين بہ سهاري
نہ سگهندا هوا. تن ڪنهن مهل رحم جي دشٽيءَ
سان ان شخص ڏي نهاريو ۽ اهڙيءَ طرح هو ماڻهو
سيوا ڪندو رهيو. آخر هن جو دک دور ٿي ويو -
۽ هو خوش ٿي گهر موٽي ويو. پوءِ کيس اولاد بہ
ٿيو - اهو ماڻهو اڄ تائين شرڌا رکندو ۽ دربار صاحب
۾ سيوا ڪندو آهي.

[٦] هڪ دفعي شڪارپور ۾ پڇن سانگي اچي ٿين
آڻي برهمڻ جي مکيہ ماڻهن سوامي جن کي عرض ڪيو
تہ پيسي جي تنگيءَ سبب برهمڻ وڏي يگيہ جي
پورن آهوتي مهل ٽل آهي، سو ڪرپا ڪري مدد
ڏيو. سوامي جن اهو ٻڌي اُپڪار جو ڪم سمجهي شهر
جي سيٺين سان صلاح مصلحت ڪري چندو ڪرڻ
جو خيال ڏيکاريو. چندي لاءِ پاڻ بہ مکيہ سيٺين سان

گڏجي شهر ۾ نڪتا. جن ماڻهن وٽ وڃي پهتا تن
سڀ پريم وچ پنهنجو چندو ڏنو وقت پيسا ڏنا؛ اهڙيءَ
ريت انڪل اٺ نو هزار چندو ڪري برهمڻ ۽ ٻين
ضروري سوالين جون گهرجون پوريون ڪيائون.

[٧] هڪ دفعي خانپور تعلقہ ميرپور ماٿيلي ۾
سوامي جن جو اچڻ ٿيو اتي پنچاس ڳالهہ ڪئي
تہ هن شهر ۾ دربار صاحب ڪان آهي. چڱو ٿئي
جيڪڏهين هڪ دربار صاحب ٺهرائجي. انهيءَ خيال
سان شهر جي مکيہ ماڻهن سان صلاح ڪري چندي
اڳاڙڻ جو ڪم شروع ڪيائون، جو انڪل نو سو
روپيہ ٿيو. پنچاس عرض ڪيو تہ پيسا ٿورا آهن،
سوامي جن چيو تہ باقي پنهنجي پيسن مان خرچ
ڪريو. پنچاس عرض ڪيو تہ اڳيئي پنهنجي پيسا
انڪل سو ڪن روپيہ وصوليءَ ڪان رهيل آهن وڏي
پيسو ڪونہ آهي. ماڻهو ڏيڻ جي لئا ڪن. سوامي جن
پہ ٿي ڏينهن اتي وڏي رهي سمجهي، پنهنجي
رهيل رقم پريم سان وصول ڪري ڪين ڏني. ۽ ڪين
چيائين تہ هاڻي هڪدم دربار جو ڪم پورو ڪرايو.
دربار صاحب لاءِ جاءِ بہ ٿوري اڳهين ۾ هڪڙي گرمک
کان پنچاس کي ورتي ڏنائون. دربار صاحب ٿوري
وقت ۾ ٺهي تيار ٿي، جا اڄ ڏينهن تائين اتي قائم
آهي.

(٧) ڪوئيٽا جي زلزلي وقت سوامي جن جيڪب آباد ۾ هئا ۽ روز ٽيشن تي پنهنجن ساٿ سان گڏ ايندا هوا ۽ جڏهن زخمين جون ٽريون اينديون هيون، تڏهن انهن کي دلداري ڏيڻ ۽ کاڌي پيتي جي سامان يا ٻيءَ طرح مدد ڏيڻ سان انهن جي دل وٺندا هوا. ٻي دفعي وري جيڪب آباد ۾ شمشان ڀوميءَ جي کٽين جاءِ ٻئي هنڌ ٺهرائڻ لاءِ مالڪن کي اپيل ڪري چندو گڏ ڪيائون، جو اڳين شمشان ڀومي سر جي پاڻيءَ هيٺ ڪري ڪم ۾ اچڻ جهڙي نه هئي. چندو اٽڪل ٽي هزار رپيا ٿيو. ڌرم پرلوڪي جو وار شهر ۾ سندن هٿان تيار ٿيل آهي ۽ سرپرو مالڪي ۾ ٻه اهڙي ڌرم پرلوڪي سندن اڳ سان تيار ٿيل آهي. انهن ڌرم پرلوڪين ۾ هر طرح جو سهنجو مسافرن لاءِ رکيل آهي. اُتي پاڻي پيئڻ ۽ بيمارن جو بندوبست رکيل آهي. مطلب ته مسافر هر طرح جو سک وٺي سگهي. اهي ڌرم پرلوڪيون اڄ ڏينهن تائين انهيءَ طرح هلن پيون.

(٨) هڪ دفعي روهڙي ٽيشن تي ٻن مسلمانن کي بنا ٽڪيٽ مسافري ڪرڻ جي ڏوهه ۾ پوليس جي حوالي ڪيو ويو. سوامي جن کي جڏهن اها خبر پئي تڏهن انهن جي ڀاڙن، پيسا ڀاڙو، ڏنڊ وغيره ڀري انهن کي ڇڏايو. اهڙا ٻيا به اَنيڪ مثال آهن.

پرُ اُپڪار جي ڪمن ۾ سوامي جن پنهنجو مٿ پاڻ هئا قلم کي طاقت نه آهي جو سندن پرُ اُپڪار جي ڪمن جو ورڻن ڪري سگهي. ڪيترن ئي وڌواڻون، اناٿن ۽ يتيم هنن هٿان پليا هئا. ڪيترن ئي غريبن جا ڪارج پاڻ پنهنجي هٿ سان ڪيائون. ڪيترن غريب گهرن جي ڌيئن جي اُڪلاڻ ۾ پيسي جي ۽ ٻي به هر طرح مدد ڏنائون، بلڪ ڪن هنڌ ته پاڻ گهوٽ ٻيءَ مڃي ويهي انهن جا ڪارج پورا ڪندا هئا. ذات پات جي ڀيد کان سواءِ هر هڪ گهر جاتوءَ کي مدد ڏيندا هئا. ڪيترن ئي سنستائن يا منڊلين جا باني ڪار وٽن مدد لاءِ ايندا هئا ته ڪين اها ملندي هئي. سڄيءَ سنڌ ۾ جيڪا گئو شالائن جي لاءِ سوامي جن جفا ڪشي ڪئي سا لکڻ کان ٻاهر آهي (ان جا ڪي ٿورڙا مثال جدا پرسنگ ۾ ورنن ٿيل آهن) سر پور ڌارڻ ڪرڻ کان پوءِ ٿي سر پور ڇڏڻ تائين هو تن، من ۽ ڌن سان پر اُپڪار ڪندا رهيا. اهڙي قدر جو هنن پنهنجو سر پور به پر اُپڪار ۾ ئي ارپڻ ڪيو.

شلوڪ

ڪهڙي وڏائي - ڪٿيا سا پرسن جي
سمدرسي سهڻل سدا - سڀ جا سکدائي
ممتا ميل اندر ۾ - رکن نه رائي
سوامي سدائين ڪن اُپڪار - اها هم ٿي

پنچاتن جا ميلاپ

اُن اُپڪاري ساڌو جن سنسار ۾
ڏيکاري ڏاڍو جي مهما جن ساري
ساري وس ڪاري جوڙي جاڙ پٽ جو
ايڪتا جا ڪه سوامي جن ڪوڏيا هوندا هوا - سوين
اهڙا مثال آهن جو پستڪ جي وڏي وڌڻ سبب ۾
ٿي مثال پيو جن سڀ ڪرڻ لاءِ ڏجن ٿا.

هڪ دفعي درس تعلقي نو شهرو فيروز جي پنچائت
عرض ڪيو ته سائين اسان وٽ ٽوليءَ سميت هلي
درشن ڏيو. سوامي جن وڻندي ڏانهن ته پنچائت
۾ ايڪو ڪونه آهي. گهر گهر جي ڪٿي ڏار آهي.
تنهن ڪري اسان جو هلڻ نه ٿيندو. پنچائت عرض
ڪيو ته اهو ڪم به ته اوهان سڀني کي ڪندا پئي
جي. هتان ٿي سڳهڻ جو هيءَ هان ته هن کان اڳتي
ڪريون ها. هاڻي مراد به اهائي وڪي آيا آهيون
ته اوهان سڀني جي هلڻ سان ايڪو نه فقط اسان جي
ڳوٺ ۾ پر آس پاس سڀني ڳوٺن ۾ ٿي ويندو. سوامي
جن اهو پراُپڪار جو ڪم سمجهي هلڻ قبول ڪيو.
موقعي تي پنچائت جي ماڻهن سميت اوڏانهن ويا.
جوالي ماڻهن سندن اچڻ تي جيڪو سنمان ڪيو سو

ڪر جي لکڻ کان ٻاهر آهي. پڇن ۾ سوامي جن امرت
ٻولي جو پڙهندي مڌر آواز ۾ گرو صاحبن جي باڻي ڳائي.
هڪ هو امرت ويلو، ٻيو آواز مڌر، ۽ من کي موهيندڙ
هئڻ سوامي جن جو ٻولڻ، انهن ٽنهي ڳالهين ماڻهن تي
اهڙو اثر ڪيو، جو سندن چوڌاري پريمي طرف ٿي
ويا. موقعو ڏسي سوامي جن ايڪتا تي پرسنگ هلايو.
ان ۾ هڪ ڪٿا درشانت طور ٻڌايائون، جا پاڻ کي
ي واقفيت لاءِ هيٺ ڏجي ٿي.

هڪ گدڙ ۽ گدڙي جهنگ ۾ گهمندي گهمندي
ڪڙي شينهن جي ڏر وٽ اچي نڪتا. گدڙ
گدڙيءَ کي چيو ته اندر هلي رهون. گدڙيءَ جواب
ڏنس ته هيءَ شينهن جو گهر آهي. متان شينهن اچي
ماري ڏي وجهي. گدڙ چيس ته جيڪڏهن اسان ٻنهي
جو پاڻ ۾ ايڪو آهي ته شينهن کي به طاقت ڪا نهي
جو اسان کي ذريءَ جو به نقصان پهچائي سگهي.
گدڙيءَ چيس ته چڱو پيارا جئين توهان جي مرضي.
ٻئي گڏجي اندر غار ۾ ويا. گدڙ، گدڙيءَ کي
سمجهائي ڇوڙي لڳو ته هاڻي شام ٿي لڳي، شينهن
هاڻي موٽندو. مان ٻاهر غار جي منهن تي ٿو ويهان،
ان ڪوڪي راڻي صاحب ڪري سڏ ڪندس. تون
ڪڪي جيءَ راجا صاحب ڪري جواب ڏج، ۽ پڇج
ٻارن کي بک لڳي آهي، ٻه ٽي ڪم ڪسي

لاهيندس. اهڙيءَ طرح گدڙيءَ کي سمجهائي، گدڙ
غار جي منهن تي ٿي بيٺو. ٿوريءَ دير بعد هڪ
شينهن غار ڏانهن ايندو ڏٺائين. تڏهين گدڙ رڙ ڪري
چوڻ لڳو راڻي صاحب، جواب آيس جيءَ راجا
صاحب، ٻارن کي ڏاڍي بک لڳي آهي. گدڙ رڙ
ڪري چيس ته اڄ هڪ ٿلهو (شينهن) اچي ٿو
ٻارن کي ٽمستائين اهو ڏيندي ٿورو ٻاٽي ٻڪ ڀيا رهن
پوءِ ٻه ٽي شينهن ماري ايندس. خوب چڱو سوچين
ڪندا سين. شينهن اها ڳالهه ٻڌي پنهنجي ٻوا ٽس
جي خوف کان وٺي ڀڳو، واٽ تي هڪ ٻاندر وٽ
تي ويٺل ڏٺائين، جو پڇڻ لڳس ته ڇو ٿا ڀڄو. شينهن
چيس ته منهن جي غار ۾ راجا ۽ راڻي اچي ويٺا
آهن، جي مولڪي ته فقط ٻکڙا ڪري کائي ٿا ڇڏين،
۽ قوت ۾ ٽي ڪيهر شينهن رتيو اٿن. تنهن ڪري
ساهه جي خوف کان ڀڄان ٿو. ٻاندر چيس ته تون
جانورن جو راجا ٿي گدڙ کان ٿو ڊڪين. شينهن چيس
ته اهو گدڙ نه آهي، پر اهڙو جانور آهي جو مون
ڪڏهين ڪين ڏٺو آهي، ٻر جي تون مون سان گڏ
هلين، ۽ اڳيان ٿين، ته مان ٻه هلندس، پوءِ جي گدڙ
هوندو ته مان انکي ماري کائي ڇڏيندس، ۽ توکي
انعام ڏيندس، پر جي راجا هوندو ته مان ڀڄي
ويندس ۽ توکي منهن ۾ ڏيندس. انهيءَ شرط سان

ٻاندر شينهن سان هليو. جڏهن غار جي ڀرسان پهتا
تڏهين گدڙ، رڙ ڪري چيو راڻي صاحب، اندران
وراڻي آئي جيءَ راجا صاحب، سوال توهان چيو
ته هڪ ٿلهو (شينهن) اچي ٿو سو ٻارن کي ڏيندي
ٻاٽيءَ ٻه ڪ ڀيار جانءِ، ٻر اهو آيو ته ڪولي فقط ٿلها
دلاسا ٿا ڏيو. تڏهين گدڙ رڙ ڪري ٻاندر کي ٻڌو
سان ڀڄو ڏيئي چيو ته لعنت هجيئي. توکي ان ٽسن
شينهن آڻڻ جو حڪم هو، تون فقط هڪ ٿو آڻين،
هڪڙو ته ٻکڙا به نه ٿيندو، ٻار گهڻي وقت جا بکايل
آهن. اها ڳالهه ٻڌي شينهن هڪدم ائين ڀڳو. ٻاندر
جو ان سان گڏ هڪ توڙيءَ ۾ ٻڌل هو. سو به ان سان گڏ
ٿاڦيو ويو. ۽ اهڙيءَ طرح اوي گتي ٻا ٿيندي
ٻوان ليا ڳيا ٿين. شينهن ٻه وڃي ايءَ غار ۾ ويهو.
اها ڪٿا درشانت طور ٻڌائي سوائي جن، لوڪن
جي چت تي ذهن نشين ڪيو ته ايڪتا ۾ ڪهڙو نه
سعد ڳڻ آهي. جو شينهن جهڙي خوفناڪ جانور کي ٻه
هڪڙي گدڙ جهڙي جانور ايڪتا سان ڀڄائي
ڪڍيو. جيڪي وري ايڪتا ۾ ڀڃگ وجهن ٿا تن جو
معني ڏنگا رهيل ٻاندر واڱر حال ٿيندو. اهڙيءَ
طرح لوڪن جا چت ايڪتا طرف مائل ڪري،
آخر ۾ پنهنجا ٽن جو ٻاٽر ميلاپ ڪرائي، پوءِ آس

پاس ٻولن جي ٻچڙن کي به ساڳيءَ طرح پهچائي ڇڏي
آنهن جي ٻولن ۾ وجهي ساري ٽعلقي جي ٻچڙن ۾
اڪتا آڻي، جيءُ جيءُ ڪار ڪئي.

٢. هڪ دفعي ٿاڻيدار ٽعلقي، گهوڙن تي سواري
ڪري، جو وڃي ٿيو ته ڪي ٻچڙا ڏٺا جو ڏڪرا هيون.
انهن ۾ اڪتا آڻي لاءِ ٻڌي ڏيڻ جون ڳالهيون
ٻڌائون. ڪن ڳالهين ٻڌندي خبر پئي ته ڪهڙن ماڻهن
هيءَ ولوڙ پيدا ڪيو آهي. ٻچڙا ٿو به گهٽو وهيل
هو. پوءِ ٻڌي ڏڙن کي وهاري پرماري، ۽ وهنوار جون
ڳالهيون، دڙشالت، سڏائڻ سان سمجهايون ۽ هڪ
ڪتا اڪتا تي ٻڌائي.

ڪٺا اڪٺا بابت

هڪ دفعي مارواڙ ديس ۾ ڏڪر پيو هو. ۽ گهڻا
ماڻهو اٿون لڏي ٻين ديسن ڏي ويا هوا. هڪ
ڪٽنب جا ماڻهو به لڏي ڪنهن ٻئي ديس ڏي ويا
ٿي. واٽ تي رات اچي پين. سو هڪ وڻ هيٺان
گذاريائون. صبوح جو گهر جي وڏي پڻهي پرمرد
هڪ پٽ کي حڪم ڏنو ته تون ڌپ ڪهي اچ. ٻئي
کي چيائين ته ڦلاڻو ڪم ڪري اچ، اهڙيءَ طرح سڀني
پاٽن کي هڪ نه ٻئي ڪم ۾ لڳايائين. اهي پروقت
حڪم ٻڌڻ ڪم ۾ جنبي ويا. انهيءَ وڻ ۾ هڪ

ارواح رهندو هو. سو اُن پرمرد وٽ آيو ۽ چيائين
ته هيءَ ڇا ڪرائي رهيو آهين ڪنهن جي لاءِ. جواب مليس
ته هيءَ لوڙيون ٺهنديون، جي ٺهن جي ٻڌڻ لاءِ ڪم
ايندو آهن. ٺهن تي پوءِ چيس ته مولکي ڇوٿو ٻڌين -
ٻوڪي ڇا گهرجي. پرمرد چيس ڏن گهرجي. پوءِ
چيس ته ڏن مان لوهان کي ڏيان ٿو، پر سوهان
مولکي نه ٻڌو. پرمرد چيس ڇگو. پوءِ چيس ته هن
وڻ هيٺان ديگ، مهرن جي پورئل اٿو سا کوٽي ڪڍي
وٺو. پرمرد اُن موجب ڪم پورو ڪرايو. ديگ
مهرن جي ٻرابو هٿ آئي، جا پرمرد ڪٽنب کي ڏيکاري
وجهي سگهه سان وقت وليت ڪرڻ لڳو. پاڙي وارن
جو هن جو سکيو حال ڏٺو، سو هڪڙي پڇيس ته ڪيئن
ڏن هٿ لڳو. ٺهن تي سموري ڳالهه اُن کي ٻڌائي
۽ وڻ جو نشان پڻ ٻڌايو ۽ ڏنائين. تنهن هن ان
ماڻهوءَ ساڳيءَ ريت پنهنجي گهر جي سڀني ڀاتين کي
وٺي وڃي رات اُن وڻ هيٺ گذاري. صبوح
جو هڪ پٽ کي چيائين ته وڃي ڌپ ڪهي اچ. هن
چيس ته اڄ ٻئي چوڪري کي آڻيو ته ٿوءِ ٻئي گڏجي
وڃون. ٻي وڃي الڪي اڻيايائين ته ان چيس ته
وڃي ڦلاڻي کي اڻ، ٻي ٺهن کي اڻيايائين ته
اُن چيس ته تون پاڻ ڇو وڃين، هٿ ڇا وڃي ڪندين.
اهڙيءَ طرح ردبدل ڪندا تي وهيا، ته سارو ڏينهن پورو ٿيو،

وٽ ڪان لهي آيو- ۽ اچي ٻڌايائين ته ڇا ڳالهه آهي
ڇا ٿولس ته لوڙيون. ڇاجي لاءِ ڇا ٿولس ته لوڪي
ٻڌڻ لاءِ، تڏهن ٻڌايائين ته جيڪي ٻڌڻ وارا
هوا، سي ٻنهن جو عيوضو وٺي ويا. توهان مولڪي
ٻڌي نه سگهندا. هاڻي جيڪڏهن هتان هڪدم
هليا نه ويندو ته توهان سڀني کي ماري وجهندس-
توهان ۾ ايڪتا نه اصل ڪا ٿهي، ۽ هليا آهيو مولڪي
ٻڌڻ. ٻهر يا ٿهن ٻنهنجو گهر ٻڌو- اهڙيءَ طرح ڪتا
۽ ان جو سڏ انت ٻڌائي، ٻنهي ڌرين جون دليون
ٿڌيون ڪيون. ٻنهي ڌرين تي ايترو ته اثر سوامي
جن جي ٻڌايو جو ٿيو، جو هو هڪدم اٿي پاڻ پاڪر
پاڻي کيو ڪنڌ ٿي ويا. ٻوءِ سوامي جن کين چيو، ته
هاڻي اڳوٽو ٻڌهاڻو، جنهن جنهن وٽ رهيل آهي، سو
پا امانت ڪٽي اچي. ٻلا سوامي جن جي وچن ۾
ڪا ٿيو، ڪنهن جي مجال آهي جو ٻيءَ طرح ڪري
سگهي. جن وٽ ٻڌهاڻو، رهيل هو سي هڪدم ڪٽي
آيا ۽ اٽڪل ڏهاڪو هزار روپيه وصول ٿيا. جيسي
سوامي جن ٻڌهاڻت کي ڏيڻ چيو ته هاڻي اڳسي
والگر سدا ورت وغيره جي ٻڌهائي دان جا ڪم
بند هوا، سي کوليا وڃن. ان وقت کان وٺي اهي
سڀ کليا. ماڻهن جي- جيڪا رماڻي-

مونيدي وري گهوٽڪي ٻڌهاڻت ۾ اڪو ڪري

ٻنهي جون دليون خوش ڪندا ٻنهن جو ناماچار
جس ته ڪام ڪيو اڪرڻ سان وڌائيندا آيا-
سڀ هڪ ڏينهن ٻچڙا ٺلڻ تعبير ۾ سوامي جن جو
وڃڻ ٿيو- جتي ٻڌهاڻت ۾ ويهن سالن کان اڪو
سٺو نه هو. اتي ٻه ٻنهي ڌرين کي گهرائي ٻنهن جي
منڊ ۽ مدوهر آواز سان ٻرمارت وهسوار ٻڌسمت
ساکيون، دو شعائت ٻڌائي، ٻنهن جي ديا دو شٽي
ڪوري اهڙيءَ طرح ورتاءُ ڪيو، جو سڀ ڏريون
هڪدم پاڻ کيو ڪنڌ ٿي ويٺيون، ۽ ٻاٽ ۾ پاڪر پاڻي
سوامي جن کي ٻاڻمرادو اچي ڇيا تون ته اسان
هاڻي سڀ وڌو ڪڍي پاڻ ٿهي ويا آهيون،
هاڻي اوهان سڀ آسيس ڪريو، جئين وڏڪ
ڏم سان رهي اچي. سوامي جن اهڙي
آسيس ڏني- سرير ڇڏڻ کان ڏيڍ مهينو ڪن اڳ
جڏهن سوامي جن جو ٽوليءَ سميت لکي ضلع
سکر سنڌ ۾ اچڻ ٿيو. تڏهن کين خبر پئي ته
لکيءَ جي شهر ۾ ٻڌهاڻت ۾ اڪو ڪونه آهي؛
ٻڌهاڻو ٻه اٽڪل ڏهاڪو هزار رهيل آهي. اها
ڳالهه دل ۾ رکي جڏهن ٻڌهاڻت وٽن آئي، تڏهن
ٻنهي ڌرين سان ڳالهه ٻولهه ٻائون. ٻنهي ڌرين
عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري، هڪ ڏينهن آڻهي اسان
جو فيصلو ڪريو- وات جو ٽن ۾ ايڪتا جو ٻرسينگ

هلائي درشتالت (سڌالت) ڏيئي لوڪن جو چمن
ترم ڪيا ٿون. وري به ٻنهي ڌرين کي گهرائي،
الهڪي وقت جي حالت بسبب سمجهائي ڏيئي
ٻنهي ڌرين کي مضبوط طرح پاڻ ۾ ٿاهي، ايڪتا
ڪرائي ڇڏي. ۽ رهيل ٻنهي جي وصولي
ڪرائي. اهڙيءَ طرح سدائين سوين ڪان سوامي
جن جي اُپڪار جا ڪم ٿيندا. ۽ ماڻهن جون دليون
خوش ڪندا رهندا هوا. هندو مسلمانن ۾ ايڪتا
لاءِ ڪيترائي مثال پيش ڪندا هوا. ۽ سوامين
کي پرمارٿ ماندان ڏيڻ وقت به اهو پيدا اصل
۾ ڪندا هوا. هندن مسلمانن ۾ ايڪتا ٿيڻ لاءِ پرچار
سندن ايتري قدر مشهور هو، جو سرڪار به اهو
تسليم ڪري، گورنر صاحب سوامي جن کي آفرين
نامون ۽ لونگي سکر دربار ۾ ڏني. (جيتوڻيڪ ڪين
اهڙيءَ ڳالهه جي طلب نه هئي) ڇو ته سڀ ڪم سندن
نشڪام هو ۽ ڪنهن به ريت ڪا به ڪامنا ڪين نه هئي،
۽ ڪنهن به ٻنهي نالو ڪرڻ نه چاهيندا هئا.

غريبي، نمرتا، سهڻ شيلتا

شلوڪ

سکي وسي مسڪينيا ن آپ نوار تلي
ٻڏي ي. اڌڪا رهان ڏاڪ ڪرب ڪلي

…ون سکمني صاحب جو سلوڪ، سوامي جن لاءِ فقط
…ڻ طور ۾ عملي طور ڪم آڻيندا هوا. جن لو
…ڻ سوامي جن جو درشن ڪيو هوندو، تن کي پڪوئي
…ر آهي، ته سوامي جن وٽ جڏهين ڪو به لسر، ڏاري،
…ري پوڻ جي ڪوشش ڪندو هو، پوءِ ڀاڙ هجي
…وا پيو، تڏهين ان جي پيري پوڻ کان اڳ، پاڻ ٿي
…سندن پيرن لئي هٿ رکي وٺندا هئا. وري جڏهين
…ڪنهن کي به چٺي لکندا هئا، يا لکائيندا هئا، پوءِ ڀلي
…هو شخص سندن شش به ڇو نه هجي ته به انهن لکندا، ۽
…لکيندا هئا ته. رام رام هريهر غلام ڪنور جي واڇڙي
…ا ڪرپا ڪرڻي. هڪ دفعي ڪنهن پريميءَ شش ادب
…ن چيو ته سائين وڏن کي پلي انهن لکو ۾ اسين جو
…رهان سائين جن جا داس آهيون تن ڏي ته انهن لکڻ
…و نهي. سوامي جن اُتر ڏنو ته:-

سلوڪ

…ڪو ڏوي آپڪو ۾ ڪو ڏوي ڏ ڪوءِ
…ر تارازو تولئي ڏوهن سو ڳورا هوءِ

…ن سلوڪ جو ارٿ پرمارٿ وسٽي ڳوڙهو آهي سڏائه
…اهي ته هرڪو پاڻ کي ٿو ڏوي، پعدو پاڻ سڀني لئه
…روپ کي ڏو ڏوي، اهو لئه سروپ آهي ڀڳوان-

ڪوڙي نه اُٿي سگهيا. هيءَ هڪ ٻه مثال سندن نمرتا
وغيره جا ڏجن ٿا. ٻالڪن مان جيڪي عمل ڪرڻ چاهين
تن لاءِ (۱) ڪئمپ ليمن جي ڳوٺ ۾ سوامي جن ٻڌڻ ۾ ايندا
هئا. هميشه سندن نيم هوندو هو امرت ويلي جو پاڻ
ٻهندا هئا، ۽ مسجد جو ٻڌڻ بند ڪندا هئا. پڇـــن ۾
انهيءَ مسجد ڏاڍي هڪ شيوا ڌاريءَ اچي عرض ڪيو
ته سائين جن جي ٽوليءَ مان، هڪ سورداس ساڌ چوي
ٿو ته جيستائين ڀڳت صاحب جن (سوامي جن) مون
کي پنهنجي هٿ سان اشنان تيل ميٽ وغيره سان
نه ڪرائيندا، تيستائين مان اُن جل نه وٺندس. سوامي جن
کيس چيو ته آيا اُن ساڌ کي وڃي چئو ته حاضر، پڇـــن
پوري ٿيڻ تي مان اچي اهو ڪم پورو ڪندس. آخر
جڏهين پڇڻ بند ٿيو، تڏهين سوامي جن ٻهارياڻين اُن سورداس
ساڌ وٽ آيا ۽ چيائونس ته آيا ڇا ڪهڻي اُن چيو ته سائين
مونکي توهان پاڻ تيل ميٽ سان وهنجاريو. سوامي جن
چيس ته آيا مان جهر جا موڙ لاهيان، تون به ڪپڙا لاهه
ته مان توکي اشنان ڪرايان. انهن چئي سوامي جن ڪڏهن
جهر جا موڙ لاٿو. سورداس ساڌ به ڪپڙا لاٿا. پـــوءِ
سوامي جن کيس پاڻ سان تيل مکيو، ۽ ميٽ ٿاهي اُن
کي مهٽي ۽ لڳن ۾ وجهي، کيس اشنان پنهنجي هٿن
سان ڪرايو. اهڙيءَ طرح اُن ســـورداس ساڌ جـــي
مڻو ڪامنا پوري ڪري دل ٺارڻ ڪئي. داڻي ٻـ

ٻالڪو هن مان نمرتا هڪ طرف ٻئي طـــرف وري
ڪنهن جيو آتما جي دل خوش ڪرڻ جا ڳڻ لکيا.
ڪنهن جي دل خوش ڪرڻ اهڙو ڪي ڦلدائڪ آهـــي
جهڙو نمرتا جو ڳڻ شهدادڪوٽ ۾ هڪ مسلمان فقير
جو سوامي جن کي ٿامي جي پڇـڻ جي منت زور سان
مڃن ۾ هٺڻ جو پرسنگ، هن پستڪ ۾ اڳي ئي وڌو ويل
آهي. اُن مان به سندن نمرتا جو پاڻ بخوبي ظاهر آهي.
(۲) هڪ دفعي ڇاچڙن جي ڳوٺ ۾ پڇڻ ڪندي
سوامي جن کي پير صاحب جو خواجا فريد صاحب جي
گاديءَ تي ويٺل هو، تنهن پنهنجي خليفي هٿان عرض
چوائي موڪليو ته اسان ٻاهر نه نڪرندا آهيون. توهان
مهرباني ڪري هيت اسان وٽ اچي درشن ديدار به
ڏيو، ۽ وچن وارتا به ٻڌايو. سوامي جن نمرتا ۽ غريبيءَ
جاڳهرواسي وقت سر پير صاحب جن وٽ ويا پير صاحب کين ٻڌايو،
ستڪار ڪيو ۽ آسڻ وهڻ لاءِ ڏنو پوءِ پنهنجي پاڻ جي روح
رهاڻ ٿي جنهن ۾ فقط پرينءَ جي ئي ڳالهه هئـــي. جا
هيئنئين موجب آهي -
پير صاحب پنهنجي آڳوءَ جو ڪلام چيو جو هن ريت آهي.

ڪافـــي

واهه منگهيا ٽان واڄ پاٻا ٽان
واه پاڻي من ڪو پاڻ ٽسالڏي

١- ڏٺل ڳئي ڪيچ شهر دي والي
ٿل مارون دي ڪڪڙي والي
ڪڪڙي ڪنڊڙي ٿول نهالي
ڏٺهه سلهه پٽر وهاڻ آسانڊي.

٢- ٻيڪهه ٻيل ملڪاڻي ٻل ڳئي
سيري ڳهڻي لاوان رل ڳئي - گهرور جاءِ نڪاڻي ٻل ڳئي
ڙ ٻٽي ٻار آٻاڻ آسانڊي.

٣- هار هنجون دا ڳل وچ پاوان
سوُلان دردان دي سيج وڇاوان
ماٺ ٻيٺ ٻا نيان مول نه پاوان
وٺوي دوست پراڻ آسانڊي.

٤- مفت فريد ندامت چايم
سمجهه سمجهه ڪي نيهن نه لايم
ساري عمر پريت وڃايم
ڙ ڳئي عقل سياڻ آسانڊي

پوءِ سوامي جن تلنگ راڳ ۾ هيٺين ڪافي چئي -

ڪافي راڳ تلنگ

عشق جي مڪتب وٺي ڪر درد جو دل ۾ درڪ
رهاءُ. ڪوڙيون ڪتابن جون پڙهن
هن هن آهي وڏو فرق

١- اکرن ۾ جيڪي اڙيا
سي عشق چاڙهي نا چڙهيا
ڪنهنجي مهن نا ڪيڏڪي
آهن وڏا ساڙي سڙيا
جن ڪي حرف هادي ڏنو
وڙهي ڇڏيائون سڀ ورق

٢- جيڪي عشق ڪان آزاد ٿيا
ورد وظيفا نا پڙهن
معهن ڪي ماٺهن ڪان
دعوتن لي نا ڊوڙن
آهي ٿيا طمع جا طالبو
غرض پنهنجي ۾ غرق

٣- جيڪي خداء فرمايو
روڳي لعهن لي نا رهن
رشوا وٺي رواج جي
ڪوڙ مسودا نا پڙهن
اڪثر پڙهيو جن نيمهن جو
ڪن تال تسبيح جا ترڪ

٤- دريا خان دفتر درد جا
جن تي پڙهيا سي مست ٿيا
ڪيائون سخن پنهنجا سچا
جيڪي هوا الست جا

فاني ٿيا فيءَ الله ۾
ساڳئين ساڙهن اهو سبق.

اهڙي طرح ۾ ٿي ڪلاڪ روح وهائي ڪيائون.

(٣) هڪ دفعي سوامي جن ڪيسي مانجهند ماني ورسيءَ جي ولڻ لاءِ هڪ پاڻي ڀصرمل ۽ ٻيو سا ٽس ڪل آدمي وهڙڪيءَ ۾ آيا. سوامي جن انهن جا ڏانءُ ڏکين هوا، ٿهڪري پاڻي ڀصرمل ڪنهن شيوا ڌاريءَ کان پڇيو ته پگيت صاحب جن (سوامي جن) ڪٿي آهن. شيوا ڌاريءَ کين چيو ته ايا هو جيڪو ماٺيو ٿڌاري متيءَ جي لوڏ وڏي اهو پگيت صاحب (سوامي جن) اٿئي. پاڻي ڀصرمل کي اها ڳالهه اعتبار ۾ نه اچي آئي ته هڙو شاهن شاهه جنهن کي لکين آدمي ٽمن سو ٿڌاري ڪلمڏ ڪيئن هوندو. ليڪ ان شيوا ڌاريءَ کي چيو ته آيا مزمانن سان چرچا ڪري ته گهرجن، مولکي پڏاءِ ته سوامي جن ڪٿي آهن. شيوا ڌاريءَ ساڳيو جواب ڏنو. الهيءَ وچ ۾ سوامي جن پاڻ به اٿان لنگهيا ڀصرمل کي ڏسون ماٺيو ڏسي ان کان پڇيائون ته ايا توهان کي ڇا گهرجي، هن چيو ته سائين پگيت صاحب جن ڪٿي آهن. سوامي جن کين آدرياءَ سان چيو ته ايا **ڪنور** نالو ته هن سرير جو آهي. توهان جو ڪهڙو ڪم آهي، تڏهن ڀصرمل واڙو ٿي ويو ۽ هڪدم پيرن تي ڪري پيو. اهڙي نموتا ڏسي

...ن مهما ڳالهه لکو ۽ شرڌا بلڪل گهٽي ويئي.

...و ڪهي مڱن سڀ ٿي ٿيڇا
...ڏو ڪهيئي سڀ ٿي اوڇا
...ا ڪامن موهه سنگل ڪي رئيا
...م ڌام ٿن ڪهت ڪهت ڇيعا
...سن اپجي ٿي پرا مترا تا
...ڪي سڪل سر شت سا ڇا

(٤) هڪ دفعي سوامي جن مانجهند ۾ ورسيءَ ...ويا جنهن وقت پاوا **ديويداس صاحب** جن گادي ...ن هوا - سوامي جن کي ايندو ڏسي - پاڻي صاحب ...گادي ڇڏي، ڪجهه اڳهرو ٿيا، ۽ جڏهن تي ...وامي جن جي ويجهو آيا، تڏهن تي کين پيرن تي ڪ ... هٿ ڏگهيرا ٿون. هڪدم سوامي جن ستدن ... پيرن سان وٺي پاڻ سر لوائين، پاڻي ديويداس ...صاحب جن جي چرنن تي ڪري پيا. ۽ پاڻي صاحب ...کي چيائون ته، هيءَ روي چاڳا ڪرڻو، مسان ...الو گرهستي ماڻهو، تنهن سان اهڙي هلت. پاڻي ...صاحب جن درويش هوا نرنر جون آسون اکين ۾

آڻي، سوامي جن کي ٻاجهه سان پيا ڪرڻ لڳي ڪين
ڇهو، ته يڪمعه صاحب توهان جي الهيءَ لمرٿالڳيءَ
غريبيءَ اڳيان اسان جو ڪمڙ جهڪيو ٿو وڃي، توهان
جا لماڻا اکوڙ دل کي ڦري ٿا وٺن. مطلب ته:—

سلوڪ

جڏهن غريبي سرڻ ري — سي شاهن کي شام
اتل ڇتر ڦن ٻر جهلي — واهه غريبي واهه
(١) سو قربان ڪريان آئهان تون
جي مهمون ڏسر ٻولن ٿڪي
(٢) هزار قربان ڪريان آئهان تون
جي سڀئو ويکن اکي
(٣) لک قربان ڪريان آئهان تون
جي سدا رهن مٺن جهڪي
(٤) ڪروڙ قربان آئهان ڏون
شاهه ٻاهو جو موون سون - سڏاون سڪي

سنڪلپ ۽ وچن جي سڌي

سنت وچن اٽلاڻا.

سنت جو وچن سهڄڻي سڌ آهي - سنت کي وچن جي

سڌ ڪرڻ لاءِ ڪاٻه خاص تڪليف ڪا ن وٺڻي ٿيندي
آهي. ڇوته اهو سنتن ٻچن جو ٻرتاب آهي جو سنتن
وچن يا سنڪلپ ۾ سڌي ٿي ٿئي.

هڪ ڀيري روهڙيءَ ۾ ورسيءَ تي ٻچن ڪندي
سوامي جن وٽ هڪڙو باگڙي راڌي نالي آيو. ۽
ادب سان عرض ڪيائين ته سائين. ٻلڻ پائي ٻت
ڇهيو - جو موڪي ٻت ڪونه آهي. سوامي جن اٽوقت
ٻهون جي المستيءَ جي خيال ۾ مخمور هوا. هڪدم
باگڙيءَ جو عرض اگهجي ويو. فرمايائون ته ڀڳونت
توکي ٻت ڏيندو. ٻيو ته ائين جو ٻوري پارهين
سهمي اُن باگڙيءَ کي ٻت ٿيو ايءَ ورسيءَ جي
رهمت تي اچي سرلمائي ٻچن جو حال عرض ڪيائين.
(٢) هڪ دفعي مانجهندن ۾ سوامي جن ٻچن ۾ عجيب
الند ۾ ٻيٺا هوا - ۽ ٻئي مدهر ٻا ٽي چيائون ته هڪڙو
ماٺهو پنهنجو لمڻ ڙو ڪڪوڪٽي آيو. ۽ ٻرشاد سوامي
جن اڳيان رکي، ڪکوکين ڏنائين، ته ڪرپا ڪري
لولي ڏيو س. سوامي جن ڪڪي کي ڪٽي لولي
ڏيڻ لڳا - اهو ماڻهو ڪکو ڏيئي وڃي پاسيرو ٿي
ويٺو ۽ ويٺو. لولي ڏيڻ ۾ هڪ گهوٽ ٻرشاد جو
ٿالهه ڪٽي اچي مٿو ٽيڪيو - سوامي جن لولي ٻوري
ڪئي هئي - ڪکو اُن گهوٽ کي جو سندن اڳيان
ٻيٺو هو ڏيئي فرمايو، ته ايءَ ورسيءَ تي اسين

ٿو هانجي ڪڪي کي ٿولي ڏيندا سون. سعدن سڀج
وڃن ڇهل ڦري ڦلي ٻوسٽ ٿيو- ۽ ٻيءَ ورسيءَ ٿسي
آهو گهوس، ٻيءَ سان گڏ ٻيهڻي ڪڪي کي هيج
ٻر ڪٽي آيو، ۽ اچي مٿو ٽيڪي، سوامي جن کي عرض
ڪيائين، ته هيءَ ڪڪو اوهان صاحبن جو ڏنل آهي.
(٣) هڪ دفعي ڪراچيءَ مان ڪوڙهه جي مرض
ٻر گرفتار ٿيل ماڻهو سوامي جن وٽ آيو. مٿو ٽيڪي
وينتي ڪيائين ته ڪرپا ڪري ڪوڙهه، جي مرض ٻر
گرفتار ٿيل آهيان- دڀا ڪري آسيس ڪريو ته مرض
ڇٽي. سوامي جن چيس ته ابا نه اسان حڪيم آهيون،
۽ نه فقير- تون ڪنهن حڪيم يا فقير وٽ وڃ جتان
دوا يا دعا جي وسيلي ڇٽين- ان ماڻهوءَ عرض ڪيو
ته سائين مان ڪيترائي حڪيم ۽ فقير گهمي آيو
آهيان. ٻور ٻور ڪجهه به ڪون آهي- هاڻي اچي سائين
جن جي شرن پيو آهيان. سوامي جن ٻڌ دک ڪٽڻهار
رحم جا ڀنڊار ڪٽي ان کي فرمائڻ لڳا ته ابا اسان ٻر
ته ڪوبه ٻل ڪونه آهي، اسان ستگرن جي دامن ٻر
آهيون، تون به سعدن دامن پڪڙ ۽ عتان ڏوڙٽي صاحب
تان رکر ڪٽي سڀني بدن کي لائيندو ڪر- ان ماڻهوءَ
شرڌا رکي ان موجب ڪيو- آهستي آهستي روڳ گهٽ
ٿيندو ويو، تانجو هو سڄو ٺيڪ ٿي ويو. سوامي جن
کيس چيو ته ابا هي سڀ ستگرن جي ڪرپا آهي.

ڏسو پا اڪو. سڪلپ سڌيءَ ٻر پاڻ ڇهاڻي ستگرن
جي مهما ۽ ڏاڙهي جو اثر هئا ل. (٤) هڪ دفعي
حيدرآباد ٻر سوامي جن ٽوليءَ سميت ڪنهن سيٺ
جي شاديءَ جي ٿيڻ تي آيل هوا- پوءِ اتي رهڻ
ڪامورن پاڻ ۾ صلاح ڪري سعدن وسوڙي مٿان ۽
ٻين پاءِ ڪرڻ لاءِ ٻه وينتي ڪئي. سوامي جن ٻرام
ڏسي قبول ڪيو. رات جو ٻين شروع ٿيو- انتظام
ڪامورن جو ٻرو هو- ٻين ۾ سوامي جن مٺو آواز
سان ڳائيندا رهيا، هڪ ٻئيءَ عرض ڪيو ته ڪرپا
ڪري سارنگ راڳ ڳايو، سوامي جن فرمايو ته ابا سارنگ
راڳ ڳائڻ سان برسات ٿيندي، پوءِ هيءَ ٽڪڙ ٽاڙي
سڀ ٻڄي پوندا، ۽ اوهان جي تيار ڪرايل وسوڙي ۽ سا
زيان ٿيندي- ڪاموري سارنگ راڳ ڳائڻ لاءِ هٺ ڪيو.
سوامي جن سارنگ راڳ شروع ڪيو مس ته بادل ٿيندا
ويا. جيئن جيئن راڳ ڳائيندا ويا- تيئن تيئن مينهن
وڌندو ويو. آخر اهڙو ته مينهن پيو جو سڀ ٽنڊڙي
ٻين ۾ آسي ويا، ۽ جنهن جاءِ تي وسوڙي تيار ڪرائي
وئي هئي، سا ٻه پاڻيءَ هيٺ اچي وئي- مس مس
ڪري وسوڙي ليا، تنهن ڪري اندر ڪرائي وئي،
ٻين جا ٽوڙ ٿڙ تڪڙ ٻر ڪٽي ويا. اهڙيءَ ريت آهو
ڪامورو حال ڏسي پشيمان ٿيو ته اجايو مون هٺ ڪيو.
٥- ڪيپ ٿيمن جي ڪوٺ ٻر ٻين جي تياري

هرطرح هئي. اُن وقت بادل. بلڪل گهرا هئا، خلق
۽ ڀڄن ٻڌڻ لاءِ هزارن جي تعداد ۾ آيل هئي،
سوامي جن جا پيا پوڙيا، ڀڄن پراچي پيئا، ۽ انهن
ڀڄن شروع ٿي ڪيائون، ته مينهن ڦڙو ڦڙو پوڻ
لڳو، هڪ مسلمان چوڻ لڳو ته ڏسون هاڻي ڀڳت
صاحب (سوامي جن) ڪيئن ٿو مينهن بند ڪري.
ٿوري ٿي پوءِ سوامي جن ڀڄن ۾ آيا. سڀ لوڪ مينهن
جو ڊپ ڪرڻ لڳا ته متان ڏاڍو اچي نه پوي، ۽
اسان جو ڀڄن ٻڌڻ رهجي نه وڃي، سوامي جن
الڪو يامي، دلين جو حال پوروڙي، سورٺ مان راڳ
شروع ڪيائون، راڳ چوڻ سان مينهن بند ٿي ويو.
بادل ٽڙي پکڙي ويا. راڳ سڄو پورو ڪيائون،
ته آسمان صاف ٿي ويو. پوءِ ته ڀڄن مقرر وقت
تائين هليو ۽ آنند پاڻ به وٺندا ۽ سڀني لوڪن کي
به وٺائيندا رهيا.

٦- مورپور ماٺلي مان موٽندي پائي جاڙارام
سندن پاڻ سوامي جن سان گڏ هو. جروار ڏي
ايندي، پائي جاڙارام سوامي جن کي عرض ڪيو
ته، هن ڪوه تان گهوڙن کي پاڻي پياريندا هلون.
سوامي جن چيو ته ڀلي، در حقيقت پائي جاڙارام
جو خيال هو ته، ڪوه ۽ زمين، جا هاڻي ورتل
آهي، انهيءَ ڪوه لي سوامي جن کي وٺي هلي

چرن گهمارايان. (جنهن لاءِ هو وقت به وقت سوامي
جن کي وينتيون پيو ڪندو هو. ته هلي چرن گهمايو.
۽ سوامي جن جو چوڻ هو، ته سنتن سان گڏ جي
هليو) گهوڙن جون واڳون اُن ڪوهه
طرف ورايون ويون، پر گهڻي ڪوشش ڪندي
به گهوڙيون اُن طرف بلڪل ڪين هليون. جڏهين
پائي جاڙارام ڪوشش ڪري ٿڪجي پيو، تڏهين
سوامي جن کي سر نمائي گستاخيءَ لاءِ معافي وٺڻ
لڳو، ۽ چوڻ لڳو ته سائين توهان جي گت توهان
جاڻو، آءٌ پليل آهيان. سوامي جن چيس ته ڇا آهي،
چيائين ته سائين سڀ ڪي تا جاڻو، مان هيءُ خيال
ڪيو هو ته سائين جن ڏيئن ڪوهه واري زمين. تسي
چرن گهمائين، انهيءَ ڪري گهوڙن کي پاڻي پيارڻ
لاءِ عرض ڪيو هوم. سوامي جن مشڪي ڪڻي ماٺ
ڪئي —

٧- هڪ دفعي ڏهرڪيءَ شهر ۾ سوامي جن جو
اچڻ ٿيو. پائي ڏيومل ڪين ٻهن جي گهر وٺي ويو
آئي پرشاد کائڻ لاءِ عرض ڪيائين. سوامي جن
کين چيو ته اوهان وٽ ليتيءَ موجب پرشاد کائڻو نه
آهي. جو اوهان جي سوٽ **سري سوامي سترامداس**
صاحب جن جي ٻراديءَ مان پائي جيسي مل جي
نياڻيءَ سان شادي ڪئي آهي. پائي ڏيوي مل

ڪهٽي مل داس ڪئي ته پرشاد ضرور ڪاڻسو.
سوامي جن ليکيءَ مرياد پورا، اُنکي اهڙو ئي
جواب ڏيندا رهيا ته جيسين ٿين اوهان کي پٽ نه
ڄمندو، تيسين ٿين اوهان جي گهر جو پاڻي به نه پيئنو.
اُن سبب پاڻي ڏيو مل جنهن کي اِن حد پريم هو،
بلڪل غمگين ٿيو. سوامي جن کيس غمگين ڏسي
سهج سڀاءِ فرمايو، ته توهان غمگين نه ٿيو، ٻارهين
مهيني توهان کي پٽ ڄمندو، ۽ هاڻي اوهان ڪيار
ڪرايل (ٽڪري) پرشاد. هر مندر ۾ ڏياري
موڪليو. ٻارهين مهيني پوري کيس هڪ پٽ ڄائو.
اتفاق سان سوامي جن جو به اُن ڏينهن آلي وڃڻ
ٿيو. اهڙيءَ طرح سندن وچن پورو ٿيو.

٨- هڪ دفعي سري سوامي جن کي ٽوليءَ سميت
شاهه ڪوٽ وڃڻو هو جو پيڙيءَ رستي درياهه. شاهه
ڪالسواءِ پيو رستو ڪونه هو. تام جي آسري ٽوليءَ
سميت پيڙيءَ ۾ سوار ٿيا، موسم چوماسي جي
هئي، درياهه شاهه خوب موج ۾ هو. هو ڏاڍهن
لوساٽ جون پوندون ٿي پيون. هوا به سٺي وڻندڙ
ٿي لڳي، پکين جون لاتيون به عجب نموني هيون.
ساري ٽولي سائين سڀن جي پريم سان وڏيءَ
پيڙيءَ ۾ شبد ڪيرتن جي ڌني لڳائڻ لڳي، اهڙيءَ
طرح درياهه شاهه پار ڪري فرمان آيل ڏسي،

خوب موج ڪرڻ لڳو. ڪڏهين ته پيڙيءَ کي زور سان
ٿي ڪٽي وڃي، ڪڏهين ته وري هيٺ پيو اچي،
ڪنهن ڪنهن وقت ته پاڻي پيڙيءَ ۾ پيو اچي
پوي. انهيءَ مهل هوا وڏي وڳي، پيڙي ٻڏڻ
لڳي، پيڙيءَ ۾ ويٺل ماڻهن مان گهڻا نه ساهه
ڦٿڪ ڪري ويٺا، اُنهن ٿا سمجهيو ته اڄ جهو ٿا
درياهه شاهه جي شرڻ ۾ وڃون. اهڙو ته اچي
ماڻهن ۾ خوف ٿيو جو هڪڙو ماڻهو، پاڻي گڏو مل
گهوٽڪيءَ وارو ٽپي ڏيڻ لاءِ تيار ٿيو، چوڻ لڳو
ته هو اُن به پيڙيءَ ۾ ٻڏي ويندا سين، پوءِ چوڻ هُن
ريت پاڻ درياهه کي ارپڻ ڪريون. اها خوفناڪ
حالت ڏسي سوامي جن گنڀيرتا سان چيو ته متان
ڊنا آهيو. سري ستگرو صاحب سوامي **ستواهداس**
صاحب جن کي، سميا ليو. اُهي اوليءَ سان سولي
ڪندا. پاڻ پريم سان اکيون پوري وهي درياهه
شاهه جا پنجڙا آستتيءَ جا چوڻ لڳا. ڀڳواس جي
مهرباني سان هوا به جهڪي ٿي، ۽ پيڙي به خوفناڪ
حالت ڇڏي، ٽري پار پئي. پنداوي ۾ پوڪس جا ته،
ايڪ مثال آهن. ڪيترن ئي وقتن تي پنداوي ۾
ڪن پرهيمن وقت ٽورن ماڻهن لاءِ تيار ٿيل آن، ۾ خلق
راون ۾ اچي ويندي هئي، ۽ اُهو آن بلڪل اٿيو رو
ندو هو، پوءِ اِهي سوامي جن کي عرض ڪندا

هوا- سوامي جن ڀنڊاري جي چاهه ۾ اچي، ليا
ليل، ان مقام ٻاڪليءَ جو چنڊ وهٽي، سري واهگرو
جو نام وٺي چادر وڇائي. پوءِ سري واهگرو جي
ڀنڊاري مان اُن ڪپڙ جي اجازت ڏيندا هوا
بعضي ته ٻاهر وڃڻ لاءِ فرمائيندا هوا، ته جنهن جو
ڀنڊارو آهي سو ٻاٽهي پورائي ڪندو. اسان جو جا
اهڙيءَ ريت ڀنڊاري هلائڻ جي آگيا ڏيندا هوا.
سنڌن سڪلپ موجب نه فقط آيل خلق جا سڀ
انداز هوندي هئي، ساڪا ۽ خوش ٿي آسيس
ڪندي هئي، پر اُن کان پوءِ نه ڪيترو اُن اڇهل
هوندو هو.

(٩) هڪ دفعي دادلاڻي ڳوٺ ۾ ٻاهن هو
سوامي جن من موهيندڙ آواز ۾ ٻولي ۾ ڀڄن ڪري
امرت وڃي شبد ڳائي رهيا. ته هڪڙو مسلمان دا
زال سميت اچي عرض ڪرڻ لڳو. ته سائين مون
کي رانول مل ٺاکور مل جي ڏکري آهي. جنهن
جي عيوض جيڪي موٽڪي آهي، يعني هڪڙو ڳڏ
ڪمن ڏيان ٿو، تڏهين نه هو لٿا وٺن. سوامي جن ان
دالي کي چيو ته اها توهان جو سوالي. سڀ
اُپاءَ کان اڳ، ڏاڍيءَ کي ياد ڪريو. ڏوم پولکي
کي ڀاڙي ڀالمندو ڪر، ته تنهن جو قرض ٻاٽهي
معاف ٿي ويندو. دالي ويساهه رکي زال سميت

انهن ڪيو. ڪجهه عرصي کان پوءِ رانول مل ٺاکور مل
ان کٽي ڏکري ڏسن، ته سموري ميساري ڀيٽي
آهي، يعني ڪوبه اکر منڊس ظاهر ڪونه آهي، جنهن
لاءِ ميٽ سان ميساري آهي. اهڙيءَ ريت ڏکري
ميساري ڀٽي هئي.

(١٠) هڪ دفعي گهوٽڪيءَ ۾ سوامي جن ٻاهن ۾
ايندا هوا، امرت روپي ٻاڻي ڳائن ڪري رهيا هوا،
اتي هڪڙو پاڻي وشنداس ناالي ميڻاري ڀڄن ۾
سڻهڻ ڪمڙن سان وٺو هو، پرسان هڪڙي ماٺي
وٺل هئي، جنهن کي ٺڪڙو ٻار هو؛ اُن ٻار ڪي
ڏسڻ آيو، جو وهي وڃي پاڻي وشنداس جي
ڪوٽ ۾ پيو، پر اها خبر پاڻي وشنداس کي نه رهي.
سوامي جن اها حالت ڏسي، وشنداس کي هڪل
ڪري چيائون، ته متان گهٻرائين، ڀڳوان تنهن جي
پت سائي ڪئي آهي، هاڻي گهر وڃي ڪپڙا
بدلائي اچ. پاڻي وشنداس کي تڏهين خبر پئي.
۽ هو هڪدم گهر وڃي ڪپڙا بدلائي آيو، سوامي
جن ڪمس چيو ته، لوڪي هڪ پت چمندو، جنهن کي
ڪي مهيما ٻاهر نه ڪبي، ٿيو به ائين، جو لڪي هڪ
پت جا ٿو، جنهن کي ڪي مهيما ٻاهر نه ڪئي پاڻون.

گنگو رکيا ۽ راڳي ۾ امرت روپي مرلي

سوامي جن گنگو جي رکيا جا ڪوڏيا هوا، هميشه

باڻ وقت ۾ ٻنهي ڳئون رکندا هوا. ۽ سندن شيوا
پاڻ ڪندا هوا. جيتوڻيڪ ڪيترا شيواڌاري به
موجود هوندا هوا. ڳئن جي رکيا جو ايترو خيال
هوندو هو، جو سڀني سنڌ ۾ جي ڳئون شالائون
آهن، تن مان گهڻين کي ٽڪي ٻاڻي تي لهارو ۽
اصل اُهن جو بنياد وجهڻ لاءِ سوامي جن جو تدارڪ
هوندو هو، اهڙيءَ جوڙ ۾ ڪو به وڏاءُ ڪونه آهي.
ڪن ڳئون شالائن جون ٻڌيون، ٻاهر پهچن تي وڃڻ
جي حالت، ڳئون شالا جي ٻانيڪارن مان هڪ
ڙ، بيوسا ڪٽي هلندا هوا، پگهين ڪئي هزارن
روپيه ڳئون شالائن کي ڳئن جي پالنا لاءِ ڏيندا هوا.
جتي جتي ڳئون شالا جي سقيم حالت ڏسندا هوا،
اُتي اُتي موقع وٺي پوما رقم ۾ مليل دان جو حصو
ڏيندا هوا، اهڙا ڪيئين مثال آهن، پر ٻه ٽي مثال
پاڻ جي واقفيت لاءِ هيٺ ڏجن ٿا —

١. هڪ دفعي ڪنب ليمن ۾ سوامي جن جي سو
ٽوليءَ سميت اچڻ ٿيو، ڳئوشالا جي ٻانيڪارن
ٻڌايو ته ڳئو شالا جي حالت سقيم آهي،
ڪرپا ڪري هڪ پهچن ڳئوشالا جي ٻلي ۾ ڪريو.
سوامي جن ڳئون مالڪن جي لاءِ اُپڪار جي وارتا
ويهاري پهچن ڪيو، اتي مڌر واڻيءَ ۾ سري ڪرشن
مهراج جا مثال ڳئن جي رکيا واسطي ڏنائين، لوڪن

جي دل اوم ڪئي، اهڙيءَ طرح راڳ راڳڻيون ڳائي
ڳئون شالا لاءِ جهولي ڪئي، سڀڪو ڦوڻاري ان ۾
پنا شڪتي وجهندو ويو، اهڙيءَ طرح ڏنو ويو ته
الڪل هزار رڪن روپيه اهڙي لهولي ٿيا، جي ڳئو
شالا جي ٻانيڪارن جي حوالي ڪيا ئون.

٢. هڪ دفعي ديري نواب جي، احمد پور
سرڪيه ڳوٺ جي ڳئون شالا جا ٻانيڪار، سوامي
جن کي ٽوليءَ سميت وٺي ويا، جو سندن ڳئو شالا
جي حالت سقيم هئي، اتي سوامي جن پهچن ۾ ڳئو
ماتائن جي پالنا ۽ رکيا لاءِ سهڻي لهولي سمجهاڻي
ڏني، سري ڪرشن ڀڳوان جا ڳوڙ گاين جا رٿ
وغيره جا ڏنئي، وشن پد، ڪرشن ليلائن راڳڻ
راڳڻين ۾ ڳايائين، مڌر ۽ سريلي آواز ۾ اهڙو ته
شبد ڪيو، جو سانڀا سري ڪرشن ڀڳوان پاڻ
براجمان آهن، (۽ ٻيا جيڪي سندن ساٿي ڀڳت
هوا سي جڻڪ گوال ۽ گوپيون هوا) ۽ پاڻ مرلي
وڄائي، نچي رهيا آهن، ۽ ڪي جو مٿان هڪڙو
شبد لڪڙي ڪلهي تي رکي، گوالن واسڪر سري
ڪرشن مهراج جو مهاسدر شبد، گيتا ان چريندا
ڪان بن. بن ۽ بن ۾ ...... (اهو شبد رڪارڊ
ٿيل آهي) چيائون. تنهن تي هڪاري سڀني ٿر
تارن جي سڌ پڌ ڀلائي چڙي، ۽ ٻڌ ۾ مست ٿي ڪري

چڙهيو. اهڙيءَ طرح ٻئي ڀيري جو ٻيو واهه هلائيندا، جهولي ۾ چندو شروع ڪيائون، هر هڪ ويٺل نر ناريءَ ڪجهه جهوليءَ ۾ ڏنو، ته ڪجهه چيرو لکايو. انهن ڪوڙ سان ڏنو ويو ته اٽڪل ڏهاڪو هزار روپيه روڪ ٿيا. تنهن سواءِ ڪجهه، ساوڏان سامان ڳئن جي ڪاڏي لاءِ ۽ ڪو زمين جو ٽڪرو ملين. هيءَ عجيب حالت ڏسي ڳئوشالا جا پانيڪار بلڪل خوش ٿيا. وري ٻيءَ رات جو ڳئوشالا لاءِ پڇڻ ٿيو. ساڳيءَ طرح ٻئي جو ٻيو واهه، اصرت ويلي سري سوامي جن جي اچڻ سان ٿيو، ۽ جڏهن جڏهن سوامي جن منوهر ۽ سهڻي آواز ۾ ڳائيندا ويا، تڏهن تڏهن لوڪن جو ٻئي ٻوڏشور ڀڳتيءَ ۾ وڌيڪ ٿيندو ويو. لوڪ اهڙيءَ ريت آنند وٺندا، ٻنهي جي جهولڻن ۾ جهوليندا رهيا، ڳئوشالا جي پانيڪارن، شيوا بلڪل ٻئي سان ڪئي. سري سوامي جن ڪاڻ پڇيو، ته هيءَ سمورو خرچ ڪٿان ڪيو اٿو، جيڪڏهن ڳئوشالا جي پيسن مان، ته اسان ڪنهن به ريت ڪجهه به انگيڪار نه ڪندا سون، (رسوئي نه وٺندا سون) تنهن تي پانيڪارن خاطري ڏني ته، اُن پيسي مان هڪ ڪوڏي به ڪم آندل ڪان آهي، هيءَ پانيڪارن جو پنهنجو چندو ڪيل آهي، جنهن مان هيءَ سمورو خرچ ڪيل آهي،

۽ ڪجهه ڏنو، اهڙيءَ ريت سري سوامي جن ٻئي ڳئوشالا جي آپت مان ڪنهن به طرح ڪجهه به ڪم نه آڻڻ جي سکيا ڏني. اهڙيءَ طرح ٣- جلالپور پيرواري ضلع ملتان جي ڳئوشالا جي پانيڪارن نه، سري سوامي جن کي ڳئوشالا جي اپڪار لاءِ، ٽوليءَ سميت گهرايو. جتي پڻ سري سوامي جن ڪٿان اٽڪل ٥-٦ هزار روپيا ڪٺا ڪري ڏنا، تنهن سواءِ ڳئوماتائن جي ڪاڏي لاءِ سامان به جهجهو ئي مليو.

٤- هڪ دفعي گهوٽڪي شهر ۾ به سوامي جن جو پڇڻ ڳئوشالا لاءِ ٿيل هو، جنهن ۾ مٺي وانگر سري ڪرشن ڀڳوان جو ڳئوماتائن ۾ ٻسوءِ سر، ياد ڏياري، ساکيون - پڇڻ - وشن پد - منوهر آواز ۾ ڳاتائين، ڳئوشالا ڀيل ڪئي. اٽڪل ٻه ٽي هزار روپيه ڪٺا ٿيا، ڳئوماتائن جو ڪاڏو، جهڙوڪ ٻوسو، ڏارو، گاهه وغيره، ۽ ڳئوشالا جي جڳهه تيار ڪرائڻ لاءِ، ڪجهه ڪاٺ ۽ لوهه جو سامان وغيره مليو.

٥- قمبر ۽ شهدادڪوٽ جي ڳئوشالا لاءِ اُتي جي پنچاتن تي ٻئي جو زور آڻي، انهن جي مدد لاءِ ڪائين اپجار وڌو، جو اڄ ڏينهن تائين انهيءَ اپجار موجب، ڳئوشالا جو پنهنجان پڌل آهي،

٦- پڊعيدن ۾ ڳئون شالا جا پانيڪار، گهڻن جهڙي اپڪار لاءِ سوامي جن کي ٽوليءَ سميت وٺي ويا

هوا. اُني ۾ اهڙو ٻولر جو ورتاءُ ڪري اٽڪل سٺ هزار روپيه، گنگو شالا لاءِ ڪٺا ڪري ڏنائون، اهڙيءَ ريت ٽنڊي آدم جي بالڪن کي پڙهڻ ڪري چوڪي ڪرائي، سوامي جن جهولڪي ڪرڻ سان، منوهر آواز ۾ گيتن ڀڄن ٻڌڻ ڳائي لوڪن جو چت دان طرف مائل ڪري ڪجهري وڌ گنگو شالا لاءِ ڪٺي ڪري ڏني.

سري سوامي جن اڪثر ڪري امرت ويلي اٿڻ ۾ پهندا هوا - جپ صاحب جي ٽڪ آهي - امرت ويلا سچ نام وڏيائي ويچار - انهيءَ ٽڪ جو پوريءَ طرح اُن تي پوري پابنديءَ سان عمل ڪندا هوا. هڪ امرت ويلو، جو سندن آواز بلڪل منوهر ۽ سندر، تنهن ڳائي ٻولر پئي، جيڪو ته ڄاڻ سونهن اُن وقت اُنهن ڳالهين ڪري هڪدم جاڳي پئي. وقتن ته ٻولر ۾ اهڙي موج رکندا هوا، جو هوبهو ساکيا ته سري ڪرشن ڀڳوان پيو ڳائي ۽ نچي. ۽ جهڙي ڀڳوان جي چوڌاري گوال ۽ گوپيون هونديون هيون، تهڙي سري سوامي جن جي چوڌاري ڀڳت سندن سالي ڀڳت پهندا هوا. خلق اندازًا اٺن جو رس وٺندي، آنند ۾ ٻيهي جهولندي هئي، ايتري قدر جو سڀ ڪڏهن سوامي جي ۾ ٻلهي ويندي هئي.

هوليءَ تي ستگرن جي دربار ۾ هڪ ڀڄن

پهندا هوا - اِني ته عجيب آنند هوندو هو. جن واون ڀوڳن اهو موقع ڏٺو ان ته وڃايو هوندو ڪي اُنهيءَ عجيب آنند جو اُنهو هوندو.

(١) مڪڙ مڪ رنگ مرلي لڪان وڄائي مکه سان
(٢) ٻڌي ڪوپ گوال جي سامي سرت ڀلي
(٣) اوديا ڪجهي ڪلي ڦسي مدهن محبوب جو

درويشن جا ديدار

ورواڻا پيچيا وانه ڪهيرا روه
ڪرون ليري وڪيف ڪو
ان ساڻ سنگت ڪر موه

سري سوامي جن درويشن ۾ گهڻو ٻولر رکندا هوا. جي درويشن جو پڙ لڌا هوا. اُني اُني موقع ذات پاڪ جي پيد ڪا دسواه وجهي سا ٽلي ملي وڳاڙ ڪري ايندا هوا. هڪ ۾ اهڙيون ساکيون ڏجن ٿيون.

(١) ڳوٺ ٻلهڙيا ويڪي، تعلقي روهڙي ۾ هڪڙو درويش غوث علي شاهه نالي رهندو هو، سندن عمر اُن وقت اٽڪل هڪ سو سٺ ورهيه هئي، اُهو درويش سوامي جن سان ملڻ جو گهڻو چاهه هو.

هڪ دفعي سوامي جن روهڙيءَ ۾ هوا، اُتي اها ڳالهہ معلوم ٿيڻ، تنهن ڪري هڪ ٻہ ماڻهو ساڻ ڪري درويش جي ديدار لاءِ روانا ٿيا - آخر اُتي سکر سان پهچي فقير صاحب جو ديدار ڪيائون - فقير صاحب جيتوڻيڪ سن ۾ بلڪل پيرا ۽ عمر وڏيءَ هئڻ سبب طاقت ۾ گهٽ هوا، تڏهن بہ سوامي جن کي سڃاڻ ڪرڻ لاءِ اڳڀرو آيو ڀاڪر پاتي پريم سان سوامي جن سان مليا - ٻہ ٽي ڪلاڪ ويهي ڳالهہ ۾ روح رهاڻ ڪيائون - فقير صاحب کي سوامي جن جي درشن مان اُتي آنند ٿيو - سوامي جن کي بہ ساڳيءَ ريت فقير صاحب جي ميلاپ مان بيحد آنند ٿيو. ڀڳتي، گيان، ويراڳ جي رهاڻ هلي - پوءِ سوامي جن پنهن جو اُنهو هيٺين ڪافيءَ ۾ فقير صاحب جن کي پڌايو.

ڪافي

سڪ رمز وجود وچا نڪ دي
لهين حاجت پڙهڻ پڙهاوڻ دي

١- اکران دي وچ جهيڪوئي اڙيا
عشق دي چاڙهي مول نہ چڙهيا
الهامي دا علم جو پڙهيا
موج اُنهان سر ساتوڻ دي

٢- اهر عشق ۾ جيڪو ٻوسي

دين ڪفر دا ورقا ڌوسي
ساري سڌ لقا ڪون ٿوسي
ذات صفات سما وڻ دي

٣- برہ بارش جهن سر آئي
عاشق جالن سوز سدائين
بي دردا نون ڪل نہ ڪائي
درد دي دود دکاوڻ دي

٤- نال دلين نہ ليسي دلبر
عقل نہ ٿيسين اوڏهن رهبر
سمجهي مامر ڪو صوفي بي سر
شاهي طبل وڄاوڻ دي

٥- بيدل وحدت دي ڳالهہ مچ تون
وهم طلسم دوئي دا پچ تون
وچ عروج نزول دا ڪِدهہ تون
لذت آوڻ جاوڻ دي

فقير صاحب بلڪل خوش ٿيو - موڪلائڻ وقت فقير جي اکين مان پريم جون ندون ڪرڻ لڳيون - ڀاڪر پاتي سوامي جن کان موڪلايائين ۽ فرمايائين تہ هاڻي اسان جي دل جي مراد پوري ٿي . اسان اڃين ڏينهن هيءَ سرٻو ڇڏيندا سون . فقط توهان جي درشن لاءِ سرٻو کي رکيو ويٺا هوا سون .

اُپديش ۽ سکيا

ڏسي چڪا آئين ته ڪرم، ساڌو جن سڪ کي
جڳت سان جوڙي ڪري، ته اندر مڪر لائين
اوڏيا ڪوٽ جنم جي، من موڻ مٽا ڏئن
سامي لکائين، آتم پد اڪيئن سان

ٻاهر ڀڳتن لئي جيئين سري سوامي جن ويندا هوا، ٻا ڳوٺ، وڏڙڪي صاحب ٻر هوندا هوا ته ڪي ٻر ٻئي ڪاٿين. آتم گيان جي سمجهاڻ لاءِ ڪي پرشن ڪندا هوا - انهن جي سمجهاڻي کين بلڪل چڱيءَ طرح سوامي جن ڏيئي سندن سنسو اورت ڪندا هوا.

هڪ دفعي ڪنهن ڀڳتيءَ عرض ڪيو ته سائين سک روپ وست ڪهڙي آهي. جنهن تي سوامي جن فرمايو ته سڀ سنگ دوارا آتم گيان جي پراپتي ئي سک روپ وست آهي. گيان جو سيئي سکن جو مول آهي سو سڀ سنگ مان پراپت ٿئي ٿو. گيان جي پورڻ پوري معلوم آهي، جنهن جي سروپ ڪسي سمجهاڻ. سو ستگرن جي ڪرپا کان سواءِ ملي نه سگهندو.

هر هڪ سڀ پرش جا انهو ڏار ڏار آهن پر ٻيا رهڻ وچن هڪ آهي جنهن جي ڪمائڻ سان لاڀ ٿيندو آهي. جو فقط انهو پر اچي سگهندو آهي. اهڙو ۽ آهي جو

اسعول اندرين دوارا ان ڏسي سگهجي - جيئن هڪڙي سنت چيو آهي.

(۱) ست سنگر تي ڪلپترو — سڪل ڪامنا ڏيت
امرت روپي ڦل ڪهه - تن تاپ مرليت
(۲) ست سنگر سکر ٻوائيل - ملت فر تانهه سمان
سکر برهما انڌر آد ڀون - ڀيمت ليپ تم جاڻ
(۳) ست سنگر ڪا سدرپا ٻلا - جنسا ڪا غذ تات ڪا
رجب کر پرشاه ٿي - مسق ڪيا انڪر للات ڪا

هڪ دفعي ڪن ڀڳتن ويٺي ڪئي ته هي دين دئيال - سڀ جا لچڻ ڪهڙا آهن، يعني سنت جا ڪي چنهو آهي - ڪرپا ڪري داسن کي ڪولي ٻڌايو، تنهن تي سوامي ڪنور رام صاحب جن چيو ته، جو سائين توهان ٻه سنت ٿيندو جا، پاڻي سچو ساڌو ٿيڻ ڪنهن وڏ ڀاڳي سومي جو ڪم آهي، جيئن ته ڪنهن سنت چيو آهي —

سلوڪ

ساڌ سڌا اوط ڪٿن هي -
شڪر ڪهت پڪا

اڳم ٻڌت کو چالحا –

ڄيون کڻي کي ڏار

سو هي مترو! تن من ڏن کان ليا ڙو لمڪ ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي. سر جو آسرو لاهي ٻهو ٻائين پاڻ فنا ڪرڻو آهي، پاڻ فنا ڪرڻ کان سواءِ، ٻوهم آنند جو سک ڪڏهين حاصل ڪري ڪو نه سگهندو. جنهن کي ستن چيو آهي –

سلوڪ

۱- پهلي مرط قبول ڪر –
ڇوڙ کي تج آس
هوءِ سڀهون کي ريڻ کا –
تب آؤ هماري پاس

۲- مرط مرط هر ڪو ڪهي –
مرط نه جاڻي ڪوءِ
ايڪ وار ايسا مري –
ڦير نه مرڻا هوءِ

۳- ڪٻيرا جس مرڻي تي جڳ ڏري –
ميري من آنند

مرڻي هي تي پائيو –
پورن پرم آنند

جڏهن مرڻ جي معنيٰ آهي، هئو مڻي پا دي هه ايمان ڇڏي، ستگرن جي شبد ۾ ليئ لين يعني گم ٿي وڃڻ. ٻوا وها ن جو ٻڌڻ ڪري ستن جا لڇڻ ٻڌيا آهن، سو ستن جا تورا لڇڻ اوها نسکي پڌا ئجن ٿا، سي ڪن ڏيئي ٻڌو.

سلوڪ

سولي ڪهڻي سدت نت جهي پڳولت –
جوٿي لڙت ليازي، ار ڪميا، ڏير ڏاري هوءِ
سيل، سنتوک، صبر، سر دم، شانتي وان
ست جت سمجهي دالي اپڪاري هوءِ
وويڪ ويراڳ، آتم گيان ابياس ۾ –
دس دن ساوڌان نراهنڪاري هوءِ
اچاهي، اليپ، اچل، سر درسي
لرمل ڪهي داس ديا وان سرب سک ڪاري هوءِ

سو هي پيارا ستت آهيءِ کي جهو آهي جو دمدم پل پل سوا سون سواس پريوءِ جولا ئو جهيندو رهي جهين گروصاحب جن چيو آهي ته -

آوات ٻهڻت سووت ڏاڙ

ڪهڙا ڏڪ جن کي سڌ ڪار

سڀ ڙ ٻوهر سروپ ڪري ڄاڻي. ڪاڙ آدڪ
وڪارن کي جيتي وس ڪري ٻيڻهو آگيا ڙ هلائي-
ڪرمي، ڏرمي، امي، ڏيا وان ۽ داتار هجي، ۽ ٻاڻي
کي سڀ کان نيچ ۽ گهٽ ڪري ڄاڻي، يا ڪنهن گهٽ
ڪنهن کي نه سمجهي.

سلوڪ

ڪنهن کي گهٽ نه ڄاڻ جي پائين پلو پنهنجو
ملي ساڌ سنگت سان پنهنجو ٻاڻ سڃاڻ
۽ و گنين حيران ٿيا سندي رچ ٿي -

۲- خلقت جا خاوند جي سامو ڏڪان موچاري
سپڪهن ڙ سووسي جنهن صورت سنواري
ڪاڙ ڏلي سي ڪاٿين ڪا خالي ٻا ڏاري
نرو نرواري آه اسحاق سڀني کان نيارو

۳- ڪيهڙو هم سڀ تي ٻري
هر ڪنهن پلو سڀ کوه
جن آئسا ڪرما ڏيا - مت همارا سوه

همبيشه سڀ سان مٺو ٻوليندڙ سڀ سان لوي هلندڙ،
من اندرين کي وس ڪندڙ، ڏيرج وان، سنتوشي
آتماڻ پيا سي، سڀ کي سک ڏيندڙ، انڪالتي،
ست سنگي، رضا لي راضي رهندڙ، نرمل چت يعني
مايا جي بندن کان آزاد ٿيا رهي، سڀ جي
دل کي راضي ڪندڙ، ڀرا ڪاري، نه ٻرائي لندا
ڪندڙ نه ٻڌ لندڙ جڳ ۾.

۱- ڪرن ڦر سڌي ڪامو ڪي لندا
سڀ ٿي جاڻي آپس ڪون مندا

۲- مڪر پڪيتي در ٿرط ويراڳ ڏسڃي آتم گيان
سو ٿي ڪيتي سدت ڦر اڇا ڦر ايمان

سوهي سڄو راهي سنتن جا لڇڻ آهن اوهان ٻي
ست سنگ ڪري ڏيري ڏيري سنتن جا گڻ ڌارڻ
ڪندا رهو ٻاڻ کي مندي ڪر کان بچائيندا، مايا
جنجالن کان جند ڇڏائيندا، پرلوڪ سڌاريندا رهو.
الهين نه جو فقط پڙهندا ۽ پڙهندا رهو، پر ڪرڻو ڪجهه به نه،
ڪرڻ کانسواءِ ڪوبه پد حاصل ٿي نه سگهندو جڳ ۾
منهن جو چوڻ آهي -

سلوڪ

۱- سو ٻن ٻڪن بات آهي تات ڪنهن
جي ڏن ڙ -

ڪالهيون ڪا اکم ڏکر جون وڪاڻن پيا وات
پڪي سڏي ڪالهڙيون لوندا وتن لات
ٿو ظاهر ٿيندي ذات وٺي ٿمان روح چوي

۲- مکه سان رام جهڙي سائت نه اهي جيو کي
آن ڀاڳيءَ جي ناڻو سان آڇ بڪ ڪين لهي
ٿمڪر ڀڄي ڪوڙڪو بدا پڌ ڪٽي
ڪوڪر ڏمت رمي تر سڪي ٿٽي سامي چوي

۳- ڪاون سين ديدا چڱا سهاون سين سيتا
سوون سين جاڳيا چڱا ڪهڙ سين رهندا

تهن ڪري جيترو ٿي سگهو سنت مارڳ ڏانهن وک وڌايو ۽ مالڪ جنم دولت جا ٽي اهڙو السم سمو وتوڦت نه وڃايو اهڙي طرح اهي ٻه ٻيون سنگورن کان آپديش وٺي سندن شڪ پنجي هميشه پورو ۽ تن سان سنت سنگ ڪري نام جپڻ لڳا - ×

هڪڙي دفعي سوامي جي ڪن ٻه ٻيون سان روح ريهاڻ ٿي ڪئي، انهي هڪڙي ٻه ڀيڻ سنتن کي ويٺي ڪئي، ته هي سوامي ڀڳتي جا ڪي ڇهو آهي، ۽ انهن ڪٺڻ ڪئي آهي، ڪرپا ڪري اسان کي

کولي ٻڌايو. تهن تي سوامي جن چيو ته ٻاني سنتن مهاتمائن ڀڳتي لون ٻه ڪارن جي ڇڏي آهي، پر خاص ڪري ان ٻه ڪارن جي ڳٽي وچي ٿي. ۱- **پراڻايام** ۲- **واشنايام**. پراڻا يام کي هٺ مارڳ چيو آهي، ۽ واشنا يام کي سهج مارڳ چيو آهي، پراڻا يام جي معنيٰ آهي پراڻن کي روڪڻ، يا سوٽ کي سختيءَ ڏيئي ٽالي ڪرم ڪرڻ، ۽ آسڻ ساڌڻ، سو ته جوڳين جو مارڳ آهي. اها ڀڳتي ڪرڻ تمام ڪٺن ۽ سخت آهي. ڪيترا ماڻهو بيمار به ٿي پوندا آهن، جي منزل تي پهچي نه سگهندا آهن. انهيءَ ڀڳتيءَ پر ڏک گهڻو ۽ سک ٿورو آهي. واشنا يام جي معنيٰ آهي ڏيري ڏيري وشئي واشنائن کي روڪڻ. ۽ سهج سڪالو ٻنا سختيءَ ۽ بنا تڪليف جي نام جپڻ. سا ڀڳتي به ٻن پرڪارن جي آهي هڪ استول ڀڳتي، ٻي سوکم ڀڳتي، استول ڀڳتي به گهڻن پرڪارن جي آهي جهڙي ته مکه سان رام رام، واهگورو، سمت نام جپڻ، پرڪار ڪرڻ، گرو ٻين، الائن، انڌن، منجهن، دکين جي شيوا ڪرڻ ۽ آگهاڙن کي ڍڪڻ، بکين کي کارائڻ، سات سنت ۽ آئي وئي مهمان جي خدمت ڪرڻ، پس هڪ خاص ڀڳتي آهي.

سلوڪ

جنڪي ڌون ته پيد ڏين اندري تا ڌو سائين جي

ڪٿي من جهان مان سامهي سو ٿيندين
ڪري وٺ ڪلمت ري ٻڌندي ٻوليندي
موٽي نہ ايندين مرمر اهڙي مت ٿي

سڀ سان مٺو ٻولڻ، سڀ کي راضي ڪرڻ، سڀ سان نوڙي هلڻ، سڀ جو ڀلو ڪرڻ بہ هڪ اعليٰ ڀڳتي آهي.

سلوڪ

۱- مٺن سان ماڃ ڪر مکر سان وام ڪياه
ڀڳوڙ جي ٻوڙهي مان ڪڇڻ، ڀڳتي جي مهن ماه
ٻٽي سا لکر رساه - تہ خوش موڪدين خالي ٿوي

۲- سمس ڏوائي ڇهه ٻوي
سوڀ پاپان ڪا ٻڌ
تا نتي سيس ڏوائيٽي - جو ٻڙي نہ جم ڪا ڦند

۳- سدت ملي ڪيهي تلي - ڪال جال جم چوٽ
سمس ڏوائي ڪر ٻڙي سب پاپن کي چوٽ

سب سنگ ڪرڻ، ويد شاستر ۽ گورباڻي ياد ڪرڻ، پاپن کان پاڻ بچائڻ، سڀ اهي هلڻ بہ هڪ ڀڳتي آهي، جنهن لاءِ

ست ورڻ ارڏ هڙا - پرٿريٿه مات سمان
جي ان سيڻ مرڻا ملي - تہ تلسيداس زمان

اشنان ڪري جپ صاحب پڙهڻ، سمجها جو وهواس پڙهڻ، راس جو سمهڻ وقت ڪبير سهيلو پڙهي سمهڻ، اهو بہ شڀ ڪرم آهي، جو ٻڌيءَ کي نرمل ڪري ٿو. ڏاڪو ڏاڪو ڪري ڪولي لي چڙهبو آهي، تنهنڪري معدائي ڇڏي، شڀ ڪرم ڪرڻ ضروري آهن، الهيءَ کي استول ڀڳتي چيو آهي. ٻي سوکم ڀڳتي آهي، جا بدا مک بنا زبان جي کي ورلي جڳيا سو جن جا گرمک ڪندا آهن، ماپا ڏارين يا جهان جي عام ماڻهن کي الهيءَ سوکم ڀڳتيءَ جي ٻروڙ ڪاڻهي، جنهن لہ ڀڳت ڪبير صاحب چيو آهي-

۱- ڪامي ڪروڌي لالچي -
ان سين ڀڳت نہ هو.
ڀڳت ڪري ڪوئي سورما -
ذات ورڻ ڪل کو.

۲- ڪامي ڪا ڪرنا رهي -
لوڀي ڪا ڪره ام
ڪروڌي ڪا ڪر سدت هي. -
سدا ن ڪا ڪر وا م

۳- ڪيترا ئي من مسخرا —
جاڻ ٻوجهه ڪيو آر
رام ڀڄڻ تي آسي —
ڪا ڏط تي هوشيار -

سو ڀائي آها سوکم ڀڳتي پدائي ۾ جڳيا سو جنس ڪي آهي. جنهڪي سڪ ٻري ۽ پياس هوندي آهي، جنهن ۾ —

جڳيا سا جاڳو ٿئي — تانهن ۾ واڪ سٽاءِ
ڪلراڻي ٻڌوي وڃي — آتم ڀيج ۾ پاءِ
آتم ڀيج ۾ پاءِ — ٻاڌن ڪيان ۾ ڪيئي
سوان تپا ڪي ڀيج — ڪيڪا جنجال ۾ پاءِ
ڪي هيمان سوراج — جو وشمن تي هوءِ تراسا
تانهن پئي ڪيئي ڪيان — جاڳو هو جڳيا سا.

لنهن لي ڪن ٻراهمڻ ويٺي ڪئي، ۾ هي ٻسويو جڳيا سو چاڪي چئبو آهي. سوامي جن چين ۾ پائي جڳيا سو جا لڇڻ ڪن ڏيئي ٻڌو —

جڳيا سو جا نيٺي جڳ تي هوءِ اُداس
ودڪ ڏيراڳ تج ڪيان سين ڪاٽي
موهه ڪي ڦاس.

ڪاٽي موهه ڪي ڦاس هوءِ انتر مک، لين
جا ٿي سرب مه آتما ڏواري ڏاپ ڪرط تين
ڪي داسن داس. هوءِ ادن اڀياسي
چاهه چدعاهه تيه مري سو ڪيٽي جڳيا سي.

سوهي ٻيارا جڳيا سو الکي چئبو آهي، جو گرهست لي اُداس رهي، ٻچيءَ ٻي سوار رهي - من اندرين کي جيٽي وس ڪري، صبر، ٻکر، جا گرس ۽ ٻڪالس اهي جا رٿي ڳالهه جڳيا سوءِ جا خاص سها ٿک آهن - دکه ۾ هاهه هاهه ۾ ڪڇي، ۽ سکه ۾ اهنڪاري ۾ ڪجهي يعني دکه سکه ۾ سمر رهجي.

۱- سکه سهڻا دکه ٻڌ ٻڌ اد ودون مين مهمان
دودون آدر ديجيئي جو ٻيجي ٻپکڙا ن
۲- دکه سکه ملي ٻاڳهه ڪرار ۾ دوش ڏرو
جو ٻيجي ٻيکوان ٻي ڏان ٻيءِ شڪر ڪرو

ٻراها رهٽي تمام ڏکي آهي جهڙي لهڙي يعني سيکڻهن جو ڪم ۾ آهي.

يه بات هي اٿپٽي جمت ٻت سمجهي ۾ ڪوءِ
جب من ڪي ڪٽ ٻت مٽي تب هت
ٻت درشن هوءِ

سو هي پيارا سوکم ڀڳتي ڪرڻ ڪٺن آهي، اُن ۾ تن، من، ۽ ڌن ستگورن کي ارپڻ ڪرڻو پوندو آهي - ستگورو ڪرڻ کا اسواءِ سچو سک حاصل ٿي نه سگهندو. ستگورو ئي ملاح بڻجي هن ڀاوَ ساگر کان پار لنگهائين ٿا. لنگهڪري سنتن جا واڪ آهن.

ڪجهه ليا ڪرين کيا ن نه هوت مئي ڪرين،
فــــا هـــي ڀــو ڪر
ڪرين جتم ٿهي متعا ٿهي شانتي سچو ڪــر
تهين شانتي سچو ڪر ڄامي لاکون ڪرم ڪماوي
ڦاسي ممتا موه ڪي اک ستگور ڇڏاوي
ڪهي داسن داس نواري ستگور تاپ تين
ڀرم سروپ ڪڍاوي

سو پاڻي ستگورن جي ڪرپا کا اسواءِ آتم گيان حاصل ٿي نه ٿو سگهي. لنگهڪري ستگورن کي ساس پيتا ڏيئي اُنهن کان شبد وٺڻ جڳائي.

ڀلي داتا مر پيا ڏينا ڪر ڪو سيس
ڀلي داتا ڪر پيا جن ڏيا نام بخشيش

سو نام جي بخشش وٺي اُلترمک ٿي ڀيا راسان ۽ ڀيا مک جي سوا سن سان جاپ ڪجو آهي، جنهن کي هندو

اجپا جاپ، ۽ مسلمان قلبي ذڪر ڪري چوندا آهن جنهن ته -

(۱) وي مکر انگر اکر اکدمب پڙهي سو اوليا
(۲) اکو پڙهه الف جو پيا ورق سڀ وسار
اندر ڪئي آجا ريجا پڙهندڙ ڪيترا
(۳) ويد ڪتب شاعران پڙهيان مڪت فرود
ايڪ اکر جو کو مکر جاڻي تس ڪي نرمل سود

سو هي پاڻي آهو جاپ اهڙو ٿيندو آهي، جو هن جو هن بدن ۾ ساڍا ٽي ڪروڙ روما ولي آهن سو روم روم بعدي وار وار مسان رام جي نڪا و اکرندي آهي، دم دم. سا سون سا س سمرن ڪرڻ ڪري، اندر ۾ اجالو ٿيندو آهي ۽ پنهنجي لج سروپ جي پرڪاش ٿيندي آهي. ستون، رجو ۽ تمو، انهي گڻن کي ڪاٽي وجي چوٿين تريا پد ۾ جڳيا سو داخل ٿيندو آهي. جنهن کي سمع پد، پا آمر پد، پا مڪتي، پا سهج پد، چئبو آهي - انهيءَ ٻولر جي منزل ۾ ڪاهڻ ڪنهن سورمي جو ڪم آهي جنهن ته ڪنهن سمع چئو آهي -

مجهي مئي ڪام ايشور سمن
جگت روٺي تو روطڙ ڏيئي

ڇاڪاڻ ته موهه معنا آڏڪ ڙانجهو، ۽ وشئي سک
آڏڪ هٿڪڙيون، هن جيو کي تمام ڏاڍو ڪري
ڌيون آهن ۽ تنهي لڇاڳون لاهڻ به ڪٺن آهن -
١- لوڪ لاڄ ٢- ڪل لاڄ ٣- ويد لاڄ يعني
اسٽتسنتا، مان اپمان، دک سک، هاڃي لاڀ،
هرک سوڪ، ولوي ميت، انهن ٻڪو ولو سروهي
لو جڻن ته صاحبن جيو آهي -

آسعت هده اڄا ڏڪو ٿهي - وٺري ميت سمان
ڪهه ڏا ڏڪ سن ري مدا - ڳيا ٿي ڏاڍهه ٻڪان
سوهي ٻالي جهد ۽ جڻا ڏاڙي، لوڪل جو ٿرهو ٻڌي
ٻولر جي ساڳو ٻنهو ڏيکو آهي، جڻن شاه صاحب جن
جيو آهي ته -

ڪعيہ لڳي ڪام ڪاٿي ويل وطن جي
معان لڳيتي ! ودهام ڀير ڦر لهين ٻڙ جو
ساري رات سهڃان ڇاڳي ڄن ياهه ڪڍو
اهيون شاه لطيف ڄوي لڄي مڻي لڳو مان
ڪوڙئين ڪن سلام اهي آسط آئجي

سلوڪ

آئي هوڪر ڦراو ٻڄي ڪٿان شوڪ ته هوءِ

اٿس رهڻي جو رهي ڪو هڏن جو ڳي سوءِ
آهي ۽ سوڪيم پڳتي ڪرڻ وارا ٻيهي لڪي ڪين سگهندا
آهن جڻن ته -

لڳت ڪري پاتال ۾ ٻڌوڪهت هوءِ آڪاس
رجب تيهون لوڪ ۾ ڇپي ڏهري ڪاداس

ٿهڪري هي سڃو اوهان ڪان ٻه جيڪا پڳتي
جي آسٿول يا سوڪيم سا ڪندا رهو ته جنم مرڻ
جي چڪر ڪان ڇٽي آتما آنند کي ماڻيو. جئين ڪهڻن
ڪبير چيو آهي -

اس ڏهر ٿون ايوان ڦر ڇوڙ ميان
ٻهر هور ڏ مڻي ولوڙ ميان
اهر ٿو شاڏ وهان ڇهان ميان
ڏل پاڪ تي صاف زٻان ميان
ٿڪي ٻطڊا هين اڏسان ميپان

سوهي ٻيارا چووڻهه هزار سواس آٿن ٻهرن ٻه اڃايا
وڃن، ٿن جو ڪجهه قدر ڪريو، ڇاڪاڻ ته
هڪڙي هڪڙي سواس جو ملهه سهٽن اڪٽ يا املهه چيو
آهي، اهڙي امولڪ سواسن کي ڪوڙ ۽ ڪچ جي
ڳالهين لڳي وڃائڻ نه وڃايو.

(١) سوا سون سواس هزار ڇهه ٻڙا سواس ڏهه کوهه
کيا جا تو اٿ ڪا اهي سواس مت هو .
(٢) نانڪ ڪهڙا اُٺ ڏوان ناسڪ پر ڏهه رات
کوڙا حرص مٽيا ڏهين نا ڪجهه ماٺ ۾ سات

سو اهو ڏنڊو ۽ اصل ڪٽڻ جوڳي نه آهي ، ڪال جي وس ۾ ليڪ اهو ڏنڊو ڇڏي وڃبو ، چوڳوا ليسن آهي نه جيڪي ٽي ان کان ٻيا روڳي سڀ سنگ ڪري ستگورن سان ملي ، رام نام جپي وٺو ، نه جم جي ڏکن کان ڇٽي پئو ، آتما نند پائي سگهي ٿو . اهڙي طرح آهي پرمي اُپديش ولي پنهنجي ڪليان جو اُپاءِ سمجهي نمسڪار ڪري وڃي سنتن جي شيوا ۾ لڳي پيا .

هڪڙي دفعي روح رهاڻ هلندي هڪڙي پرمي ويٺي ڪئي نه هي ديالو ، ديا ڪري منهنجي ٽل هو دي کي ٽاريو يعني شانتي بخشو جا ڪاڻ نه آشا ترشنا روپي اگني ۾ منهنجو من جلي رهيو آهي سو هي سوامي - ڪرپا ڪري پنهنجي امرت روپي ورکا سان منهنجي هردي جي تپت لوايو تنهن تي سري ستگرو صاحب [سوامي جن] فرمايو - نه هي آتما - هي جيو ٽن تاپن جي تپت ڪري، جلي رهيو آهي ، اهي ٽي تاپ هي آهن : ١- آدي ٢-

٢- وياڌي ٣- اُپاڌي - يعني ١- آڌ ديو ٢- آڌ ڀوتڪ ٣- آڌ ديو آتم - تڏهن اُنهي پرمي جيو نه هي سوامي - مونکي اِنهن جو وستار ڪري ٻڌايو ته آئون ان کي ته سمجهان . تنهن تي ستگورو صاحب جن فرمايو ته ڀائي - جيڪي تڪليف دک هن جيو کي ٿين ٿا جيئن ته او چتو ڪو ڌڪ لڳڻ يا ڪنهن جاءِ کان ڪري پوڻ يا ڪو ڏک يا ٿاپو اچڻ ، اهڙي دک کي آدي يا آڌ ڀوتڪ تاپ چئبو آهي - هن جيو کي سرير جا تڪليف دک جهڙوڪ بخار - پيٽ جو سور مٿي جو سور - ٻوا سير - د سمت ۽ غيره تڪڻ کي وياڌي يا آڌ ڀوتڪ تاپ چئبو آهي - ٽيون هن جيو جي من جا دک جيئن ته ڪرودمتي - آشا - ترشنا - چاهه - چنتا موهه - ممتا - دنيا آدڪ کي ويادي يا آڌ ديو آتم تاپ چئبو آهي - سڀڪو جيو انهن ٽن تاپن جي تپت ۾ پيا ٿيا ان تي رهيو آهي . تنهن تي اُنهي پرمي وري وينتي ڪئي ته هي ستگورو سوامي ، اِنهي تپت کي ٽارڻ لاءِ ضرور ڪو اُپاءُ هوندو تنهن تي صاحبن چيو ته ها تو ٻيارا - ست سنگ روپي شانتي سرووپر نهي ڏبڻ يا سنان ڪرڻ ڪري ٽن من لري پوندو آهي - جيئن ته سنتن جا واڪ آهن :

سلوڪ

١- اگر لڳي آڪاس کو جهڙ جهڙ پون انگيار

سنت نه موٽي جڳت ۾ تون جل مر تا سنسار
٢- چندن سيتل لوڪ ۾ چندن تي سس سيت
چندن چندرما جڳل تي سيتل ست سنگ ريت
٣- ست سنگت ٻج ڪلپ تر سڪل ڪامنا ديت
امرت روپي ٻچن ڪهه تين تاپ هر ليت

اِتي ٻرهمي ورتي ڪٿي نه هي ٻڌو- اِها
ٽهي ڪيئن ڏني آهي، تنهن تي سري ستگورو صاحب
جن فرمايو ته پاڻي- سنتن جي چرڻن جي خاڪ لڳي
رهي، جنهن گروا جن صاحب جن فرمايو آهي ته.

ساڌ ڪي ڌوڙ ڪرو اشنان -
ساڌ اوپر جائيئي قربان.

يعني داسن داس ٿي، تن من ڌن قربان ڪري
خوب ٻريم سان شيوا ڪجي. تنهن لاءِ جڳتي آهي
ته سرون- منن- ندڌياسن- دوارا اشنان ڪري
ساڪيات ڪار ۾ داخل ٿيو آهي، سو سرون جي
معنيٰ آهي ٻڌڻ يعني سنت سنگ ۾ سنتن- مهاتمائن ۽
ست شاسترن جا واڪ ٻريم ۽ شرڌا سان ٻڌڻ، ۽
ڪن ڏيئي ٻڌڻ کي سرون چئبو آهي- ٻڌڻ ڪري
ٻ اوس اوچو درجو ملندو آهي. جنهن سري گورو
صاحب جن جپ صاحب ۾ سرون جي مهما چئون

چار ٻوڙيون، الهن ڪان پار رهن ٻوڙيءَ لاءِ چيون
آهن. ٢- منن جي معنيٰ آهي جهڪي وچن سنت سنگ
۾ ٻڌا جن، سي هردي ۾ ڌاريجن، يعني ويچار جن،
يا ياد ڪجن، سو منن جي مهما جون ۾ سري گورو
صاحب جن جپ صاحب ۾ چار رهن ڪان پسندر هين
لاءِ چار ٻوڙيون چيون آهن. ٣- ندڌياسن يعني
ڪمائڻ- آئين ٻڌل وارڪن تي ويساهه رکي خوب
ڪمائڻ يا ابياس ڪرڻ. الهيءَ ريت ابياس
ڪندي ڪندي نيٺ ساڪيات ڪار ٿيندو، يعني پنهنجي
نج سروپ جو ٻوڌ ڪاش پسبو ۽ اوندهه روپي يعني
اگيان روپي اندڪار نورت ٿي، گيان جو ديپڪ
جاڳندو. ائين سچي شانتي حاصل ٿيندي ۽
وشئي واسنائن جي تپت سڀ مٽي ويندي- ٽين
جڳتي آهي ته ستگورن کان گيان وٺي انتر مک
ٿي ڪري ۾ ڏيان لڳائي آلماند ۾ لين ٿي رهجي.
تنهن تي الهي ٻرهمي ورتي ڪٿي لڳي هي
دانا سائين- آنند ڪيترن قسمن جا آهن تنهن تي سري
ستگرو صاحب جن فرمايو ته هي پيارا- آنند ٽن قسمن
جا آهن . ١- وشئي آنند ٢- ٻجهانند ٣- برهمانند-
ٿيون وشئي آنند جهڙي ماڻهو ماڻي رهيا آهن- ٻيو
ٻجهانند سو جڳيا سو جن ماڻي رهيا آهن- ٽيون برهمانند يا
آتمانند يا سهجانند سو سنت جن ماڻي رهيا آهن- جهان

۾ ماڻهو ڇهن قسمن جا آهن - هڪڙا پامر - ۲- وشئي ۳- جگيا سي جن ۴- سنت جن - پامر جيو اهي آهن جن کي ليتي مريادا يا ڌرم ڪرم جي ڪا به خبر ڪا نه آهي، ۽ سنتن ۽ ايشور کان ڀـي مک آهن - سنسڪار جي ڪا به خبر نه ائن. ڇگي ملي جـي ڪا به ڄاڻ نه ائن - سدا هه پـاپ ڪرم ڪرڻ ۾ ڪوڙن ۽ ڪوڙن وڪارن ۽ ماس مدرا کائڻ پيئڻ ۾ غلطان آهن، سي پامر جيو چيا ويندا آهن. پيا وشئي جيو جنکي ايشور جي سڃاڻپ آهي پر انکي ياد ڪون ٿا ڪن، سدا هه وشيه سک ڀوڳڻ ۾ غلطان آهن. ڪامنا رکي ڪي چڱا ڪم ڪن ٿا، تنکي وشئي جيو چئبو آهي. ٽيان جگيا سي جن، يعني جنڪـي سنسڪار ڪندڙ، سٽگورن جا پيارا - وام نام جا پيارا انکي جپيندڙ - مايا جي ڌنڌن کان اداس، نشڪام ٿي شبھ ڪرم ڪندڙ سي جگياسي جـن چئبا آهن - چوٿان سنت جن، يعني جنکي پنهن ابهاس ڪري ٻوهم ۾ لئه ٿي ويا آهن، ۽ هئو مئي، ڌ ليسا، آد ڪسب وڪار جنهنا دور ٿي ويا آهن، سداه آلما نند ۾ لين ٿي رهيا آهي سي ٿي سنت جن چيا وڃن ٿا. جنکي پامر جيو آهـن سي مرڻ پڄاڻـا گهورلوڪ ڀوڳيندا، ۽ ٽرڳڻ جولين کي پراپت ٿيندا

جنڪي وشئي جيو آهن سي ايڪ ليچ جـو ٽيون ڏکي وري ماڻش جون پائيندا - جيڪي جگياسي جن آهن سي ڪمائي ۽ ابهاس انسار سورڳ يا ويڪنٺ جا سک ماڻيندا، ۽ ڪمائيءَ انسار هيٺ کي اهڙو جنم ملندو جتي هو وڌيڪ اتني ڪري پهچو جنم مرڻ ڪٽيـــن - جيڪي سنت جن آهن سي جنم مرڻ کٽي جولي جوت سمائجي ويندا اهڙي طرح اٿهـيءَ پرپٽيءَ سٽگورن کان گيان اپديش وٺي سچي شانتي حاصل ڪئي.

پتريڪائن رستـــي سکيا

سوامي جن ڪن پرپمن کي پتريڪائون لکندا هوا، تن ۾ به هر نموني جي سکيا ڀري پيل آهـي. اهي پتريڪائون گرمکي اکرن ۾ آهن. انهن پتريڪائن مان ڪي ٿورا ٽڪرا هيٺ ڏجن ٿا. هڪ پريميءَ من جي حالت جو بيان ڪيو آهي. ان کي جواب ڏنو اٿن تہ پيارا من ٿي هردم سا وڌان رهڻ کپي ۽ من جي چئي ۾ نه هلڻ کپي.

ڪبير اي من پڙا مشڪرا
جان پوڇه ڪري ڪيدو ار
ڌام جهوڻ تي آلسي - کائڻ تي هوشيار

پيارا تون من جو سوار آهين، من گهوڙو آهي تنهن کي جهڪڻ هين لغام کان سوگهو نه جهلبو ته هو ضرور ڏکو ڏيئي کڻي ٻه ڪيرائيندو. تنهنڪري هر وقت من لي ساوڌان رهڻ کپي. من وڏي پوفٽ ڪسي وس ڪرڻ لاءِ ستگرون جي ڏنل شبد ۾ ابهياسي ڪرڻ کپي. واڙي، وار، سواس، سواس لام جي سمرڻ سان من هٿ ڪري سگهبو. هڪ هنڌ انهن ۾ لکيو اٿن ته پيارا جي من ڀڄڪي ته تون اُن جي پٺيان نه ڀڄڪ.

من چلي ته چلڻ ڏي - تون ڏوڙ واڳ سنڀار
جيئن آلڪي ڪمان مان جاءِ ڦرسڪي تير

پيارا جي تون سر ٻڌڪي ڏڦڙ رکندين؟ من جي چئي موجب نه هلندين ته من ڏڪي ڏڪي پاڻهي ٿڪبو. پاڻي هولورام هڪ سوامي جن جو پريمي شش آهي، تنهن هڪ دفعي لکيو ته سائين منهنجي استري جا گهڻي وقت کان بيمار آهي، تنهن لاءِ فلاڻي حڪيم دلاسو ڏنو آهي ته خطري جهڙي حالت نه آهي اُن جي دوا شروع ڪئي اٿئون - سوامي جن ان کي جواب ۾ لکيو ته-

ويد ڪهي هٿن سڀ کي پلا - داروُن موري وس
پر ايشر تو ٻسوت ڪو پال ڪي

جب ڀاوين لي ڪس
ڪارڻ ٻڙا ڪها ڪري
جهون رام نه ڪري سهاءِ
جهه ٻه ڏالي پکي ڏري
سا ڏالي مڙ مڙ جهاءِ

پيارا جيئن سائين پٽا ٿي آن لي راضي رهڻو—
سکه سپهاءِ ڪر بڌ بڌ ڌوڻ هٿن منهنجا ان
ان ڪو آدر ديجئي جو ڀيجي ڀڳوان

جلد ئي پاڻي هولورام جي استريءَ چالاڻو ڪيو. پاڻ کيمچند ڪولمبي مان سوامي جن کي لکيو، ته منهنجو پگهار ۲۵ رپيا گهٽجي ويو آهي؛ ڇهه مهينن جي دڪان ۾ به نقصان پيو آهي. انڪي جواب ڏنائون ته پيارا اها تون ڪرتار جي ڀاڻ ٿي مهرباني سمجهه، وڏڪ ڪولي اٿئن لکون جو تون ڀاڳ سمجهو آهين. (مطلب اهو ٿي هون ته ڪهڙي جهڙي حالت ۾ اسين خوش ٿيون ٿا، اها به ڪرتار جي مهرباني آهي جو اسان کي نقصان ڏيئي ڏسي ٿو ته اسين سندس ڪئي تي ڪيتري قدر راضي آهيون.) سوامي جن جي لکيل پترڪائن ۾ گهڻو زور هيٺين ڳالهين تي آهي (۱) نام جپڻ، ست سنگ ۽ سيوا

ڪرڻ، غريبن يتيمن، گهرجائن جي وس آهر
سهائتا ڪرڻ، ۽ سدائين لوڀ ماڻ تي هلڻ. نام جپڻ
جي باري ۾ تمام گهڻو زور ڏنو ويو آهي. اموله
سواس نه وڃايو اجايو سمورو ٿي هٿ نه ايندو.

سلوڪ

١- اِڪ گهڙي ڏا ملي
مڪر ۾ ڌرم ڪيو ڪراس
ستو ڏي لکه لعنت اس جيءَ ڪو
جو دم دا ڪري وشواس

٢- ڪالهه ڪرڻ سو آج ڪر
آج ڪرڻ سو اب
پل ۾ پرلا هوئيگي - بهڙ ڪرڻگو ڪب

٣- رام جپن تو آج
جپ جو سچي ساج سنتن ساٿ
ڪالهه ڪالهه تم ڪيا ڪرو
جو ڪالهه ڪال ڪي هاٿ

٤- سواس سواس سري رام جپ
برٿا سواس نه کوءِ
ڪيا جانو جوابت ڪا ايهي سواس مڪ هوءِ

پيارا نام جپڻ ۾ سستي اصل نه ڪريو.

(١) سرب روڳ ڪا اوکد نام
ڪلياڻ روپ منگل گڻ ڪام

(٢) اولس ڀڳتي سو وس نام
ڪهه نانڪ جن ڪي سد ڪام

(٣) ورا رام ڪي نام سين جو جن لاوي پريم
ڌويا هه حان اس سدسا ور هاري ليوي جيمه

(٤) رام نام کي سمرلي - تين لوڪ سر پوش
او جن يگمت ڪري بو ڪا رهي ٿانڪا منجهه پرڌوش

مطلب ته اٿندي، ويهندي، کائيندي، پيئندي نام
جپيندو رهجي.

سلوڪ

ستن سان ملاج ڪر دل سان نام ڏيا
ڀڳهر جي پوريءَ مان ڪجهه ڀڪتي جي مکر پاءِ
ڀٽي سا لکه رساءِ ڏ خوش هو نديڻ خا ڏو ڇوي
سڀ ڪان وڏ ڀڪ سدن زور هوند و هو نمر تا ۽ غريبي
لي چوندا هئا ته نام جپڻ ۾ سقلو تڏهين آهي جڏهين
تون ٻاڻ کي ماڻ ڪان رهت ڪرين، سدائين حليمي
جو هار ڳچيءَ ۾ پائين.

١- مڏا ٻولڻ تو چاڙ مٿو ن ٻي ڪجهه دي
پرپ تعا دي ڀکلي - او مهڪل ڪيون ٻڙيدي

۲- ٽوڙ سر اکر، کوڙ ڪري جهاڳيا مدت
ايهڙي ويس پهڙي ڪر
ڦاڻ ورس آوي ڪت

پاڻ سوامي جن ته الهيءَ مثلين سلوڪ جو هو بهو روپ هوا. امرتا ڪيا ۽ غريبيءَ جا ته اصل پتلا هئا. زبان ۾ مٺاج ته ائين ٿي ها پرشن ۾ حد کان وڌيڪ هو.

پريمن جا پشپ سوامي جن جي چرنن ۾

ڪهڙي ڀيٽ ڏيان - سامي ساڌ سنگت کي
هيرا ماڻڪ موتي ڪنچن ٿالهه ڀريان
پٽ پٽمبر پاٽوڙن، توشا ڏيئي ڏيان
توڙي صد قربان ڪريان
تڏهن پڄي نه پريم رتيءَ سان

ايڏي موٽومل عمر ٻڌي مان لکي ٿو، ته هڪ دفعي مان سوامي جن جي درشن لاءِ ڪوٽ ڪنان اٿيس. واٽ تي چنگل ڪوٽ ۾ پهتم، ته سوامي جن اڄ رهڙڪي صاحب ويا هوندا. مون کي گهڻو خيال ٿيو ته جيڪر سوامي جن ڪوٽ، يعني جروار ۾ هجن ته مان درشن ڪري، پوءِ ٿي موٽي وڃان، جو ڪم ضروري آهي. انهيءَ خيال سان سوامي جن

کي دل ئي دل ۾ ارداس ڪندو آيو، ته مهر ڪري اڄوڪي رات ضرور جروار رهو. جو منهن جي الي درشن جي اڪلاڪا پوري ٿئي. جڏهين جروار پهتس تڏهين ڏٺم ته سوامي جن آئي هوا. مان وڃي کين ڏنڊوت ڪئي، سوامي جن منهن جي اندر جي وارتا جاڻي، رهڙڪي واري ماڻهوءَ کي چيائون ته توهان هاڻي هل، اسين سڀاڻي اينداسين.
(۲) ٻئي دفعي ڀائي موٽومل پنهن جي سنگتيءَ ڀائي هوتومل سان گهلپور ڪوٽ ۾ گڏ جڙ ويو. [گهلپور تعلقه ڪشمور ۾ ڪوٽ آهي]. اتي وڃڻ سان، کين معلوم ٿيو، ته هوتومل هٿ ڪولو آهي. ڀائي موٽومل ڏاڍو دلگير ٿيو ته هيترو جو پنڌ ڪيم، سو ٻه اجايو. ڀائي موٽي مل کي ڪجهه به نه پئي سجهي. آخر دکي ٿي، اڪيلائيءَ واريءَ جاءِ ۾ وڃي سوامي جن کي ارداس ڪيائين ته سائين ڪيئن ۽ ڪري مون کي ڀائي هوتومل گهرائي ڏيو. او چتو ڀائي هوتومل کي، جتي هو آئي ڪوٽ موٽڻ لاءِ خيال ٿيو، ۽ هڪدم وهٽ تي چڙهي، ڪوٽ آيو، ۽ اچي پنهن جي پريم ڀائي موٽومل سان گڏ ٿيو. (۳) مسٽر لڇومل ڪراچيءَ مان ٿو لکي ته هڪ دفعي مان سوامي جن جي درشن لاءِ ٿي ڏينهن موڪل وٺي، جروار ٿي ويس. واٽ تي روهڙي اسٽيشن تي جاچ ڪيم ته سوامي جن ڪٿي آهن، جو سوامي جن جو ٻاهر اندر

اڄ وچ گهڻو ٿيندو هو ۽ روهڙيءَ مان وري
سنڌ ن جمر پهچي سگهندي هئي. روهڙيءَ ۾ مونکي
پتو ڪونه لڳو. دل ۾ اهو ئي خيال هو ته ضرور مون
کي سوامي جن درشن ڏين. جيڪڏهن وڏڙڪي
صاحب وجان، ۽ آئي له ههن ته وري جتي ڏس ملي
آئي وڃي درشن ڪري وري ڪراچيءَ ۾ موڪل
واري عرصي ۾ پهچي نه سگهندس. انهيءَ ڪري
دل ۾ سخت پيو ٿيان - ۽ ويتي پيو ڪريان ته ڪنهن
به ريت سهڻي تو ريءَ موڪل ۾ سوامي جن جو
درشن ٿئي.

انهن ئي خيالن ۾ ٻيلو هوس، ته ڏهر ڪيءَ ويهڙ
گاڏي جتي وئي، ۽ مان اُتي ئي رهجي ويس. انهيءَ
حيرانيءَ ۾ ٻيلو هوس ته هاڻي ڇا ٿيندو. هيڏهون ته
ويس ته هو ڏانهن به ويس ڇا! ته اسٽري ۾ مون کي
هڪڙو براهمڻ گڏيو جنهن چيو ته سوامي جن اڄ ٿل
ڳوٺ ۾ آهن. مان يڪدم اتي ٽڪيٽ وٺي اوڏانهن
روانو ٿيس. ۽ وڃي سوامي جن جو درشن ڪيم. پر
جيڪڏهن مان روهڙڪي صاحب وجان هان ته جيڪر
مونکي سوامي جن جو درشن ڪونه ٿئي ها.

٤- هڪ دفعي مسٽر ٽيوڻمل ٽولکي ته ڪراچيءَ ۾
۾ سوامي جن وٽ هڪ مائي سوالڻ آئي، ۽ اچي چوڻ لڳي
ته منهنجو پتي سورداس آهي، مان پاڻ جي ڳوٺ
جي وڏل آهيان، مونکي لنڊڙا ٻچا، ۽ هڪ وڏ ورهيه تي

آهي - مونکي پنج سو روپيه ڏيو. سوامي جن الٽو پڇي
ورتا - کيس فرمايائون ته ماتا تنهنجو پتي، جيڪڏهن
سورداس هجي ها ته تون هندو استري ٿي ڪري
کيس ۽ ٻارن کي ڇڏي هت ڪيئن اچين ها، اسانکي
خط ۾ اکر لکي موڪلين ها، جنهن تي شهر جي مکيءَ يا
ڪنهن چڱي مڙس جي تصديق ٿيل هجي ها، ته
جيڪر گهر ويٺي ڪرتار تنهنجو ڪارج ڪري ها.
پر تون هت ڪراچيءَ جي ويڙهل ٿي ڏسجين، تنهنجي
ڳالهه سچي لڳي ڏسڻ ۾ اچي. کيس سوا روپيه
سوامي جن ڏنو. جو گهٽي چوڻ کان پوءِ مائيءَ ورتو.
پوءِ چوڻ لڳي ته هيءَ راست ئي آهي، راست جو مان
ڪا ڏي ويندي پس مونکي هت رهڻ ڏيو، سوامي جن
کيس چيو ته تون پنهنجي گهر وڃ ۽ هت مڙدن ۾
تنهنجو رهڻ ڪنهن به حالت ۾ ٺيڪ ٺهي. مائيءَ چيو
ته مونکي هت ڪوئي گهر گهاٽ ڪونه آهي - سنڌس
دل جو ارادو هو، پنهنجي ڳالهه سچي ڪرڻ، ته
مان پاڻ جي آهيان ۽ اڪيلي آهيان. سوامي جن
کيس ته ماتا هر ويڙو ڪوڙ چوڻين ڳالهائين. مسٽر
ٽيوڻمل ٽولکي ته سوامي جن مونکي چيو ته تون پنهنجي
گهر وٺي وڃي رهائينس. جو مان ان گهر پهاڙ سان ن
ڪراچيءَ ۾ رهندو هوس. مان مائيءَ سان ٻاهر نڪتس
۽ کيس جڏهين پنهن جي گهر وٺي آيس. تڏهين
مائيءَ چيو ته منهن جا هت عزيز آهن مان انهن وٽ

ٿي وڃان. پوءِ مون جاچ ڪئي تہ ماڻهوءَ جو گهر
هٿ آهي ۽ سنڌس ڳالهہ بہ سوري ڪوڙي هئي.
اهڙيءَ طرح سوامي جن اندر جو حال ڄاڻي ويا.
[٥] هڪ دفعي هڪڙو داس سوامي جن جي درشن لاءِ
سوامي جن وٽ رهڙڪي صاحب ۾، هوليءَ جي
موقعي کان ٿورو اڳيرو آيو. ڪيترا ڏينهن اتي
رهيل هو. هوليءَ گذرڻ بعد جڏهن سوامي جن
موٽي جهرواڙ وڃڻ لاءِ تيار ٿيا، تڏهن اهو بہ ساڻن
جهرواڙ آيو، جهرواڙ ۾ اکيون ڇٽا ٿي پيو. ڇٽا
وڌندي وڌندي ڏاڍو تڪليف جي حالت ور ٿي.
سوامي جن ڊاڪٽر گهرائي جو ڏاڍو وسہ ڪيو. جو
ميرپورماٿيلي کان روز ايندو هو. وري جوڳي صاحب
جو سوامي جن جي دوا ڪندو هو، ان جي دوا
شروع ڪرائي ٿونس. سوامي جن وقت بوقت اکيون
ڏسڻ لاءِ ڏينهن ۾ ايندا هئا، ۽ ڪا ٿونس ڇا ٿيو تہ اوهان
جي صحت جي اطلاع ڏجي، ان عرض ڪيو تہ
ضرور ڪولا آهي، اڳتي سوامي جن مالڪ آهن.
سوامي جن دوالدئي ڪري سنڌس پٽ کي تار
ڪئي، جو هارڻ سميت آيو. ڏينهون ڏينهن سنڌس
طبيعت خراب ٿيندي ويئي، دراصل سنڌس
خيال هو سوامي جن جي حاضري ۾ سور ڇڏڻ
جو. آخر هڪ رات جو اهڙو اچي حال ٿيس جو
ٻاهر کٽ تان هيٺ لاهڻ جو خيال ڏيکاريائين،

آخر ساهہ گهٽجڻ لڳا تہ ڪري ڇڪو. ان وقت
سنڌس ڏورمهٽي، سوامي جن جا چرن پڪڙي
روئڻ ساڻن روئي، پڪاري عرض ڪرڻ لڳي تہ
سائين ۽ سائين جن جي در تي سکل اچن سي ساوا
ٿي وڃن، پر آءٌ سائين آڏس سا سگهي تو ڇا ن، انهن
ڳالهہ سائين جن جي دل کي ڏاڍي سگهندي.
سوامي جن ان وقت ڪجهہ وقت ٿيءَ ۾ پڇي
ساهر لڪري وڌا، ۽ وري اچي ان داس مٿان
هٿ رکيا ٿون. سوامي جن جو هٿ رکڻ، ۽ ڏک جو
گهٽجڻ لڳو. پوءِ آهستي آهستي نڪتل ساهہ وري
موٽي ۽ اندر پيءَ طرح سوامي جن جي ڪرپا ساڻن
ڏک هٽندو ويو، تان جو اٺن ڏينهن ۾ اهو داس
هوش ۾ ٿي پنهنجي ڳوٺ ويو. ٦- پاڻي جهمل ڍهرڪيءَ جي
وقت جو وسيل، سوامي جن جو هڪ پراڻي شش،
ستن ايماريءَ جي وقت ۾ رات جو ڏينهن ڀڄي
ڍهرڪيءَ کان رهڙڪي صاحب ۾ ٣ ميل پنڌ ڪري
ايندو هو ۽ پوءِ رات جو هڪ بجي ڌاري واپس ڍهرڪيءَ
موٽي ويندو هو. اهڙيءَ طرح ڪيترائي ڏينهن ڪندو
رهيو. هو ايندو يا ويندو اڪيلو هو. هڪ ڏينهن
سوامي جن جي ڏورمهٽيءَ سوامي جن کان پڇيو تہ
هي جو پاڻي جهمل روز سياري جي رات جو لوڙو

ڪيهر جو ٽوڪٽي اچي، سو وري اڪيلو واپس ٿو وڃي، ان
کي ٻه ٽي ڀيرا ڪونه ٿو ٿئي. سوامي جن ڪيس چيو ته اها
ڳالهه ڀائي جمن مل کان پڇ. ماما صاحب هڪ رات
جو ڀائي جمن مل کان ساڳيو سوال پڇيو، جمن مل ورندي
ڏني ته ماما مان اڪيلو ڪونه هوندو آهيان، مون
سان سدائين سوامي جن اچڻ يا وڃڻ وقت گڏ هوندا
آهن. ٧- ڪشمور طرف جو هڪ برهمي سوامي جن
جو شش هڪ دفعي جي ڳالهه ٿو ڪري، ته سندس
استري مري ويئي هئي. رڪمس هڪ دفعي اچي
ٻي استريءَ جو خيال ٿيو، انهيءَ ڪم لاءِ هو ڪوشش
ڪرڻ لڳو پر جڏهين انهيءَ لاءِ ٻاهر نڪري.
تڏهين ڏٺائين سوامي جن کي ٻيهو ڏسي، هو پيا
ڪيس چون ته اڙي پاپي هيءَ ڇا ٿو ڪرين. اهڙي
طرح جڏهين ٻه ٽي دفعا ائين ڏٺائين تڏهين هڪدم
خيال جا ڇڏيس، ۽ پوءِ انهيءَ ڪم کان پاسو ڪيائين.
٨- مسٽر ڪنيا لعل اسٽيشن ماسٽر ڏهرڪيءَ جو
اکين ڏٺو ذڪر ٿو ڪري ته هڪ دفعي سوامي جن
ڏهرڪيءَ ۾ پڌارڻ پيا ڪيو. خلق هزارن جي
تعداد ۾ هئي. سوامي جن ٻولهه جي ولگ ۾ دوال
هوا، ته اتي هڪڙي مائي پنهن جو معل ٻار ريشمي
ڪپڙي ۾ ويڙهي ۽ پرشاد جو ٿالهه کڻي پڇن ۾
آئي، پرشاد جو ٿالهه سوامي جن جي اڳيان رکي،
ٻالڪ سوامي جن کي ڏيئي عرض ڪيو ته ڪرپا

ڪري ٻالڪ کي لولي ڏيو. سوامي جن ٻالڪ کي
ولي لولي ڏني ۽ پوءِ ٻالڪ مائيءَ کي ڏنائون.
مائيءَ وينتي ڪئي ته ٻالڪ کي ڪلائي يا رکشا ري
ڏيو. سوامي جن ٻالڪ کان ڪرڙو لاهي ڏنو ته
ٻالڪ ته مري ويو ٿيل هو. مائيءَ کي گهڻو ئي سمجهايائون
ته الهين ڪپت نه کجي، ڪرتار جي اڳيان ڪنهن
کي مجال آهي همٿ وجهڻ جي. مائيءَ گهڻي
وينتي ڪئي. سوامي جن رحم جا ڀڳهر اُن وقت
ٻولهه ۾ تمنار ٿي ٻالڪ کي سڏ ڪيو. لالا چئه رام
رام. سوامي جن جو ايترو چوڻ ۽ ٻالڪ
جو وٺان اوٺان ڪرڻ مائي ٻالڪ جيئرو
ڪرائي خوش ٿي آسيسون ڪندي وئي. اُن
واقع کان پوءِ سوامي جن جڏهين به ٻالڪ کي لولي
ڏيڻ لاءِ ڪٺندا هوا، تڏهين ٻالڪ کي ٻهو ياٽين
لهاري، يا جي ڪنهن ڪڙي سان مٿهن ۽ ٻدن
۾ ڪيل هوندو هو، ته اهو ٻوڙي ڪري ٻالڪ کي
ڏسي پوءِ لولي ڏيندا هوا. سوامي جن جو
هڪ داس لکي ٿو ته ٽن وقتن ۾ ساٽس سوامي جن
سندس ڏسندي همراهه ٿيا آهن. ٩- هڪ دفعي
هو ٻکيءَ ٿي جروار کان ميرپور ماٿيلي آيو ٿي،
واٽ تي ڳڙهي جا ڪرپسان سواءِ ڪنهن ٻاهر ٽين
عجب جي گاڏي اولڙي ٿي پئي. پوٽڻ ون ان
وهلن مالهن ۽ اکيون وهال گاڏيءَ واري کي ڏک گهڻا لڳا،

لکي نه پيئي هئي. پر آن سوامي جن جي داس کي جو اڳيون وينل هو، کي معمولي ڌڪڙون گوڏن تي آيون. هيءَ هڪڙو اچنبو هو جو پنهنجي سهڻي کي گهڻا زخم رسن، خود گهوڙي ۽ گاڏيءَ کي نقصان ٿئي، باقي هڪ اڳيون وينل جنهن کي جيڪر رواجي طرح گهٽ کان گهٽ ڌڪ اچڻ کپي، ان کي فقط ڌڪڙون اچن. اها پڻ ڪرپا سوامي جن جي هئي.

(۱۰) وري هڪ گهري آهو داس اُٺ تي ٿي ويو، واهيءَ مٿان پل ٽپيندي، پل جي اکري وچ سبب اُٺ جي ور پيو. تڏهن نه اُن ماٺوءَ کي سواءِ پاڻيءَ ۾ ڪرڻ ٻئي جي ڪجهه به ڏک نه آيو. جتي اُٺ کان ڪرڻ سبب موت به ٿيندو آهي، اُتي ڪا ڌڪ به نه آئي، هيءَ پڻ اچنبو سوامي جن جي ڪرپا جو هو.

ٽيون دفعي ته اصل بي حد عجيب مثال ٿي گذريو اهو ماٺو اُٺ تي ويو ٿي، نه ٿي ڇٽا سا اُس گهوڙن تي هوا، واٽ تي اُٺ کي هڪ سٽي پير تي اولهي واهي ٽپڻي پيئي، اُٺ جا پويان پير واهي ٽپيا، باقي پويان پير اُن واهيءَ ۾ هيٺ لٿا. رواجي طرح جيڪر اُٺ، اُٺ هلي ٽپيندڙ ۽ آهو ماٺو ڪالي پڻ ڪري ٽيئي پنهنجو ساهه وڃائين ها، پر قدرت اهڙي جو اُٺ کي جهٽڪ کڻي ازغيبي ماٺوءَ پڻ پويان پيرن کان ڪڍي واهي ٽپائي، اها حالت

هڪڙي پليان ايندڙ ماٺوءَ به ڏٺي، ته اُٺ جي پويان پڻ پيرن کي الهيءَ واهيءَ مان ڇڪي کڻي ڪڍيو، ۽ پير پنهنجي هٿن ۾ ڪڍي واهيءَ جي پٺيءَ پر ڪيائين ۽ پوءِ اهو ازغيبي ماٺو گم ٿي ويو. هيءَ بلڪل اولهو اچنبو سوامي جن جي ڪرپا جو هو.

نوٽ:- داس جي ٽالي سان جيڪي هٿي پر سنگ آيا آهن سي هڪ ديوان (مختيارڪار) جا آهن. هو سوامي جن جو پڻ شش آهي ۽ سوامي جن جي ته مٿس اُتي ڪرپا هئي، هو ٽالو ڏيڻ ٿيو چاهي.

ٽيئين پنهنجي پنهنجي ٽڪسڻ ۾ ايندو ته ڪيئن نه سدا [ستگورو] هر وقت ۽ هر حالت ۾ سکن جا سهائڪ ٿين ٿا، پر سکن جو به ڌرم آهي ته ستگرن ۾ پورن ويساهه رکي ڪين ٿرن من، ڏئن ارپڻ ڪري ڇڏين صاحبن ڇهو آهي.

گرو کي گرمه شيو ڪو جو رهي
گرو کي آکيا من مه سهي
آپس ڪتر ڪر ڪهه ڌر جهاوي
هر هر ڏام ره ٻي سد گاوي
من بيچي سٽگر کي پاس
تس شيو ڪي ڪارج راس
شپوا ڪرت هوءِ ڪا مي

ٽيسن ڪونئن موٽ پراپت سوامي.

سوامي جن جي ڪن ٻاهرين ڳالهين جو، سنکيپ ۾ مٿي ذڪر ڪيل آهي. سوامي جن جي رهڻي ڪهڻي مٿي ڏيکاريل ديوي سمپدا جي ڳالهين سان ڀرپور هئي. رهڻي سندن بلڪل سادي، هميشه ڳاڙهي ڪفنيءَ سان ڪپڙي جي ڏوري، ڳچيءَ ۾ معمولي صدري ۽ هيٺان ڪپڙي جو پهراڻ. مٿي ۾ سادي اڇي ٽوپي، يا ٻاهر اندر وڃڻ جي حالت ۾، ۽ پيرين پاؤن جي حالت ۾، چمڙي جي جتي هوندي هئي. اهي سڀ ڪپڙا ٿلها جوڙيءَ جا، هٿ جا ٺهيل هوندا هئا. ڪڏهين به ڪو به اوچو يا ريشمي ڪپڙو ڪو نه ڪندا هوا. جيڪڏهين ڪو ڪٿي پريم ڪري اوچو يا ريشمي ڪپڙو ڏيندو هون، ته اول ته اُن ڪان وٺندا ڪين هوا، پر جيڪڏهين ڪٿي وٺندا به هوا، ته اهو ڪنهن ڪهڙ جهڙ واري پرش کي ڏيئي ڇڏيندا هوا. سندن گذر هٿ ۽ زمين مان پيدائش تي هو. يعني هٿ تي ڪجهه اُن جو ٿورو وايار ڪرڻ ۾ ايندو هو. رهڻي سندن اهڙي سادي ۽ خيال جا ته بلڪل اوچا هوندا هوا. برهم گيان جي ٻيهڪاروي اهڙي جو جيو-جنتو، پسون پکي، ۽ جڙ پدارٿن کي به پنهنجو روپ سمجهي، وهنواري ورتاءُ ڪندا هوا. ڪڏهين ڪڏهين به ڪنهن سان ڪو ٻولڻ هئا ڪون. اندر ۾ لئو سدائين پرماتما سان جڙي رهندي هئي. ٻاهرون وهنوار

هن اڪيلائي ۾ ٿين وا ڪر ڪندا هوا. ڪڏهن ڪڏهن اڳ جون يعني ٻاهر لڪائيندا ۽ شڪتي پڇا ڏيندا رهندا هوا. ڪوا، ڪٿي ڪڏهين به برهم گيان بابت پڇندو هون، ته چوندا هوا ته اسين وائيا گرهستي ماڻهو، اسين ڇا برهم گيان جا ڄاڻون. وڃي سادن سنتن کان پڇو، پر جيڪو پريم رکي ايڪانت ۾ برهم گيان بابت ڪي به سوال جواب ڪندو هون، ته انهيءَ کي پورا پورا جواب انهيءَ جا ڏيندا هئا.

ڪيترائي وڏا وڏا آفيسر سندن درشن لاءِ ايندا هئا. انهن سڀني کي پتا پوڄه آدرستڪار ڪري، انهن سان پريم ڀاؤ سان ورتاءُ ڪندا هئا. ڪيترا دفعا ته مسٽر وولڪ چيف انجنير سوامي جن وٽ آيو هو، ۽ هڪ دفعي ته پنهن جي ڊرم پتنيءَ سميت گهوڙي ۾ چڙهي آيو هو، ۽ سچو ڏيهن اچي جروار ۾ سوامي جن جي سنگت ۾ گذاريو هوائين. اُن سڀني کي ڪاڏي لاءِ هڪڙو ملندو هو، پاڻ به سنگت ۾ ويهي هڪڙو کائيندا هئا. ساڳي طرح سوامي جن جي پنڊاري ۾ ۴۰ ڪن ماڻهن جي رسوئي ٿيندي هئي، وقت تي به ٻه، ٽي ٽي سو ماڻهن جي رسوئي ٿيندي هئي. پنڊاري ۾ به سادگي، پر اهو اُن المبرت روپي تي من جا وڪار دور ڪندو آهي. پنڊارو هميشه پنهنجي ڪمائي مان هلندو هون، ڪڏهن به ڪا به شيءِ پرمارٿ ۾ (ٻاهران مليل) پنڊاري ۾ نه واپرائيندا هئا. سواءِ ڀاڄيءَ يا ميوي جي، جي به پرشاد

طور ونن کي ڪٽي ايندا هوا، آهي ته آلي جو آلي
يا پنهنجي پرورائي ڏيندا هوا. ستگرن جي وِنڪنڊ
ڌام پڌارڻ بعد سوامي جن اڪثري ويراڳ ۾ گذار يندا
هوا ۽ هميشه پيا چوندا هوا. ته:

جس پياري سين نيهن تس آگي مر چالئي
ڌرکہ تحان کا جيوڻا - جو پاچي تاکي جيوڻان

ڪيترو وقت ته اِئين ويراڳ ۾ رهندي گذار يندا هوا
ستگرن جي ڪرپا جو اِهان عيئين موجب چوندا هئا.

(٣)

شبد

مليا موهه گر برهم گياني - جن ڪيتا برهم پرڻي ڀالي
ڌنڌنڌن وڏ ڀاڳ هماري - مليا موهه گر برهم گياني

١. سد ٻيچار جب ڪيتا سو لعتر
لب آگهڙي اپي ڪالي
برمالم سبب ٻار برهم کي - ٻڙي سعالن ٻهڃاني

٢. لعه مسي پد ليتا لپاسي - اوسه پعارته کو جاني
جيو اِيس کي تجي آپادي - آسي پد ۾ ايڪتاني

٣. اب من مگهن پيا برهم ساگر - لوڪ لاج لهي ڪلڪاني
جيون سلتا ساگر کي مڏ - آلت آپ ۾ آلپاني

٤. من کي برتعه لڳي اس پد ۾ - جهان نه ٻهڃي من واني
سعسا سڪل مٽيا اِس من ڪا - هوکہ سوک لهين و رڌاني

٥. ساچي لگن لڳي ستگرسين - جب ته وهي لن کي جاني
جن ويڙهاگر ڇون ڪمل ٻڌي - سمجهه ڪيتا سرشواني

ستگرو پڳتي ۽ جو ورلن سنڪيپ ۾ مٿي ڪري آيا
آهيون، هت فقط اهو ڏيکارڻو آهي، تہ سري
سوامي **ستراهداس** صاحب جن جي وِنڪنت ڌام
پڌارڻ بعد، سوامي جن سندن اٺن سان اهڙي
ادب سان ورتندا هوا، جو ذڪر ڪرڻ ني محال
آهي. سوامي **ستراهداس** صاحب جن جي پت
ڀائي مهرداس صاحب جن کي پاٽسان گڏ پڳتين ۾
ولي ويندا هوا، ۽ پڳتين ڪندي ۽ نچندي سن
سندن هنج ۾ ڀائي مهرداس صاحب جن هوندا
هوا. وري سوامي **ستراهداس** صاحب جن جي
اِن ليا ٺين، جن جي شادي جرواربر ٿي هئي، تن
وقت به صبح سانجهي ۽ نيم سان هري هر ڪرڻ
ويندا هوا. سندن ٻهڙ لن ڌرمپتي ٻورن پتورت
استري هئي، لهي ۽ هيا ۽، جي استري ۽ جا ڏيڻا
هوندا آهن سي ته اُن ماتا وت پنهنجا ر هوا.
جڏهن اِهن جو اوتار هئي. ماتا، پتي ديو جن
يعني سوامي جن جي ٻوبر سان شيوا ڪندي هئي،
۽ سندن مت انوسار پنهنجي ۽ اُتي ڪر جي شيوا
ٻه پاڻ ڪندي هئي. رهڙ کي صاحب ۾ پنهنجا ري
۽ اِي ۽ طرح جي شيوا ماتا جن ڪندا هوا. بعضي
پهن ماتا ٿن يعني استرين ڪان جي ٻوبر ڪري شيوا
لاءِ ايندا يون هيون، سي شيوا ولندا هوا.
مطلب ته جهڙي ۽ طرح سوامي جن شيوا ۽ سادگي ۽ ۾

لعمر هوا اهڙوني سندن ڏو مرڻتي هئي . هڪ ڀيت
۽ ٻه لسما ڪمون چڙهي سنمت ١٩٨٦ ڌاري
وفات پڌاري . سوامي جن ٻاهرين طرح ته ڪجهه
شوق ڏيکاريو، پر اندر سدا سجاڳ ۽ ڌرم تي قدم
هون - ڪين وري شادي ڪرڻ جو ڪوبه خيال ڪيا
هو . پر آزمائش مان ڏلو ويو ته وڏڙڪي صاحب
۾ سندن ستگرديو جن جي آستان جو ڪم پوريءَ
طرح اڳي وانگر نٿي هليو، تنهن ڪري ٻي شادي
سوامي جن مهرپور ماتيلي مان سنمت ١٩٨٨ ۾ ڪئي .
اهڙيءَ طرح ٻنهن جي حياتيءَ ڏانهن لنءِ من، تن ۽ واٽي
سان سري ستگرديو جن جي سيوا ڪري ٻاهر اوڀن
ڪيائون . جن تو نارين کي جوار خواهه وڏڙڪي صاحب
۾ وڃڻ جو موقع مليو آهي، تن کي ڀلو ڀي سڌ آهي ته
ڪهڙيءَ ريت سوامي جن جي گرهست ۽ ستگر آستان
تي سيوا جو ڪم پورو ڪري هليندو هو .
سوامي جن جي بيگم پور ڌانهن تياري ۽ سمجهه
ڪنهن پڌار چڙهي .

١. عاشق تانگهو تار — ڪٺن ڪين اندر ۾
لدو سان لڪ پهچي ڪري پل ۾ لکيا پار
وڃي بيگم پور جي بيٺا مڃيو ٻيا ڌار
ڪري اکيون چار — سامي ملي سروپ سان

٢. ڪمر جس مرڻي تي جڳهه ڌري مرين من آنند
مرڻي مي ڻي پاڻمڃي پورن پرما نند
٣. مرڻا مرڻا سڀ ڪو ڪهي پر مرڻ نه جاڻي ڪوءِ
ايسا مرڻا جو مري - ڦر پهرنه مرڻا هوءِ

(١) ڀائي چوئٿمل گدو مل گهوٽڪيءَ وارو لکي ٿو ته
سنمت ١٩٥٦ ۾ جڏهن سوامي جن جي پتا ڀائي تاراچند
کي هڪ ننڍڙو دڪان جروار ڳوٺ ۾ گذران لاءِ
هو، تڏهن سامان سڙو دڪان لاءِ گهوٽڪيءَ
مان ڀائي چوئٿمل گدو مل جي دڪان تان جروارن
واري دڪان لاءِ آڻيندا هئا . ڀائي چوئٿمل هڪ گورمک
پرش آهي، جنهن سوامي جن جو ليکو ڀائي چڪيو، ۽
سوامي جن کي چيو ته توهان هن دڪان تان پهڪ
سامان جيڪو گهرج ۾ هجي، سو گهرائيندا ڪريو،
پئسا ٻنهجي سهوليت تي ڏيندا ڪريو
جو مان ليکو سائين جن جي ڳالهه طرح ڀائي
چڪيو آهي . سوامي جن پر مڃي ڏسي، پيا شيءِ ڇڏ
دڪان لاءِ گهرائيندا هوا، ۽ پنج سال يعني ١٩٦١
تائين اهڙيءَ طرح سامان گهرائيندا ۽ ڪجهه پيسو ڏوڪڙ
موڪليندا هوا - پر ليکو صاف ڪري چڪتو ڪونه
ڪيو هئائون - وقت بوقت سوامي جن ڀائي چوئٿمل
کي پيا چوندا هوا ته جروار اچي ليکو صاف ڪري پئسا
ٻنهن جا وٺي وڃو. پر ڀائي چوئٿمل

جو هڪ ته ٻئي سبب ڪري ٻهروارن ۾ اچڻ ڪونه
ٿيو، يا جيڪڏهن ايندو ۾ هو ته ليکو ڪونه ڪٿي
ايندو هو، جنهن ڪري ليکو ڇڪتو لي نه سگهيو.
سوامي جن ساماڻ ميهاڙڪو سنبت ١٩٦١ کان ٻئي
وري سکر کان گهرائيندا هوا- اهڙيءَ طرح پاڻي
چوئٿمل وارو ليکو سنبت ١٩٩٦ تائين ڇڪتو لي نه
سگهيو. سوامي جن خيال ڪيو ته هن ليکي کي چاليهه
سال ٿيا آهن، پاڻي چوئٿمل جو ليکو وهي ٿو،
اسالڪي هاڻي سچ ڪيڏ لاءِ ليا وٺيو آهي، ٻئي ڪيئن
کي ۾ ان ليکي جي خبر ڪانه آهي، آهو يا واسان
ٿي آهي. تنهنڪري پاڻي موٽاوام عمر ۾ هي واري
کي گهرايائون، اهو پاڻي موٽاوام ذميدار آهي؟ سوامي
جن جو هڪ بلڪل ٻرهمي شش آهي- حساب ڪتاب بلڪل
چڱيءَ طرح وڪيندو ۽ سمجهندو آهي،
سوامي جن جي هٿ يا ٻين ڪمن ۾ نه حساب ڪتاب
اهو ڪندو هو. انهيءَ کي گهرائي ٿا ڪيڏ
ڪري پاڻي چوئٿمل جو ليکو ڪيئن نه ڪري لاهي
اچڻ لاءِ گهوٽڪيءَ موڪليا ٿون. پاڻي موٽاوام
پاڻي چوئٿمل وٽ گهوٽڪيءَ ۾ ويو ۽ آسڪي
چيا ٿين ته مهربانيءَ ڪري سوامي جن جو ليکو ڪڍو
ته ٻي ڳالهه ڪئي ته ڪاغذ ڪين آهن، ٻه پاڻي
موٽاوام کي جو سوامي جن جو ڪا ڪيڊ ڪيل! هو ته

ڪيئن ته ڪري ليکو صفا ڪري اچي، سو وٺي
ويو ۽ چوڻ لڳو ته جيستائين ليکو نه لاهيندا
تيستائين ماڻ ويٺو آهيان. ليڪ پاڻي چوئٿمل
ڪاغذ ڪڍي آيو، پاڻي موٽاوام ڏينهن ۾ وهي ليکو
صفا ڪري ۽ ٻهراڙا جي سمورو حساب سوامي
جن کي ڏيکاريو. جن پاڻي ٻيسووام ٻنهي جي فرزند
کي آگيا ڪئي، ته نيڪي جا پيسا هڪدم پاڻي
چوئٿمل کي موڪلي ڏيو. پاڻي ٻيسووام جن آڻ
نهچ گهرائي، سوامي جن کي احوال ڏنو. (٢) سنبت
١٩٩٥ جي پوهه مهيني ڏاري سوامي جن جي سر ۾
تڪليف ٿي، دوا درمل ٿيندو رهيو، مگر ڏينهون ڏينهن
سعدن طبع گهٽ ٿيندي ويئي. گهڻو ڪري سبب
اهو هو جو، سر کان جيڪو سوامي جن ڪم وٺندا
هوا- سو سر جي طاقت کان ٻاهر هو- جو جو سارو
ڏينهن راڄ الڳي پهر پوما رڦ جي ڪم ۾ ودل رهندا
هوا. جوڳي صاحب جنهن سعدن سر جي دوا ٿي
ڪئي، تنهن وٽ ڪين نه ڪرڻ ڪري مهمو ۾ ٻاهر
نه اڪرو، جيستائين طبع ٻوري سڌري وڃي- انهيءَ خيال
ڪري سوامي جن ڪجهه وقت ٻاهر اندر ٽڪر ٻند
ڪري، اندر ڪوٺيءَ ۾ رهندا هئا، آئي سعدن طبع
جي ڍلي هئڻ سبب دوا درمل ٿيندو رهندو هو،
شيوا ڏاري هڪ ته ٻيو شيوا ۾ رهندو هو، انهيءَ عرصي

اندر هڪ ڏينهن شام جو سوامي جن اندر ڪوٺيءَ ۾
پنهنجي آسڻ تي ويٺا هئا، ته هڪ شيواداري ڀائي
گلومل جيڪو ڳوٺ تعلقه سکر جو ويٺل، ڪوٺيءَ جي
دروازي جي ٻاهران ويٺو هو، دروازو اندران بند
ڪري سوامي جن ويٺا هوا، سج لهي اوندهه ٿي هئي،
ته ڀائي گلومل سوامي جن جي ڪوٺيءَ اندر غيبي آواز
ٻڌو، ڀائي گلومل کي پڪ هئي ته اندر ٻيو ڪو به ماڻهو
ڪونه آهي، تنهن ڪري ڪيس عجب لڳو ته اندر جڏهن
ٻيو ڪو به سوامي جن کانسواءِ ڪونه آهي، ته پوءِ اهو
آواز ڪنهن جو ڪٿان ٿو اچي، تنهن ڪري ڌيان
لڳائي ماٺ ڪري ويٺو ته وري اهو آواز ٿيو جيڪ
به چٽائي سان ٻڌائين، آهستي آهستي اهو آواز ڪيس چٽو
ٻڌڻ ۾ آيو، پهريائين اُن غيبي آواز چيو ته توهان
هاڻي سر جي چڙهت جي تياري ڪريو، پر توهان کي
خبر آهي ته هن وقت هندوڄاءِ جو حال تمام سقيم
آهي، جنهن پوءِ انهن گهٽ ٿيندو ويندو، جيستائين ڪ
ڪو مڙد ملاح (يعني سنت جن) پنهنجي سر جي
قرباني نه ڪندو، تيستائين هندوڄاءِ جي اُنتي
ٿيڻ جو امڪان ڪونه آهي. مولڪي سمجهڻ ۾ اچي
ٿو ته توهان ئي سر جي قرباني ڪندا، ۽ ايشور جي
اڇا به اهائي آهي. تنهن تي سوامي جن چيو ته جڏهين
ايشور جي اڇا اها آهي ته هر طرح منظور آهي،
پوءِ وري غيبي آواز ٿيو ته انهيءَ ڪم ۾ اٽڪل

سالن کن دير آهي، انهن ڇهن غيبي آواز بند ٿيو
پوءِ ته سوامي جن جي طبع آهستي آهستي سست ٿيندي
ويئي. سن ولڪست پنڌرنهن کان اٽڪل ٻه مهينا اڳ
هڪ دفعي پنهنجو سوامي جن جهنگل ڏانهن دشا
سبب ويا هڪ شيواداري ڀائي سوما رام ٽالي پاڻيءَ
جي لوٽي کڻي پٺيان ويو. دشا مان ٿيڻ کان پوءِ
شيواداريءَ سان ڳالهيون ڪندا ٿي آيا، زماني ۾
ٿيندڙ ڪوٽن ڪرتوتن جي ذڪر هليو، سوامي جن ڳالها
ساهه کڻي فرمايو ته هاڻي سمو اهڙو ڪٺو آهي جو هن
وقت سنسار مان ٿي ڏيڻ ئي فائدي وارو آهي. ڀائي
سوما رام هٿ جوڙي عرض ڪيو ته سائين اهڙا وچن
ڪيئن ٿا فرمايو، توهان جهڙن ايشور اوتارن جي الهه ڪمو
ته باقي سنسار ڪنهن جي آسري هلندو. جنهن تي
سوامي جن هڪ درشٽانت ڏنو، ته پاڻي ۾ هڪ ڇڇون
ندر (درياهه جو جانور) درياهه کان ٻاهر نڪري،
فرحت وٺڻ جي ارادي سان، ڪناري تي ويهي رهيو،
هڪڙو جانور انهيءَ ڇڇون ندر جي پٺيان ڪاهي پيو،
۽ انهيءَ جو ارادو هو ته ڇڇون ندر کي کائي وڃان،
تنهن ڪري هو هڏي هوڏي ڊوڙڻ لڳو، پر هن جانور
سندس پٺ نه ڇڏي، ڇڇون ندر ڊوڙي ڊوڙي ٿڪجي
پيو ۽ سمجهيائين ته اڃا تو هن جانور هٿان مران.
اوچتو سندس دل ۾ خيال آيو ته جيئن نه پاڻيءَ ۾
ٿي، ٿي ڏيان، سو هڪدم درياهه شاهه ۾ ٽپي پيو، ۽

نہ هئي پاڻ ڀوڳيا پئي. اهڙيءَ طرح جيئن هن
سنسار ۾ ماڻهو نه ڏيءِ تيئن ٻئي ۾ آنند جي پراپتي نه
ٿيندي. سوامي جن سنسار ۾ جي اپديش ڏيندا رهيا آهن
ان جو بيان ڪريون. تنهن کي ڀائي سومارام عرض
ڪيو ته سائين هيءَ ڪيئن جو سائين جن پنهنجو ٿيو آهي
اهو ڪير سنڀاليندو، ۽ ڪيئن سنڀاليو. سوامي جن
فرمايس ته پرماتما جي سرشٽي ٺهيل هئي، ڇو ته
وڇاڻي ٺهي آهي، جيڪو ٻارو هٿي، والد کيو هليو ويندو،
پر والد اهو ڪٽيندو جيڪو والد جي ٻڙ ۾ پنهنجي ساري
ٻڪي ڪري اندر ڪٽيندو، جتان وري ساري موٽي نه
سگهندي. يعني جيڪو سنسار ۾ رهي، پرماتما سان
ليهن لائي، ان ۾ ايند ٿي ويو، ۽ اهڙي پد کي پهتو
جتان وري نه موٽي، انهوني جنم سڦل آهي.

سلوڪ

آتم پد واسي ڪوڙن ۾ ڪو ڪوڙو
جيئن پکين ۾ ڪوڙو اڏل آڪاسي
ڏٺي قدر ڦواسي وڃي بيگم پور برحال ٿيو

اهڙيءَ طرح ٻنهن جي سچ کنڊ پڌارڻ جو ڀيد وقتن
ڳالهه، ڪرڻ سان ڏيندا رهيا، پوري مايا وڃهي اها
ڳالهه، لوڪن جي چت کان ڀلا ڏيندا رهيا. هاڻي ڪارڻ
اهڙو اچي بڻيو، جو هڪ ڏينهن سکر شهر ۾ ڪن هندو
شوڊن پر چو اڏي پير جي ٻت کي مار ڏني، جنهن

ڪري مسلمانن ۾ چوڏاري شرارت پيدا ٿي، مسلمان
عام طرح انهن چوڻ لڳا، ته جيئن هندن اسان جي
پير جي ٻت کي مار ڏني آهي، تيئن اسين به هندن
جي پير يعني سوامي جن کي مار ڏينداسون. ڇو ته سوامي
جن جو نالو ۽ جس هند، سند ۾ پکڙيو هو، ۽ سندن
مڃتا انهيءَ طرف گهڻي کان گهڻي هئي. انهيءَ
مسلمانن جي چو ٻولي، گوٺن ۾ گهڻي قدر حراس پيدا
ڪيو، سوامي جن کي جيتوڻيڪ انهيءَ حراس ۽ مسلمانن
جي چؤ ٻهڙ جي خبر پئجي، تڏهين نه هو ٻنهن جي آنند ۾
رهندا هوا، ۽ ڪڏهين نه سر ۾ ٻسمس ڪو نه ٿو اسـ
ڪيا ٿون. شيواڌارين، ٻرهتوارن، ستگين کين عرض ڪيو
ته سمو ڀاري آهي، ٻنهن جي بچاءَ لاءِ ڪو نه ڪو
هٿيار هٿڻ گهرجي، آگيا هجي ته ڪليڪٽر صاحب
کان اهڙو ليسن منظور ڪرائي هٿيار رکجي. پر سوامي
جن فرمايو ته اڳي ڪڏهين نه هٿيار ته ڇڏيو پر اڪڻ
نه ڪڏهين نه کنيو ويو آهي، هاڻي ڪهڙيءَ طرح
هٿيار کڻبو، هٿيار کڻي گهمڻ امرن جو ڪم آهي،
اسان غريب گرهستي ماڻهو آهيون. تنهن تي ڀائي ووڙا رام
۽ ٻين پرهتوارن پوپر سان عرض ڪيو ته ڏهن پاتشاهن
ماڻ ٺاڪرن يعني پاتشاهن يعني گرو نانڪ شاهه
ڪانوڻي گرو اوچن صاحب ڏنين ڪنهن نه گروءَ هٿيار پاڻ وٽ
نه رکيو، پر وقت جي حالتن کي ڏسي گرو هرگوبند صاحب

پاڻ وٽ هٿيار وڪيا. ۽ ويئي گرو گوبند سنگهه صاحب جن
به هٿيار وڪيا ۽ جنگيون ڪيون. وقت، وقت جي حالت
تي اهي سڀ ڳالهيون منحصر آهن، هينئر وقت اهڙو
آهي، جو هٿيار وڪڻ ضروري آهي. پارس پاڻ به ته
سنتن جو مٿو اهو آهي، ته پنهنجو هٽ يا گهر جنهن ۾
سامان پيل هجي، يا گهر جا آدمي رهندڙ هجن، ان جو
دو بند ڪري ڪلف ڏيڻي، تنهن کان پوءِ ايشور جو
آسرو رکي آرام ڪجي ۽ ان دو ڪليل ڇڏي آرام ڪجي،
اها هڪ قسم جي غفلت آهي. ليڪن سوامي جن کي
هٿيار رکڻ لاءِ سمهي [illegible] گڏجي پاڻ [illegible] طرح مهاڙو
مکي هو پهچڻ، ان وقت جي ڪليڪٽر صاحب کي ڳالهيون
ڏيئي لنهن ڪرائي، بندوق جو لسن سوامي جن لاءِ
منظور ڪرائي آيو ۽ هڪ بندوق به خريد ڪري آيو.
پوءِ به ٽي مهينا سوامي جن جيڏانهن پاڻ وڃڻا هوا، ته
هڪ آدمي بندوق کڻي سوامي جن سان هلندو هو، ۽
مکي هو پهچڻ جو پٽ جو لسن پردار هو اهو به پنهنجي
بندوق کڻي سوامي جن سان هلندو هو، اهڙيءَ ريت
سڪه سان وقت وقت گذرندو رهيو. ليڪن اهو وقت آيو
جو سوامي جن کي اڳ ڪيل نيم موجب مالجهند ۾ سوامي
گوبنداس ۽ سوامي ديوداس صاحبن جي ورسيءَ تي
وڃڻو پيو. ۱۱ ڪتي سمت ۱۹۹۶ امرتسر وٽي جوالي
لنگ نيم کان فارغ ٿي آخر چنڊ ۾ چند کي جوڙي،
پوماند سڪهه جو رس ڳهل وقت روزانو نيم موجب وٺي،

پوءِ ستگر ديو جن جي سماڌين تي نيم موجب متو ٽيڪي،
سوامي پرسڻ، بابا ڪوتارام صاحب جن جي
سماڌين تي متو ٽيڪي، پنڪت سان گڏ پرساد پائي ستگر
صاحب جن جي ڏيوڙيءَ آيا. پر پوءِ پوراڪ سر لوائي اکين
مون نير وهائيندا، ڏيوڙيءَ صاحب مان لڪتا. پر پٺو
ڪنهن کي ڪو نه پيو ته سوامي جن جي ڪڏهن
ڪنهن به پاري تڪه سمي دلگير نه ٿيا هوا، سي ڇو اڄ
سڄون هاري رهيا هوا، پر نه پاڻڪو سوامي جن جي
اکين مان جل ڪو موهه سبب ڪو نه ٿي لڪتو، جنهن
اڳيالين جو ڪم ٿيندو آهي، پر هو ستگرن کان موڪلائي
رهيا هئا. نه هن سولو پر وري ستگر صاحبن جي ڏيوڙيءَ
صاحب جو درشن نه ٿيندو. اهڙي طرح پنهنجي پاڻ جي
سڄي ٺيوٽي ستگر ديو پر ڏيندا اچي ٻڪيءَ ۾ چڙهيا جهڪي
سنگي سائي مالجهند ڏانهن هلڻا هوا سي به چڙهيا،
ڍرڪي اسٽيشن تي اچي ريل ۾ سوار ٿي سڌو مالجهند
۾ آيا، جتي مالجهند دربار جي گادي نشين مهنت پڻا
ستڪار سوامي جن جو ڪيو ۽ آدرستڪار سان آسڻ
تي وهاري، جل پاڻي جي شيوا ڪرائي، وانت تي داد و
اسٽيشن تي پاڻي سيوڪمل جنهن جي پٽ جي جنهن جي
ڪارج لاءِ سوامي جن موڪندڙ اچڻا هوا، عرض ڪيو ته
سائين هتي ڪڏهن ايندا، سوامي جن ڪيس چيو ته ايا
جيئن ايشور جي مرضي هوندي، موڪل جو خيال هتي
ڪتي تاريخ ۱۵ سمبت ۱۹۹۶ تي آهي. مالجهند ۾ ميلو

بلڪل ٻرڀر سان پُريو هو، خلق ڪٿون ڪٿون جي
آيل هزارن جي تعداد ۾ هُئي. سوامي جن عجيب انساه
۽ ٻرڀر سان ٽي چار ڏينهن ٻچن ڪيا، پاٺيءَ جي مڌر
۽ آواز جي ميٺاج جي قلم کي ته طاقت نه آهي جو
ورنن ڪري، ورتيچ وچ ۾ مڌر ساکيون ڏٺيون. دان پرابڪار
شب گذاري ڪرڻ ۽ آخر گيان ٻاڻ تي ڏيئي لوڪن
۽ آيل مهاتمائن جو چت پرميشور طرف مائل ڪندا رهيا
اهڙيءَ طرح چار ڏينهن امرت ورکا ٿيندي رهي. سوامي
ڏرمداس صاحب جن جي برڪ سرپر هوا، سي به سوامي
جن جو ٻچن ٻڌڻ لاءِ اچي براجمان ٿيندا هئا، سوامي جن
جو اپر هولڊو هو، ٻچن پاڻ بند ڪرڻ بعد جيڪي بـ
مهاتماڻون الي سوامي ڏرمداس صاحب جن جي باغ ۾ لڪل
هوا ٽن وقت وچي درشن ڪري انهن جا وچن ٻڌڻ، ان
موجب سڀئي مهاتمائن وٽ درشن ڪري وچن جو
امرت وٺندا ۽ ڏيندا هوا، مهاتماڻون به پنهنجي جاءِ
سوامي جن وٽ ايندا هوا ۽ هڪ ٻئي جو درشن ڪري
ملي وچن وارتا ڪري خوش ٿيندا هئا. هڪ ڏينهن
صبح جو جيئن سوامي جن اشنان ڪري دربار صاحب ۾
مٿو ٽيڪڻ لئي ويا، ته هڪڙي برهمڻ ڪنهن لڇميءَ جي
مورتي ڏيکاري چيو ته پگهڻجي، هنجي (لڇميءَ جي) پوڄا
ڪريو، سوامي جن جي ان وقت پنهنجي ننج آنند ۾ هوا
برهمڻ ديوتا کي مهڪي پٽارت وچن چوڻ لڳا، تـ
برهمڻ ديوتا لڇمي ته اسانجي چرن جي داسي آهي،

توهان ان جي پوڄا لاءِ چئو ٿا، داسيءَ جو ڪم آهي
سواميءَ جي سيوا ڪرڻ. جيڪڏهن توهان ڪي
ڪجهه پنهن جي لاءِ گهرجي ته گهري وٺو، انهن چئي
برهمڻ کي ڪجهه دان ڏيئي اُٿي هليا. جيڪڏهن
ڪا هڪڙا ٿئي ته سوامي جن جي نمرتا جو اوتار هوا، سي
ڪيئن مٿيان اکر چوندا، ان جو جواب هيءُ آهي ته سوامي
جن پنهنجو سچ ڪٿب پڌارڻ جو سمو بلڪل ويجهو ڏسي
پنهن جي ننج سروپ جو ورنن ڪيو، ٻچن ۾ ته هميشه
امر موجب تُرپئي واڪ چوندا هوا، پهرين ڏينهن ته
ٻچن ۾ سڀني سادوءَ جي لڇڻ جو ورنن ڪندي،
آخر ۾ جن پُرشن پاڪي گهڙو رتل ڪپڙن سان پڪي
مايا جي وهنوار ڪرڻ سان، مايا جي چيٽن روپي
استريءَ سان سنگ ڪيو آهي، تنکي ننديو ڏيکاريو،
۽ اهڙا پرش پرميشور جي دربار ۾ بلڪل سزا وار
ٿيندا. ٻئي ڏينهن وري پالڪن کي ريل چهل چوڻ جا آگرا
ٿيچا، جهڙوڪ ليکراج جي آشرم جو جنم ورنن ڪري
ماتلن ۽ ان جي پالڪن کي ڏرم اوسار هلڻ جي
ٻچن ۾ سکيا ڏنا ٿون. ڪن ٻو ڏهن جي عرض ٿـي
ٽين ڏينهن ماروُاڙي ۾ اهڙو ته جوش سان شبد
چيا ٿون، جو سڀ لوڪ تاري ٿون، پسون پکي، بـت
ماڻهي ويا، ۽ اکين مون آسون وهڻ لڳا. انهن
مايا نهنهندن ۾ پنهن جو آخرين ٻچن سمجهي گهڻو پرڀر
رڙا ٿي، لوڪن جي چت کي پرميشور طرف مائل

ڪيا ٿون. آخر موڪلائي سڪ سان ريل ۾ چڙهي،
متي ڪتي تاريخ ١٥ سيپٽمبر ١٩٩٦ دادو اسٽيشن
تي پهتا. جتي پنڌجاتن گلن جي هارن سان سوامي جن
کي جهنجهي، دهلن شرنائين ۽ پنڌباجن سان شهر
مان گهمائي، وڪيل جاين تي سوامي جن ۽ سنڌن ڏوليءَ کي
وڃي لاٿائون. ماڻهن جي اهڙي ته پيڙ هئي
جو پير پائڻ جي جاءِ ڪانه هئي
سوامي کي آرام ڪرڻ جي ضرورت هئي، تنهن
ڪري ڪلاڪ کن اتي وڃي آرام ڪيائون. پوءِ
پيشاب لاءِ اٿي ويا، شيواڌاري هٿ ڌوارڻ
لاءِ پاڻي کڻي ويو، پيشاب ڪري هٿ ڌوئي
همٿ ٿي لٿا، ته اُن شيواڌاريءَ کي آهي لفظ
کين چيائون ته هاڻي پڇن نه اچي پورا ٿيا آهن، ۽
وقت به اچي پورو ٿيو آهي شيواڌاريءَ عرض
ڪيو ته سائين هيءَ ڇا ٿا چئو، ته ڳالهه ٿي قبولائي
ويا. رات جو پڇن جي به ڏاڍي موج لڳي، اهڙو
ته پورو پاڻ مهو ٿيا جو کين سرپور جي به سڌ پڌ
ڪان رهي. ڪنهن پوئينءَ آئي مارو واڳه ڳائڻ
لاءِ عرض ڪيو، سوامي جن کين چيو ته اها هيءَ
خوشيءَ جو موقعو آهي يعني پاڪ جي جنم جو
موقعو آهي، هٿ مارو نه چئو، پر ٿوري وقت
کان پوءِ اوچتو ئي پاڻهي مارو واڳه مان هڪڙو
شبد اهڙو دردي امولي ڇيا ٿون، جو سڀئي ماڻهن

جي اکين مان آب ٽمر ٽمر ڪري پئي وهيو سڀ لوڪ
حيرانيءَ ۾ هوا، ته هيءَ ڇا ٿيو. پوءِ ته موڪلائڻ جو
شبد مارو واڳه ۾ ڳائي، ڪٿي هڪدم پڇن بند ڪيائون.
مارو واڳه ڳائڻ وقت کين ڪنهن ماڻهوءَ چيو، ته سائين
هن خوشيءَ جي موقع تي مارو ڪيئن ٿا چئو، جواب
ڏنائون، ته ابا اسين پاڻ تي ٿا چئون، ڇا ٿيءَ لسي
همٿ رکي ۽ وڏي آلاپ سان چوڻ لڳا ته هن سرير
کي ڪيئن ٿا وڃن، پر هيئن ٿو چوي، استري هيئن
ٿي ورلاپ ڪري، ڪٿي هن نمولي روئي رهيا
آهن، پوءِ سڪندر بادشاه جو مثال ڏنائون ته مرڻ
وقت ماءُ کي چيائين ته امان منهنجي پنيان روئجانءِ نه،
پر جي هر ورو نه رهي سگهين ته ٢، ٣ ڀاڙي وارئون
ڏالون، جن جو اڳي ڪوئي نه مئو هجي تن کي سڏي
انهن سان گڏجي روئج. (مطلب اهو هو ته روئڻ
نه کپي) موڪلائڻيءَ جو شبد مارو واڳه ۾ آڳي گڏهين
نه پڇن ۾ ڪونه چيو هئائون. سنڌن واڳه ۾ هونءَ به ڪشش
اهڙي هوندي هئي، جو ماڻهو جتي جتي ويٺا
هوندا هئا، اتي پٿر ٿيو، سڌ پڌ وسارئي وهندا هئا،
پر هن پڇاڙيءَ جي موڪلائڻيءَ جي واڳه وقت ته اصل
ماڻهن زار زار ٿي رنو، ڏينهن بلڪل ڪهي ويو هو،
ته به پڇن بند ٿيڻ تائين ماڻهو سڀ آس ۾ ويٺا
رهيا. ٿوري آرام بعد، ديوان هرداسمل ڪامڪتر
جي گهر ۾ سڀئي سنگت سميت آيا، جو هن گهڻي

قدر وڌندي ڪٿي هئين، اِهي جيڪا رسولي تيار ٿيل
هئي، اها سچيءَ سنگت پورو نه ٿي وئي، سوامي جن
کي کنگهه ٿيڻ سبب مڪر پهل گراهي ڪري ڇڏي،
جنهن لئي آهستي چيا ٿون، ته ها ٿي سندسا رمان اسان
جو ان جل پورو ٿيو. پوءِ سيٺي کان موڪلائي سڌا
سٽيشن تي آيا، جتي هشام خلق موڪلائڻ آئي،
جيستائين گاڏي آئي، تيستائين چڪور والگر خلق
سوامي جن جو درشن ڪندي رهي. اُن وقت سنڌن
مک جي سوڀيا عجيب هئي، جيئن جيئن جا نعرا وقت
وقت تي خلق لڳايا ٿي، تيستائين گاڏي آئي ان پر ٽوليءَ سميت
سوار ٿي ويا، ساري خلق کان پرام سان موڪلايائون
ته گاڏي به هلي. واٽ تي پاڻي پريما رام واڌ سٽيشن
تي سميت وڏهي مل ۽ ان جي ستوه ڪري لٿو، پاڻي
سدورام ٻولڪتي ياڌه. سٽيشن تي لهڻ جي آگيا
گهري، جا کيس ڏنائون. لاڙڪاڻي اسٽيشن تي
پاڻي سري ڪرشنداس سوامي **ستراهداس** صاحب
جن جو ليا ٺو، جو سانڻ سمورو وقت الهيءَ طرف
ساڻ هو، لهڻ لاءِ آگيا گهري، ان کي آگيا نه ڏنائون،
الله وان سان گڏ واٽ جي رسوئي لاڙڪاڻي
مان گاڏي چڙهڻ کان پوءِ کاڌائون، جيتوڻيڪ هن
مهل ڪا ٿين ڪڏهين به ان سان گڏ رسوائي ڪان ڪاڏي
هئا ٿون، سبب ته سنڌن ڌرم پتني، پاڻي سري ڪرشنداس
جي شاديءَ وقت، سوامي **ستراهداس** صاحب جن جي

ليا ٺيءَ جي ماتا پهل هئي. پوءِ ته پوگ اپنا س
پر سوامي جن وٽهي رهيا، ور جڏهن پاڻي گيلي راه
ڏوڪڙيءَ لڳين ڊيري اسٽيشن تي لهڻ جي موڪل گهري
تڏهين اکيون کوليا ٿون، ۽ ان کي موڪل ڏنائون.
اِهي پاڻي سري ڪرشنداس کين چيو ته موڪلي سکر لهڻ
جي موڪل ڏيو، جنهن تي چيائونس ته اِهي ته پهچي
پوءِ جنهن هو لئو لڳن ڏلو ويندو، جڏهن رڪ اسٽيشن
تي گاڏي پهتي تڏهن شهوا ڏار بن سامان کڻو ۽ سوامي
جن پاڻ بندوق ڪلهي تي ڪئي هلڻ لڳا ته پليٽ فارم
تي به مسلمان گڏ بن چمڪي بندوقون ساڻ هئون انهن
کانئن ٽالو وغيره پڇيو، سوامي جن انهن کي پنهن جو
ٽالو ۽ رهائش جي جاءِ ٻڌائي. ۽ انگوڙن جو پرشاد جو
الوقت سنڌن هٿن ۾ هو سو کين ڏنو، پرشاد وٺي
انهن عرض ڪيو ساءِ دعا ڪريو ته اسانجو ڪم پورو
ٿئي سوامي جن کين چيو ته پنهنجي مرشد کي سنڀاليو
ته او هانجي فتح ٿيندي؛ انهن کي اٿين چئي ڏاڪڻ
تي سکر ڏانهن ايندڙ گاڏيءَ پر وڃي ويٺا، هولڻ
هميشه سوامي جن پليٽ فارم واري پاسي ڏانهن گاڏيءَ
پر ويندا هئا، پر هن دفعي ٻئي پاسي ڏانهن ويٺا ڇا
گاڏي پليٽ فارم نمبر ٣ تي بيهندي آهي پنهين
پاسي کان ٿورو جهڳ. الس راهت به اوڏاهين هئي سڀ
سامان جڏهن رکيو ويو. تڏهن بندوقون به سامان سان
گڏ متي تختي تي رکائي چڙهيائون. اِهي هڪڙي شهوا ڏاريءَ

ويٺي اخبار پڙهي، جڏهن ڪي ڇهاڙون نه ڏاڍي پيار تي ڳڙهه نه
اسان ته ٻڌون. ٻه شيواڌاري ٽڪيٽن تي ويٺا هوا، ٻاڻ
جتي ويٺا هوا اتان اٿي دري ڪولي دريءَ جي اڳيان
ئي ويٺا، ٿوري وقت کان پوءِ پنهنجي ڪيسي مان ڪا
شيءِ ڪڍي پاڻي ڀري ڪرشن داس جو سندن پرسان
ويٺو هو تنهنجي ڪيسي ۾ وڌائون جنهن تي ان ڇهن نه
هي ڇا ڳا ڪريو. جنهن کي اشاري ۾ ڇهاڙون نه
ماٺ ڪر، پوءِ گاڏيءَ سميت هيٺ ۽ هلڻ لڳي.
ٺيڪ انوقت هڪڙي ٺڪ حرامي خبيث بندوق
جو فائر ڪيو جو سڌو سنئون سوامي جن کي مستڪ
۾ ٻلڳن پاسي کان لڳو، ۽ ڪجهه ڇرا پاڻي سيعل
وام جو سندن سامهون ويٺل هو تنهنجي مٿي ۽ ٻانهن
۾ لڳا، سوامي جن ڌڪ لڳڻ سان سمهي پيا ۽ رت
ٺيڪ پون ئي وهڻ لڳو، سندن زبان مان ڪو به شوڪارو
وغيره ڪو نه نڪتو، هٿون انهن ڌ سڄ ۾ آيو نه هو
پنهنجي احساس ۾ لنو لين هوا. سڀ سنگي اها
حالت ڏسي هڪدم حيران ٿي ويا، ۽ ٻڪاري
ڇهاڙون نه هولي وڃي تو ان کي پڪڙڻ جي ڪوشش
ڪيو، زنجير ڇڪي گاڏيءَ کي هڪدم ٻيهار ڏيو ويو
پوليس وارا آيا بيان وٺڻ لڳا، جنهن ڪي چيو ويو نه
هولي وڃي تو ان کي پڪڙيو، مگر انهن وڌيڪ
ڪجهه به نه ڪيو. ريلوي جو ڊاڪٽر آيو ان به پٽي
ٻڌڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه ڪيو، جيئن ٺيڪ ڪيس

ڇيو ويو نه جيڪو خرچ ٿئي سو اسان ڏيڻ لاءِ تيار
آهيون، اوهان دوا ڏيو نه رت بند ٿئي ۽ سوامي
جن سرجيمدائين، پر هن ڇيو نه مون وٽ اهڙي دواڪانه
آهي، وري الڪي ڇيو ويو نه سڪر ڳالهين گڏ جي هل نه
به هن انڪار ڪيو، ڊاڪٽر مسلمان هو، وڌيڪ پيچ
تي ڇهالين نه انتظاريءَ جهڙي حالت ڪانه آهي، توهان
گاڏي سگهو هلا رائي سڪر پهچو، اتي وڃي سول
اسپتال ۾ دوا ڪرايو. پر وقت الهي حادثي جي خبر
جون ڳارون سکر، روهڙيءَ ۽ وهڙڪي صاحب ڪيون
ويون. پوءِ گاڏي هلي. سوامي جن سان ڳالهائڻ جي
ڪوشش گهڻي ڪئي؟ وئي، پر ڳالهايائون ڪونه، گاڏي
جڏهن ٻاڳڙ جي اسٽيشن لنگهي آرائينءَ جي ويجهو ٿي
تڏهن سوامي جن جي نبض صفا بند ٿي وئي ۽ پاڻ وڃي
سچ کنڊ ۾ لنو لين ٿيا. انوقت سندن پيشانيءَ تي نوراني
روشنائي هئي ۽ مک تي مرڪ هئي. آرائينءَ کان پوءِ
گاڏي سکر پهتي جتي هزارن جي تعداد ۾ ماڻهو ٻاهر
بيٺل هوا. پليٽ فارم تي اندر به ڪيترائي ماڻهو آيل
هئا، پوليس جو عملو به پليٽ فارم تي حاضر هو. سندن
سچ کنڊ پڌارڻ جي خبر جڏهن ماڻهن ٻڌي تڏهن سڀ
مٿا اگهاڙا ڪري ها ها ڪار ڪري شوڪ ڪرڻ لڳا
ايتر و نه دردناڪ شوڪ ۾ دانهون ڪيائون جو آسمان تي ڏرڻو.
سوامي جن جي ونڪٽيشور ڌام پڌارڻ جي خبر ٻجليءَ
جيان سڄيءَ سنڌ ۾ پکڙجي وئي ساريءَ سنڌ ۾

هڙتال لئي وڏي، بمبئي، ڪلڪتي، مدراس ۽ ٻين
هنڌن ولايت ۾ به سنڌ ۾ هڙتال ڪئي، ۽ ماڻهن
۾ به ڀلي شوق هو. ٻيءَ سنڌ سرڪار سول اسپتال
۾ آندو ويو، جتي سول سرجن صاحب چڪاس ڪئي، صبح
جو سڪر لواسيمن ۾ اپڙو ڪيو ويو هو جو چنڊن جو وان
لاهي ان ۾ سوامي جن جي سرير کي سيڪايو ويو،
سڄي شهر ۾ اڳهاڙن مٿن سان هاهاڪار شبد مچائيندا
سرگس ڪڍي گهمايا ويون، خلق بي اندازهه هئي انڪل
اڍ لک ڪن ماڻهو هئا. ميل ڏيڍ جي ڊيگهه ۾ سرگس
هئي، ڪليڪٽر، ڊي ايس پي، ۽ ٻيا آفيسر ۽ عملدار
۽ پوليس سرگس سان ساڻ هوا، سڪر ۾ ڪڏهين به
اهڙي ۽ اهڙي سرگس ڪان نڪتي آهي. سڄي شهر
۾ مڪمل ۽ هڙتال هئي ڪو به اهڙو انسان ڪونه هو
جنهن ان وقت پنهنجي اکين مان لڙڪ نه وهايا هوندو.
سڄي شهر مان ٻوڪرمان ڏيا ويندا هليا آسمان
وڄ سر ڪجهه وقت ترسايا ويون جتي آستان
ڌارين روماڻ يا پيٽ جو ڪپڙو ۽ پرشاد سنڌن سرير
جي مٿان وڌو ويو، ۽ استرين پنهنجن ڪڍن يا ڪولن
تان پنپ ورڪا ۽ گلاب يا بيد مشڪ جي پاڻي ۽ جو
ڇٽڪار ڪيو ۽ هاهاڪار جا شبد دردناڪ
روڏن ۾ ڪئي اچار ويا، اهڙي طرح ٻوڪرمان ڏيا ويندا
ويندي لي آيا جتي آرتي ۽ ڪي هيٺ رکيا ويون جو آڻي
مهنت هرنامداس صاحب سري پنڊت ڀلي وارو

درشن لاءِ آيا ڳلن جي ورڪا ڪري اسمڪار ڪيائون ۽ هڪ
وڏو روماڻ ۽ پرساد آرتي ۽ جي مٿان وڌائون،
اُتي هڪڙو ڪارو ٻهر لالنگ اوچتو نڪري آرتي ۽
کي پرنام ڪري سوامي جن جي سرير جي پرسان
لهي ڌرتي ڪڍي جهولڻ لڳو، پنهنجي موج پوري
ڪري، پرنام ڪري غائب ٿي ويو، پوءِ آرتي
آرتي کڻي روهڙي ۽ جي پنچايت ۽ سادن جي
زور پرڻ لئي، سرگس سميت پراڻي سکر مان ٿيندا
پل تي آيا، پل تي سرگس هلڻ مهل سڄي پل هندوري
وانگر جهولڻ لڳي، جا اڳ ڪڏهن به اهين نه ٿي
هئي، روهڙي ۽ جي بي انداز خلق اڳواڻ وٺا مٿا
ڪري ڪارو ٻون جهنڊا ٻون کڻي آيا هئا لاءِ پل وٽ
آئل هئي، آرتي ۽ واري سرگس سان گڏ هاهاڪار
جا شبد اچاريندا ٿي وسٽ رام صاحب جن جي
ٽڪاڻي وٽ پهتا، آرتي آرتي ٽڪاڻي ۾ اندر
ليٽي سادن صاحبن وٽ متو ٽيڪائي واپس
ٻاهر آندائون، جتي سادن پنپ ورڪا ڪري روماڻ
۽ پرشاد آرتي ۽ مٿان وڌائون، پوءِ سڄي شهر مان ٻوڪرمان
ڏيا ويندا آستان وٽ ڪجهه وقت ٻيهندا هليا جو
اُتي آستان ڌارين پنپ ورڪا ڪري پرساد ۽ روماڻ
آرتي ۽ مٿان تي چاڙهيا. استرين نه ڪولن تان پنپ
ورڪا ڪري گلاب ۽ بيد مشڪ جو پاڻي ڇٽڪائي،
دردولد ليوني هاهاڪار شبد اچارڻ لڳي ڪيا،

اهڙي طرح سڀني شهر مان ايندڙ لارين تي اچي چڙهيا
رهڙڪي، جروار، ميرپور ماٿيلو، اٻاوڙه، گهوٽڪي
پنو عاقل تعلقن جا ڪيترائي ماڻهو اچي آيل هوا. سوامي
جن جي سرير کي هڪ لاريءَ ۾ سنڀاريو ويو ساڻن
گڏ سيدن ويجها عزيز چڙهيا، جن ڏن لارين ۾ ٻيا
عزيز آستان ڏاري ۽ سکر جا ماڻهو چڙهيا ۽ ٻيا ڪيترا
ماڻهو ريل رستي رهڙڪي صاحب روانا ٿيا. ٻه لارين
پوليس جون به پريل ساڻن هيون، لارين سڪ سان
روانيون ٿيون، واٽ تي جن جن ڳوٺن جهڙوڪ ڏهر،
پنو عاقل، گهوٽڪيءَ وغيره مان لارين لنگهيون تي
ته اتي جا ماڻهو تو خواهه اڳوڻا ٻاهر رستن تي
مٿي ۾ ڏوڙ وجهي روچ راڙو ۽ ماتم مچائي بيدل
هوا. ٿورو ٿورو وقت سڀني ڳوٺن ۾ لاريون
ترسيون تي آيون. ماڻهن درشن ڪري هاهاڪار
جا شبد تي اچاريا، ۽ پشپ ورکا ڪري پرشاد
۽ رومال تي چاڙهيا ٿون. ميرپور ماٿيلي ۾ به ٻاهر
ڏور پوئنگيءَ ووٽ لاريون ٻيهاريا ٿون، جتي سيدن
ساهرا ۽ عام خلق ۽ آستان ڏاري سڀ درشن لاءِ
اڳيئي بيٺل هوا. خلق سڀڪنهن ڳوٺ ۾ اکيچار هئي
پوءِ حيات پتافي ۾ ٻائي شدا رام جي آستان تي مٿو ٽيڪائي
سيدن جدم پوءِ جروار ۾ آيا جتي سيدن آرتي لاهي. سڀني
شهر ۾ ٻورڪر ماڻ ڏياري گهر ۽ بيٺڪ مان درشن
ڪرائيندا، ساڳيءَ ريت لاريءَ ۾ ٻوا جهان

ڪري سڌا ڏهرڪي آيا، جتان تي واس جو
پهچن پڇ ڏاري لارين رهڙڪي صاحب ۾ پهچون
اتي سرير کي لاهي ڏيوري صاحب تي مٿو ٽيڪائي
ڪولي ۾ ٻوا جمان ڪيا ٿون جتي گيتا صاحب ۽
سکمني صاحب جا پاٺ ٿيندا رهيا، جتي سائين سرير
شمشان ڀوميءَ ۾ نيو ويو. سيدن ڏو رمپتيءَ کي جڏهن
پهرياءِ سيدن درپولوڪ پڌارڻ جي خبر پئي تڏهن
ته ٻي سرت تي ويٺي هئي، هاڻي جڏهن سرير جو
درشن ڪياءِ تڏهن ته اصل حال کان ٻي حال ٿي
پيئي، دک ڪري اهڙو ته درد ناڪ لمولي ۾ رناءِ
تي جو دلين کي گهائل ڪري ٿي وڌائين، ۽
سيدن روئڻ جو آواز پڌي سڀني ٻڌي ويو، پسگردائيءَ
وارا سڀ ماڻهو ۽ آستان ڏاري ڪنهن کي ۽
مت ماڻت سڀ رهڙڪي صاحب ۾ آيل هوا، چندن
جون ڪاٺيون چڪيا لاءِ گهرايل هيون آخر سڄڻ
جو سرير کي اگني سنسڪار ڪرڻ لاءِ شمشان ڀوميءَ ڏانهن وٺڻ
جي تياري ٿي، خلق هزارن جي تعداد ۾ هئي سڀ
مٿا اگهاڙا ڪري ڪارين جهنڊين ساڻ ڪري
هليا، گهر کان نڪرڻ وقت پوڄيه ڏيوري صاحب
تان مٿو ٽيڪائي، هنڊول ٻاهر آندو ويو، ان
وقت ڏيوري صاحب ۾ سوامي سترامداس صاحب
جن جي تصوير ۾ ٿيا رڻ مان انهن معلوم ٿي ٿيو ته
سنت، جهڙاءِ ماڻهن کي ڏيکارڻ لاءِ ٻاڻ ۾ شرڪار

ڏسڻ ۾ ئي آيا. سوامي جن جي ڏمرمعتيءَ ۾، ٻار ڙاڻن
۽ عزيزن جي ورلاپن اهڙو ته ويراڳ پيدا ڪيو،
جو ساري خلقت اوڇنگارون ڏيئي دردي شبد
ڳائيندا، پڇن پاءِ ڪندا آرتيءَ سان هليا، پسگردائيءَ
جي ٻنهي پاسن، ٻن پتوان، آستان ڏاڍن ۽ ساڌن ۽
مهاتمائن، پٽ جون لونگيون ۽ ويڇايون رومال،
سرٻتان چاڙهي ۽ پرساد ورکي نمسڪار ڪئي،
آئي سوامي ڏرمداس صاحب جن، مانجهندن واڙن
جي تار آئي، ته اسين هن ڳاڏيءَ ۾ اچون ٿا، تهن
ڪري سرٻسو جو سنسڪار اڃا نه ڪجو،
جيئن اسان سندن درشن اچي ڪريون.
پوءِ سڀني ڪوٺ ۾ ٻرگرمان ڏيارنيدا، پشپن جي
ورکا ڪندا گلاب ۽ بيد مشڪ ڇڙڪا ٿيندا، گهوروون
گهوريندا، اهڙي شبد مارو ۾ مان ڳائيندا سڪه
سان اچي شمشان ڀوميءَ ۾ پهتا. جتي پاڻ ڪوتارام
صاحب جن جون سماڌيون هيون، اُتي متو ٽيڪائي
هيٺ ٿلهي تي ارٿي رکي ويئي. خلق سموري
اندر ٻاهر ٿي ويهي رهي. شبد جي ڏني لڳي
رهي، ڪوي ڀلاج رام حيدرآباد وارو جو
آرتيءَ سان ساڻ هو، اُنکي ماٺهن سوامي جن
جي ڳڻن ورڻن ڪرڻ لاءِ وينتي ڪئي، هو اُتي
پاڻ چوڻ لڳو مگر ٿي لکون سندن اُستتيءَ ۾
چپ ٿين ته سوامي جن جي دک ۽ ويراڳ سبب،

سندس من ۾ جي آيو ۽ ڪمٽ روڪهي ويس اکين
مان آنسون وهڻ لڳيس، جنهن ڪري وڏيڪ
ڪجهه نه چئي نه سگهيو ۽ ويهي رهيو. پوءِ پاڻي گرمڪ
پيتس، ۽ ڀسورام ڀڳت لاڙڪاڻي وارن شبد ڪيو.
سوامي جن جا سنگي ويراڳ ۾ ٻڏل هوا، جنهن
ڪري ڪجهه ڳائي ۽ ڳالهائي نه پئي سگهيا. جام صاحب
اوباوڙي وارو پنهن جي پٽ سميت شمشان ڀوميءَ
۾ آيو، ۽ هڪڙي اوچي ولڪي
سوامي جن جي سرٻتان وجهي، وڏي شوڪ ۾
ٻڏاڙيءَ ٽا ٿين ويٺو رهيو، ديوان ڏيکل مل ۽ سيٺ
دولترام، ڏپٽي ڪليڪٽر صاحب ۽ ديوان ميگهسنگ
مختيارڪار مهربور ماٽيلي وارو ۽ مختيارڪار صاحب
اباوڙي وارو به ديدار لاءِ آيا هوا، جي ديدار
درشن ڪري ۽ ڪجهه وقت ترسي هليا ويا، ڳاڏيءَ
جي ٽيم تي سوامي ڏرمداس صاحب جن مانجهندن
وارا به اچي پهتا ۽ درشن ديدار ڪري، پاڪر وڌائون
ان وقت توڙي اڃا ائترو دک ۽ شوڪ جي لهر
هئي، جنهن جي قلم کي طاقت نه آهي جو بيان ڪري
سگهي، آخر دل ڏاڍي ڪري اگني سنسڪار جو
ڪم ڪيو ويو، جو ٻه پور ٿيو. پڇن پاءِ ٻه اٺين ٿيندو
رهيو. ان وقت فوٽوگرافر اتي آيل هوا، جن ان وقت
جا فوٽا ڪڍيا، اگني سنسڪار بعد واپس جاءِ تي اچڻ
ٿيو جتي لوڪ پرچا ٿي ڏيڻ آيا. ٻئي ڏينهن ڦگڙيون

(جاڳو) ٿيون خلق هزارن جي تعداد ۾ آيل هئي.
ان موقعي تي ڪيترن ماڻهن سائن سنتن سيٺين
گڏجي شمشان ڀومي ۾ هلي
ڀڳت چوليا، جن مان پنج ڀڳت ڏيوري صاحب لاءِ
ڪري ۽ باقي ڀڳت دلي ۾ وڏا ويا ۽ خاڪ ڀ
ڪجهه هردوار ۾ ڀڳتن سان گڏ پرواهه ڪرڻ لاءِ
وڪي ويئي، باقي سڀ ميڙي درياءِ شاهه ۾ پرواهه
ڪرڻ لاءِ ناعرس ڪٺي، گاجي ٻاجي سان شبد
ڪيرتن ڪندا، سڄي شهر مان پرڪرمان ڏياريندا
سوامي جن جا گڻ ورڻن ڪندا، ووهڙيءَ ۾ آسانو
ٽان ايڙيءَ ۾ چاڙهي وچ سير ۾ وهي پرواهه ڪيائون.
ووهڙيءَ ۾ ماڻهن به آسانو ڏي سوامي جن جا
گڻ ورڻن ڪيا ۽ هندن کي ڪالڪيشو چوڏي وبوتا
ڌارڻ لاءِ اپديش ڪيائون. ووهڙڪي
صاحب ۾ ٻگڙن ڪان پوءِ گهڻا ماڻهو پسڪر دائيءَ
وارا موڪلائي ويا، باقي ٻه هزارن جي تعداد
۾ وهيل هوا ۽ شيوادارن پريم سان شيوا ۾
موجود رهيا- ڀڄن پاٺ ۽ شبد ڪيرتن وڃوائيءَ ۾
ڀسوارام، جنهن سمورو ڪريا ڪرم ڪيو هو، تنهن
سان وڃارو چٽا ڏيا پريمي گڏجي،
سوامي جن جا ڀڳت وڏي پورڪ سري گنگا جيءَ
۾ پرواهه ڪرڻ لاءِ روانا ٿيا، جن سان گڏ ڪئنٽرائي

هو ڀڳت ڪٺي ووهڙڪي صاحب مان پرڪرمان
يا ريندا، ڏهرڪيءَ جي ٻرهمڻن جي وهنيءَ لي
ي وات پورڻ پڇڻ پڇڻ اڳهاڙا سموري خلق سميت
هرڪيءَ پهچي سڄي شهر مان پرڪرمان ڏياريندا
ني پوجارام صاحب جي ٽڪاڻي مان درشن
ڪرائي لاريءَ رستي ميرپور روانا ٿيا ٿون جتان
م جو ايڪسپريس گاڏيءَ ۾ چاڙهي سڌا هردوار
روانا ٿيا. ۳۵-۳۶ ڪلاڪن سري هردوار جوون
ريا ٿون. سوامي جن جي ڀڳتن کي سري امرتسر جي
دربار صاحب ۾ مٿو ٽيڪائڻ جي خيال سان سڀ
ري امرتسر صاحب ۾ لٿا، جتي دربار صاحب ۾
ڪٺا ۽ پرساد ڪرائي، ڀڳتن کي دربار صاحب
ي چوڌاري پرڪرمان شبد ڪيرتن ۽ ڀڄن پاٺ سان
يا ري، مٿو ٽيڪائي ٽلاءِ صاحب ۾ شنان ڪرائي،
شاد ولي، ڏينهن ۾ اتي رهي پوءِ سڌا ڪرڪيتر لٿا جتي
ويا ڪرم ڪرائي، هردوار پهتا. جيڪي سنڌي اتي
تعداد هوا، تن کي جا اها خبر پيئي، سي سڀ گڏجي
تن آيا پاڻ ۾ ملي جڙي درشن ڪري ۽ سوامي جن
ي ڀڳتن جي اڳيان مٿو ٽيڪي، سڀ موڪلائي ويا،
صبوح جو هفت گاڏو سينگاري گل ڦل ساڻ ڪٺي
ملن دمامن سميت آيا، ۽ ادب سان ڀڳتن کي گاڏي
براجمان ڪري گلن جي ورکا ڪندا، شبد ڪيرتن
ڪندا ۽ ڀڄن پاٺ ڪندا، امر شهيد سوامي ڪنوررام

صاحب جن جي جيءَ مان ٿيندا، شهر ۾ ٻرڪرمان
ڏيا رهندا، هر جي ٻوڙان ٿي آيا، جتي وڏيءَ ٻورڪ
ٻوجن ۽ ڪرم ڪرائي سوامي جن جا پهپ سري گنگاجيءَ
۾ ٻرواهه ڪري، ۽ دستور موجب ٻارهي جو ڪريا
ڪرم ويد وڌيءَ موجب ڪرائي گئو ۽ سيهسا دان
ڏيئي سمورو ڪم لاٿا ٿون، ۽ ٻرهمڻ کي رسوئي
ڪارايا ٿون. هيڏانهن ڏهرڪي صاحب ۾ ڏهين ڏينهن
گرو گرنٿ صاحب جو اکنڊ پاٺ رکيو ويو جو وڏي
اُتساهه سان پڙهيو ويو، ساڌ سنت مهمان گهڻيئي
هوا، ٻارهين ڏينهن ٻوڳ پيو، جنهن ۾ گهڻي خلق
آيل هئي، ٻوڳ پوڻ بعد ڪڙاهه پرساد ورهايو ويو،
تنهن ڪانپوءِ سوامي جن جا پهپ سعدن ستگرن جي
ڏيوري صاحب ۾ آستان ڪرڻ لاءِ، سيئي ساڌ
مها تما آستان ڏاري ڪيا ٿي، ڏيوري صاحب ۾ اچي
ٻيا سوچ ويچار بعد سيني اهو رايو ظاهر ڪيو ته سري
سوامي سترامداس صاحب جن جي گود ۽ چرنن ۾
سوامي جن جي پهپن کي نواس کجي.
ان موجب پاڻي گنگارام ڪاريگر
کي آڳيا ڏنا ٿون، جنهن جوڙ موجب پهپ پراجمان
ڪري سماڌ صاحب تيار ڪئي، سماڌ صاحب جي
تيار ٿيڻ کان پوءِ جنهن سوامي سترامداس جن جي آرتي
روز ٿيندي هئي تنهن سوامي جن جي آرتيءَ جو
ٽما و ٿيل شبد روزانو آرتي صاحب سان گڏو

گڏ اچارڻ ٿيندو رهي ٿو. آرتيءَ جو شبد هن
هيٺ ڏجي ٿو -

آرتي

جئي جئي ڪنور رام پيارا
جئي جئي سد جا سونهارا
سوامي تس دن توکي ڏياڻون پل پل درشن پاڻون
سوامي شڪ هردي وارا

(١) ديڻن جو ٻمرام ٿئين، ٻي واهن جي واهه
تنهن ٿي چرن ڪمل تان لکن واري ٻروار!
جئي جئي....

(٢) نام امر آهي تنهن جو جڳ ۾، سدت سچاسائين
مهر ڪندين شل سڀ تي دل جا داتا را
جئي جئي....

(٣) سر ڄاتيءَ تان قربان ڪري، تو جاتيءَ جوش وڌو
تنهن جو هو سان جئي جئي مدايون
سدت سردارا - جئي جئي....

(٤) رکيو رکيو ۾ تنهن جو ڏالو وسي ٿو، سڀ جاڻڻ هارا
ورد ڪٽيندين سڀ جا سنڪرو
دکر ڪاٽڻ هارا - جئي جئي

(٥) ڪدور ڪرشن جو روپ ڏسڻ ڦوڻ، پيڪڻ جا پيارا
پرڀو جي مرلي ڪَن پڙ اڻيندو
سڪين سها را - جتي جتي
(٦) جڏهن تڏهن جو جڙوار ڏيو، رهڙڪي ڪرڊوارا
سڪو رو سري سعرام سچو هو -
اڄ مور مڪٽ وارا - جتي جتي
(٧) جو ٿو تڏهڄي آرتي سڪر، تن من سان ڳائي
مهر ميا جا مالڪ - جاڳي رکوار - جتي جتي...
(٨) ميِ ڦول رکون شرڌا جا سڪر، چرڻن ۾ سوامي
شام پريم سان ارپي تن من ڌوارا - جتي جتي
(٩) داس ڏماڳو عرض ڪري ٿو، سطج سچا سائين
ڏين ڏيال ديا جا ساڪرنيطن جا ڌارا - جتي جتي...

ڀڄب پرواهه ڪرڻ کا لهوءِ سڀ ڪريا ڪرم ڪرائي، پا ٿي پيسورام جن سڀئي سنگت سميت موٽي رهڙڪي صاحب ۾ آيا، سڀڏن اچڻ کا لهوءِ هئي جو باقي رهيل ڪريا ڪرم سڀجا ڏاڻ. گئون ڏان وغيره پريم سان ڪئي ويئي، تنهن کان سواءِ لٽا، ڪپڙا برتن وغيره برهمڻ کي ويڊوڏيءَ موجب ڏنا

ويا - اُن بعد مهمان ڏاڳي، ساڳي سنعف آهستي آهستي موڪلائيندا سڀ پنهن جن جاين ڏي روانا ٿي ويا، اهڙي ءَ رنبس سمرو سمو شوڪ ۾ وليس ايو، جنهن شوڪ جي بيان ڪرڻ جي قلم کي طاقت ڪانهه آهي ۽ نه دل کي همت آهي جو لکي سگهي. جيڪا وري عام هندو لوڪن ۾ همدردي ڏيکاري اُن جي بيان ڪرڻ لاءِ قلم سمرٿ نه آهي.

پرنه پانڪو - هيءَ هڪڙو عجب جهڙو ورتاءُ ٿيو جو سوامي جن جو سرڳو هميشهه پرا پڪار جي ٻلي آمانت هو. سو آخر اهن طرح ۾ هندو قوم جي آسيءَ لاءِ بل چاڙهي، سري گورو تيغ بهادر صاحب جن وانگر شهيد ٿيا، اهڙن اوتارن يا مها تمائن جو سرير ڌاري هن پرٿويءَ تي اچڻ، مهان دُرلڀ آهي، اهڙن مها تمائن جو جس جيترو ورڻن ڪجي اوترو ٿورو آهي، هن سمي ۾ لوڪن جا پاڳ هڻڻ سمجهبا جو هڙا سرير هن پرٿويءَ تان الوپ ٿي رهيا آهن - وري جڏهين پرٿويءَ جي لوڪن جا ڪي چڱا ڀاڳ جاڳن جو اهڙا اوتار پرگهٽ ٿي اچي پرٿويءَ تان ڀار لاهين. حال ڪلجڳ جو سمو مهان گهور ٿي رهيو آهي -

نوٽ: سڀڏن چرلس جي داسي (جتي) ۽ هڪڙو

ڪپڙو جوان شهيديءَ وقت اوڍيل هو، سو هن
وقت ڪمهند مولارام وٽ جهمپير ۾ آهي - جنهن
پريميءَ کي درشن جي سڪ هجي سو جهمپير ۾ اچي
درشن ڪري سگهي ٿو، سندس پاپوڙن شيوا هر طرح ٿيندي.
سوامي جن جي سر ٻڌڻ جا ڪان پوءِ ڪنهن پريميءَ
ڪولمبي مان مهراج ڌرمداس صاحب ماڻهن ڏانهن
وارن سنتن کي لکيو ته سائين سوامي ڪنور رام
صاحب جن نمرتا ۽ غريبيءَ جا اوتار ايڏا جا آلي
پيارا ٻالڪ ڪرشن مهراج جو روپ هئا پوءِ هن طرح
سندن سر ٻڌڻ لهڻ جو ڪارڻ ڪهڙو، ايڏو ڪي
اها ڳالهه ڪيئن لي وٺي - مهراج ڌرمداس
صاحب جن کيس جواب ڏنو ته پيارا ڀڳت صاحب
جن پورن لشڪار ڀڳت هوا، ڪين اهي ڳالهه جي
اڳواٽ خبر هئي ته هن کي ايڏو جيڪو پاڻ مٺو
مٺو هو، سو گهڻيءَ خوشيءَ سان سر تي رکيا ٿون.

سوامي جن ٽي ناهيلن شبدن مان کي ٽورا هيٺ ڏجن ٿا.

ڀڄن ڀيرون سر ڀيروي

ٽل - ڪنور رام ڪنور رام ڪنور رام جي -
پيارو ڪنور رام.

١- شيوا سڀ ڪنهن کي سيکاري ويو -
هري نام جو جاپ جپائي ويو
مڌر مرلي پنهنجي وڄائي ويو -
شبدن ۾ نالو لکائي ويو - ڪمر ڪنور رام ...
٢ - رڪارڊن ۾ ڀري ويو واڻي ويو -
ڀري پاڻي واڻي نماڻي ويو
پياري سنڌو پريم پاڻي ويو -
ڏيئي ساري سنگ کي سمجهاڻي ويو - . . . .
٣ - ٻرڪٽي جهنگ ۾ ڏيڙو پيو -
ڪنور ڪان جو جي آئي ڦيرو پيو
درشن سان دکن جو سوڙ پرو ويو -
ڪهڙي ٻالڪ چڻن ۾ نيرو ٿيو ڪنهن ڪيو ڪنور رام
٤ - ڪنور جهڙي ڪرڻي ڪو ورلو ڪري -
ڪري سو موهن ڪين جنمي مري
دکن جي ساگر مان ٿو سو ٿي تري
چڙهي ويو چتائي رکيو دل ڏري ڪمر ڪنور رام

سلوڪ

ڪيئي وڪڙ هو ياد ڪنور ڪنيعي ڪان کي

استت آتر پد ۾ ٻولي وڃن اکاهه
ڳالهي ۾ ڇو رهي سدا سر سماءَ
ڪيئي ڪٽائون قلب ۾ سٽن ويڌا ساءَ
هيو رالجهو - عمر ماروئي ڪيئي سسئيءَ
جا سنمباد
سچي سٽ جو سعکوروءِ ۾ ميو اصل
ڪان اعتقاد
موهن ڪل مرياد هو نباهي نيارو ٿيو -
ٻيهن [٢] واڳ مارو
ٿل - پکين مان پکوان ڪوورام ڪان هليو ويو -
ڪان هليو ويو جوڌو جوان هليو ويو
١ - صبر ساد کي سان عمر گذاري
لوڪ سداري پرلوڪ سداري
وڃي منجهه ٿر ووان وئڪنٺ ڌام
هليو ويو
٢ - وسهت رات ڪعي ١٦ جو آئي -
ظالم ظلمي ڪولي چلائي

جاتيءَ مٿان جند جان ڪري قربان هليو ويو
٣ - وڪرماجيت وانگي پر اپڪاري -
ڳالهي سيڪو نرءَ ناري
داني وڏو دياوان - ڪري حيران هليو ويو -
٤ - سنتن ۾ هيو سرو مٺي سورهيو -
سڀ ڳالهين ۾ پر تکير پورو
پڇن ۾ پوڏان ڪري پريشان هليو ويو
٥ - سڀ جاتيءَ جو هو خير خواهي -
همت جو ڙط تشرت ترمائي
ڪٽي وڏو وکٺوان ڪري گذران هليو ويو -
٦ - ساريءَ سنڌ جا ماڻهو ٿا ساران
او لالنگوا پنگا پوڪارين
انڌ ڙا ڪن ارمان سخي سلطان هليو ويو -
٧ - موهن ويرو يو وارو وجائي -
نر اهڙو پيو ٿيئڙو نر ٿيڻو آهي
او ڏڪ هر ۾ شمعدان - روشن پاڻ هليو ويو

ڀڄن (٣) راڳ پهاڙي

طرز- ڪنهن جون عيد آهي تنهن

منهنجون اکيون

ٿل- وسري ڪين ڪنور پل پل گهڙي

اٺئي پهر اندر ڏور ڏاڙهڙي

١- سمهان سمهو لهان بيٺو سدت لڇي-

مٺو موهيندڙ آواز اچي

ونگر رمز الهي ۽ روح رچي-

وڃي پڙهجي قلب کي قرب ڪڙي

٢- سدت سيس ڏنو مڃهن ڪين مڃيو-

ڏهڪ سيس ڏيئي پيو سيس ڪٽيو

ونو سمجهي ٻڙيو پيغام پڙهيو-

هليو آيو ونڊڪت وران چڙهي

٣- جوانو جاڳي جي جوش رکو-

ٻاهر ٻو لڳ ۽ حب هوش رکو

کيا ئي ڪرمڪر بطجي ڪوش رکو

ڏسو پياري ڪيئن پٽي ٻرهڙهي

ماڻهو سارن ٿا ساري سنڌڙي سندا-

آنسون وهائين ٿا اکڙين مان اڏڪا

ويهي ڪين وساريندو پريتو لدا

موهن موتي وسائيندو شل ماڳ مڙهي

سلوڪ

ڪنور نالو ڪل جو قوين ڪٿيو آهي-

ڪل تر ويو ٿي ڪرمڪر بطجي پنهنجي

خوشبوءِ ڦهلائي

خوشبوءِ خاوند جي مڃجي اکين نظرت نيزاري-

نهزاري ۽ ترليپ ٿيو جڏهن ڏاڪ ڌر اڪاري

جوت ملي وڃي جوت سان ويو ٻار ڪٽي ٻاهي

موهن مو ڄاري سنگت ٿنهن ست ٻرش جي

ڀڄن (٤) راڳ پهاڙي طرز ساڳي

ٻاٻرو ٻيڪٽن جو ويو ٻيار ٻجهي-

سڪي سپ تر جيان ساري سنڌڙي سڃهي

سڀ ٻيڪت سکيو ن ڪنور ڪان هيو

سره ر شڪي سنت سڃان هيو

ٻريل کيتا جو جڏهن ۽ کيا هيو-

ڪندي راڳ جنهن جي ٻڌ ڌاڙي ڀڄي
آڻي امرت ويلي اشنان ڪري —
سنگت سڌ ۾ صحبت منهن ڪري
واڻي ورلي واکياڻ ڪري

٢- پاڙهن ۽ ٻه ۾ چٽي ڍڳ وڃن وڻ ۾ وڃي
٣- ساري ڏولي ۽ سازيندڙ ساراهن ٿا-
ڪٿي نيڻ ڏهاڙا ڏهارين ٿا
ايندو ڪان ڪهي هنجون هارين ٿا-
ڪندو لوڪن ۾ ڪين لال لڄي
٤- مائي آئي مٿل هو پار ڪٺي-
ڪنيو هٿ ۾ ڏر ڏچا جي ڏٺي
مهڻ ڪولي ڏسي منجهه ڏاڍي مٺي-
لولي ڏيندي لڄ ڪر ڏار ڪڄي
٥- رکي رهڻي ويو مڃي دام رضا-
چاڙ چاڙي ويو وهندو قلم قضا
موهن ماڻي ويو دنيا جا مزا-
خيال خانو ند جي ۾ ويس ڌاڙي ڪڄي

ڀڄن ٥ راڳ پهاڙي طرز:- ساڳي

ٽل:- سچو سنت چڙي سنسار ويو-
ڏيئي ساري سنڌڙي کي سنيار ويو

١. نڪو ڀڳت صاحب ڪو بيڪي هيو
نڪو هلندو ڏيکاڏيکي هيو .
ڪندو پنهنجي پاڻ نہ نيڪي هيو -
نالو نام جپي نروار ٿيو

٢. گرهست اندر نہ گذارو ڪري
ساري سنڌ ۾ پاڻ کي پيارو ڪري
وهجو ڪين تنهنجو وسارو ڪري
صدقي جاتي جي سنگسار ٿيو.

٣. گهر تاراچند جي جائو هو
سائين ستراما سنت نپايو هو .
سچي سرڪ وجهي سمجهايو هو
سرڪ سائين سان اهنڪار ويو
مٺو پاڻ نہ پر دک ماري ويو.
سندو سوز سبق سيکاري ويو .

مزو ميلن جو ميساري ويو

ڪٺي ساڻ موهن سينگاري ويو .

سلوڪ

ڪونہ ڏٺو مون ڪاٿهين ڪنور جهڙو لال

پورو ڪري پريم سان سرن پٺي جو سوال

ڦير ڦند ڦنا ڪري رکياءِ خاوند سنڌڙو خيال

ميڙي محبت مال جو موهن مليو محبوب سان

ڀڄن(٦) راڳ پهاڙي طرز:-ساڳي

ٿل- ادا ڪٿين اندر دل ڏير ڏري .

دل ڏير ڏري جڏهن وير وري

١ ويو وير وڃائي وارو آ

جنهنجو ساري سنڌ کي سنپارو آ

جيڪو ڪين سڪي اندر ڪارو آ

اوهان سچ تہ چئو ڪٿين سير تري

واٽي ورلاپي واڪياڻ ڪري

بارهن ٻہ تہ ڇڏيو ويڃن وڻ تہ وڃي

ساري ٿولي سازيندڙ سارن ٿا

ڪٺي نيڻ نماڻا نهارن ٿا

٢ لنو ۾ لعل لڪائي ويو

ساري سنڌڙي شير جاڳائي ويو

سڀ ايڪو رکي سمجهائي ويو

لهي سختون شيوا سير ڪري

٣ نڪو روئڻ ۾ ڪو رس اٿو

هاڻي جاڳڻ ۾ جوانو جس تہ اٿو

اهو سنت سچي جو ڏس تہ اٿو

پهلوان ٻٽي ڪيو پيڙهہ ڀڙي

٤ ويهي وارث ڪين وساريندو

ساري سنڌڙي ساڌ سنڀاريندو

داس موهن چوي واڳون واريندو

امر ٿيل پلا ڪٿين امير مري.

سلوڪ

پل پل پوي ٿو پور ڪنورلال قريب جو

شيوا ڪئي جنهن سنڌ جي سهي سختون ۽ سور

وچن ٻہ پاليائين پريت سان وڃي ڏوران ڏور.

ياوي وس مرت لوڪ ۾ مرڻ آهي منظور
ڪي مرن گدڙ ٿي هي مٺو ٿي منصور
ڪٿي موهن ڪين ٿو ڪوڙ اهو معلوم مخلوڪات کي

ڀڄن (٧) راڳ جوڳ

ٽل :- ڀڳت صاحب ڪنور واھ جو ڀڄن ڪري ويو
ڪري شيوا ڏيئي ميوا دشمن سڄڻ ڪري ويو
١ انڌا منڌا ڪوجها ڪاڻا
سنت سڄي کي ساھ سيباڻا
ڪري ڪري ڪارسازي ڪئي بازي
گهوهر غازي پورا وچن ڪري ويو
٢ جو جو وٽس آيو سوالي
موروں موٽيو سو ڪين ڪي خالي
داتا داني سدا ڏياني برهم گياني
ڪنهن کي رنج نہ ڪري ويو
٣ ٻار وني ٻيو لوليون ڳائي
پتاشن جا مينهن وسائي

ڇڏي ڇڏي تيري ميري ڀڪڙي ڀڪڙي
پنجيٺي ويري ڏيٺي ڦيري نرسي نڇن ڪري ويو
٥ موهن مرڻ انجو نهي
جنهنجو جڳ ۾ نالو رهي
سر جو سر جو سانگو لاهي موھ مٽائي
پاڻ ڇڏائي ليلا وچن ڪري ويو

ڀڄن(٨) راڳ ڀيروي

ٽل:-ٻل ٻل وڃان مان ٻلهاري ڪنوررام آءُ هڪواري
١ ساري سنڌڙي ٿي ساري تنهنجي ٿي راھ نهاري
ايندين تون اوتار ڌاري گهوٽ منهنجا گرورڌاري
٢ ڪري وئين وير وفائي ڪنهنجي دل نہ تو دکائي
پنهنجي توڙ نباهي پڌرو هئين پراپڪاري
٣ سنتن ۾ سنت سهاڳي -تياڳين ۾ پورو تياڳي -
راڳين ۾ پورو راڳي- گندرو هئين گني گنڪاري
٤ نانڪ جوان يا نرسي -موهن يا دويدونسي
سنت جوان سمدرسي- گرمک گيان پنڌاري

ڀڄن(٩) راڳ آسا

طرز:-ڪانگا ڏجانءِ ڪرشن کي

ٿل:-ڪهڙا نہ ڪم ڪري ويو ڪنورلال

ويندي ويندي

شيو ابہ سر ڏيئي ويو لکپال

ويندي ويندي

١ گهونڪي شهر ۾ آيو پنڇن کي گهرايو

نڪاٽوآهہ نهرايو .

دين ديال ويندي ويندي

٢مساڻ مسافرخانو، سماڌين جو آستانو

ٺاهي رهڙڪي مان ٿيو روانو

وچن پال ويندي ويندي.

٣ هٿون هٽ ڪنجون ڏيئي ويو موٺون

نہ موٺون چٺي ويو سور داسن جي ٻہ

لهي ويو سنپار ويندي ويندي

٤ مانجهاندن ۾ ڪري ميل دادو جو رکياءُ

سچي سنت ڪيو شيل

دکہ ٽال ويندي ويندي

٥ رڪن ۾ روٺي کائي ڪياءِ روڙهي چڙهائي

اتي گيدي گولي چلائي بدچال

ويندي ويندي

٦ڪهڙا ڪهڙا گڻ ڳايان ڀهڳڻ جا ويهي ٻڌايان

داسن جو داس آهيان موهن مجال

ويندي ويندي.

ڀجن ١٠ راڳ آسا

طرز:-موهن جي ٿي مرلي ٻولي

ٿل-لال ڪنور جي رڳ ٻوليو ٿي

رام رام رام

پاڻ جپي ويو ٻين کي جپائي رام رام رام

1 جڏهن رام سندو ٿيو رايو پرڀو پاڻ روپ ڌاري آيو

گهر تاراچند جي جائو سندر شيام

شيام شيام

2 بالاپڻ ۾ خوش نہ گذاري -لڳا سنتن سندي لاڙي .

درويشن جي آيا -دئاري -جتي

سترام رام رام

3 سترام کي ڪنور وٺي ويو -گهڙي هڪ ٻٽاءِ ٻٽي ويو

ڏيٺي محبت جي تہ مٺي ويو

پيالو جام جام جام

4 ساري سنت کي دل سيڪنهن جي

مٺي مرلي ههڙي جنهن جي

کي مرد پروڙن تنهنجي- موهن-

مام مام مام

ڀڄن [١١] راڳ آسا طرز ساڪي

ڪل احمسا جو اوتار ڪنور رام شير شير

شير ٻيا قربان ڪري ڪنڌ ڪير ڪير ڪير

١ سڀ جوان ويو جاڳائي - سمو سمجهاءِ

جو ادا هي نہ آهي -

پليد ان ڏيو ميڻن آهي- ڏسياء پير پير پير

٢- ويو عاشق آهر اوڏاهين

جتي ڏون مان اکو ڏاهين

جوڙي هنڌا سڌي پڌ و هو سائين

کيڏي ڦدي ڦير ڦير ڦير

٣- جڏهن تي صاحب سان سڪ سچي

ويو رنگ آهي ۽ ر رچي

پيهي ميل ۾ موهن مچي - پائي ٻڙ

پير پير پير

ڀڄن (١٢) راڳ ڪالنگڙو

ٿيا - پيارا ري ڪنور لڳي سا ڏو سڪن ٿا

سا ڏو سڪن ٿا جو ڪي ڀڄن ٿا

١- ڪلنڌي خوشي ۽ سان

ڏو سمس ساول

ڪجهه نہ ڏيو هنڌ و ڏيان تنهن ڪل

قربان ٿي ڪونڌ ر قربون ڪسن ٿا

٢- ڪنور لعل جهڙا لعل ور لا ڪي آهن

ڏهر ڏيرج جا جي جهجها جهولا ئين
قوي ٻه تنهنجي قوتا لکن ڳا
٣- اهڙن عاشقن جي کهوج آئي آهي
تنهنجي ڪري ٿو صاحب سڏائي
سچا سڌ سورهيه کو دم ٽڪن ڳا
٤- قرباني ڀڳت جي ڪهن ڪان
ڪهن وسري
جيسين موهن ٿو سڀ ڇڏ آڌري
جيسين پلو تنهنجو جي ٻين لاءِ جهلن ڳا

ڀڄن (١٣) راڳ ڀيروي
طرز:- تنهنجي ائت جو آواز
ڏل:- ڀڳت جو آيو آواز -
موهن تو جهوڙين ۾ ڏٺو
ڏٻل ڪاڙن ۾ ڏٺو - هرڪو وڃائيندو وتيو
واهه واهه ڪندو ئي ٿي وتيو
١ ڀڳت جو شهيدي سرساٿ - ساري
سنڌ واسين ڏٺو -
ساري هندواسين ڏٺو - ڪوڙها ڳاڙيندو
ٿي وتيو پل پل پڪاريندو ٿي وتيو
٢ ڀڳت جو نفرت ۽ نياز - هندو مسلمان ڏٺو
ساري هندستان ڏٺو
هرڪو چاهيندو ٿي وتيو -
پائر پانهيندو ٿي وتيو

٣ سڌ جو دل سان ڏيڻ دان موهن ڳر
فقيرن کان ڏٺو - مستن موالين کان ڏٺو
هرڪو راضي ٿيندو ٿي ويو -
موجان ماڻيندو ٿي ويو
٤ تنهنجي شيوا جو سنمان - موهن تو
مهمانن کان ڏٺو - ٻين برهمڻن کان ڏٺو
هرڪو ڳائيندو ٿي وتيو
توکي واجهائيندو ٿي وتيو
٥ داس موهن تنهنجو مکر - ميلن ريلن ۾
موهن ڏٺو - سيسا سيائن ۾ موهن ڏٺو
روح ڪڏهن ڪين ٿي رڄيو
ڪڏريو سک ۾ وقت سڄو

ڀڄن (١٤) راڳ سورٺ
ڏل - ڪري ويو کان کهور قربان
جان مٿان جاتي جاتي -
جاتي جاتي ڇڏي حرص حياتي -
١- ات ات پهر بيدو ڳائي - جو ڳائي سڀ
کي سمجهائي
درويش ڏنو ٿي دان دل سان
دن راتي راتي

۲ رهزن کي کورهر ۾ آيو
قاتل ٻڌڻ کان وهايو
کيائون کونڌر کي قربان
ڏوڙڻ مڇڻ ۾ ٻاتي ٻاتي

۳ ـ عشق الاهي اوم الدر ـ موج ڊڀل هوس
من جي مندر ۾
کولي ڏرڻ جا ڏاسعان ـ ٻولي ٻرم ٻاتي ٻاتي

۴ موهن ماريندڙ جي، خبر ۾ کولي
ڏر سعکورن جي ٿيو کورمکر کولي
سمجهياءِ سڀ ۾ آهي ست نام
ٻاني الد ۾ جهاتي جهاتي
ٻجن (۱۵) ۾ اکر ٻهاڙي

قل ـ شرن ٻڌي جا سوال ڪدور بن
کير اکهائي

۱ کير وڌن ۾ ٻرڻيون ٻالي
لولا لحکوا ٻحکلا سنڀالي
الڏڙن جا احوال سڄي کير سيس نوائي

۲ کميا سندا ويو کيما کوڙي
سکڻيون سهاري هڻڙا جوڙي
کڏي ڏل مان ڏئي واڙو ڏال
همت سان ويو حرص هٽائي

۳ لعل هٽن سان ويڙو لسکر لڙائي ـ
موهن مايا کان موهر مٽائي
رکي خاوند سندڙو خيال
شيوا ۾ ويو سهس کٽائي

سلوڪ ستن اکرن جي سهرفي

۱ ڪ ـ قدرتي کرپا ٿيڻڙي کان کهي
کري آيو ـ
جر وار شهر ۾ جنم لڌاءِ تاراچند کهر جايو
۾ ساڌن سان ڪٿ ٻاس ۾ جاني موڏل کي هر کمايو
مرلي ٻڌائي محبت داري من ۾ مچهر مچايو

۲ اڻ ـ ڏياز نٿورت کي جنهن ڏنهڻ ٻسرط کان
هو ڏاريو
سائين سترام جي جيٿري ئي من نهکرط ٻوتو ڏاريو
ساري سنڌ جي شيوا ۾ هن ويڙ سر
کي واريو
مرواڻن ماريو جو لعل، لا کيڙو لاڏ لو

۳ و ـ ورسين ميلن جو هيو سنت سڄو سيحکار
ڏر شن کارط ڏوڙي آيا ٿي جوان ٻڍا ۽ ٻار
ڏر هٽي ويو ڏارو نيڏي جو قهلو جو ڏار
کهوت جهڏي کهو ٻار وجهي واسي ٿيو
وئڏکسٽ ۾

۴ ڊ- ڊڪن کان ڪاڙهي هلي سائين سڪر
ڏانهن تي آئي
قاتلن قياس ڪيو ته ڪو ٻڪر جو ڪيڏين
گولي چلائي
ڇو ڙا ڪري ته ڇڏي ويو سائين سٽ سٽ پائي
موهن مونجهائي موٽي ڏيئي ويو ملڪ کي
۵ ڙ- ڙڪارون ۾ ڀوري جيئن آرداسي پاڻي
جوت ڏئي ڪيڏهن ۾ ڪالهه ڪا اکر چاڙهي ويو چاڻي
کهڙو کيئر ۾ ته وڃي ڀيٽي جيڪي ڏو لاءِ واڻي
موهن مرداني جو ڙهٽ ڙکي ڙمندو ڙهيو
۶ الف - ڙهٽ ڙکي ڙمندو ڙهيو ڏيئي
السف او ڙاڻو
سچو سنت شهيد ٿيو مٿي پڪو نت جو پاڻو
ڪنهن کي قربان ٿيو اوهان سيڪي ڏا چاڻو
موهن و هاڻو مٽان سر ڏيئي سمهي رهو
۷ م - تڏهن ته مدوهر جي مان ڪڙي ڪٽ
ڪري يان
ڪهڙا لکي ڪرڻ ڪهڙا لکان آهن ٻري کان
ڏس پريان
سيس نوائي پيتا ۾ گو ۾ تي قول ڏريان
توڙي ڪوڙين ڪتاب پڙهان ته ۾ مت نه
ڀائيان مخار جي.

ڀُلنامو

ڇاپي ۾ ڪي چُڪون اچي ويون آهن جيڪي ڀُلنامو شامل ڪيو ويو آهي پاٺڪ مهرباني ڪري ڀُلنامي موجب صحيح ڪري پڙهن ڪي اهڙيون ننڍيون چُڪون ڇڏي ڏنيون آهن.

صفحو	سٽ	غلط لفظ	صحيح لفظ
۴	۱	ڪاهي ري من ڇتوهه آدم جا آهر هر جيئه ٻريا	ڪاهي ري من ڇتوهه آدم جا آهار هر جيئه ٻريا
۵	۵	ڏڏ ارام	شد ارام
۸	۵	ڏڏ ارام	شد ارام
۸	۱۱	درشڻ	درشن
۸	۲۰	ڀڏاتون	ڀڏا پاتون
۱۰	۳	جروارن ۾ وهڻ ڏين	جروارن مان لنگهڻ ڏين
۱۲	۶	آئي	آئي آئي
۱۲	۹	ڪوشش ۾ ڪئي	ڪوشش ۾ ڪئي هئي
۲۱	۱۰	اڻ ستيوان	اڻ سڪتيوان
۳۷	۱۲	سڦڙي	سڙي
۶۴	۱۴	سبب	جواب
۷۴	۱۴	ماري	جاري
۶۶	۱۵	ها	" ها "
۶۶	۱۶	ها	" ها "
۸۲	۱۸	بوهڻ	بوهڻ جي
۸۳	۱۸	سڙ ڪن	الله سڙ ڪن

صفحو	سٽ	غلط لفظ	صحيح لفظ
٩٣	١٥	لکي	لل
٩٣	١٧	لکي	لل
١٠١	٢	جو ڪوئي هئن سڀ لي نهچا ۔ اوٺوگمهئي سڀ لي اوچا	آپس ڪوجوجائي نهچا ۔ سوائو گيئي سڀ لي ا و چا
١٠٢	١٨	سست	سمس
١١٩	٧	دلين	دليل
١٢١	٣	لھ	لچ
١٢١	٥	د ا پل	ا ڪ پل
١٢٦	٨	سيما	سهما
١٢٩	٣	چمپ	جمپ
١٣٠	١١	گمگا جڄل	گمگا ڄل
١٤٠	٩	جن ڪي ايشور جي سچا ٿپ آهي	جي ايشور جي هستي قبولن ٿا
١٤١	١-٢	نهچ جوڙهون پوڱي وري مانش جون پائيندا	اوچ نهچ جوڙهون ڪرمن السار و وري وري پيا پوڄمندا
١٤٤		ٻوٽن مٿ	مس
١٥٥	١٧	ڪڇم	ڪچ
١٥٨	٦	ٽانڪي جيوٽا	رهيئي
١٦١	١٠	ڪا ن	د ڪا ن
١٦٩	٢٢	هتي	متي
١٧٢	١٨	سو ا مي	سوامي جن
١٧٢	١٢	آهي	اهي
١٧٢	١٣	ڪين	چو لدا